

PROMOTIO DOCTORIS HONORIS CAUSA

PONTIFICIAE UNIVERSITATIS
CRACOVIENSIS
IOANNIS PAULI II

EMINENTISSIMUS PROFESSOR
CARDINALIS
GERHARD LUDWIG MÜLLER

CRACOVIAE, DIE XVI OCTOBRIS, ANNO DOMINI MMXVII

PROMOTIO DOCTORIS HONORIS CAUSA

PONTIFICIAE UNIVERSITATIS
CRACOVIENSIS
IOANNIS PAULI II

EMINENTISSIMUS PROFESSOR
CARDINALIS GERHARD LUDWIG MÜLLER

EMINENTISSIMUS PROFESSOR
CARDINALIS
GERHARD LUDWIG MÜLLER
DOCTOR HONORIS CAUSA

PONTIFICIAE UNIVERSITATIS CRACOVIENSIS
IOANNIS PAULI II

QUOD FELIX FAUSTUM FORTUNATUMQUE SIT
NOMINE ET AUSPICIIS

FRANCISCI PAPA

SUMMI PONTIFICIS FELICITER REGNANTIS

NOB

ARCHIEPISCOPUS MARCUS JĘDRASZEWSKI

ARCHIEPISCOPUS METROPOLITA PROVINCIÆ CRACOVENSIS
PONTIFICIÆ UNIVERSITATIS CRACOVENSIS IOANNIS PAULI II MAGNUS CANCELLARIUS

ET

R. D. ADALBERTUS ZYZAK

THEOLOGIAE DOCTOR HABILITATUS ET PROFESSOR
PONTIFICIÆ UNIVERSITATIS CRACOVENSIS IOANNIS PAULI II
RECTOR MAGNIFICUS

ET

R. D. ARCADIVS BARON

THEOLOGIAE DOCTOR HABILITATUS
PONTIFICIÆ UNIVERSITATIS CRACOVENSIS IOANNIS PAULI II
FACULTATIS THEOLOGIAE DECANUS

ET

P. ANDREAS NAPIÓRKOWSKI OSSEP

THEOLOGIAE DOCTOR HABILITATUS ET PROFESSOR
PROMOTOR RITE CONSTITUTUS

IUXTA ILLAM QUIDEM SENTENTIAM A FACULTATE THEOLOGIAE PROLATAM

EX DECRETO

AMPLISSIMI EIUSDEM UNIVERSITATIS SENATUS
COLLEGIALITER PROBATO

IN

REVERENDISSIMUM AC REVERENDISSIMUM DOMINUM

GERHARDUM LUDOVICUM MÜLLER

SANCTAE ROMANAE ECCLESIAE CARDINATUM,
CONGREGATIONIS PRO DOCTRINA FIDEI PRÆBECTUM EMERITUM,
THEOLOGIAE PROFESSOREM

QUI

VIR TOTUS DEO HOMINIBUSQUE DEDITUS
SACERDOS ET EPISCOPUS, ATQUE THEOLOGIAE DOGMATICÆ PROFESSOR ILLUSTRIS,
EXEMPLAR VERI CHRISTIANI DIGNUM IMITATIONE PRÆSTAT

QUI

NOMINE CHRISTI MISSIONIS HOMINIBUS LAETABILITER ET VERE SERVIT,
EVANGELIUM EIUS TOTA VITA SUA PRAEDICANS

QUI

IUVANDO IN MISSIONIBUS COMPLENDIS DUORUM SUMMORUM PONTIFICUM: BENEDICTI XVI ET FRANCISCI,
DOCTRINAM ECCLESIAE FIDELITER CUSTODIT

QUI

CUM CONSTANTA CURAM DAT,
UT FUNDAMENTA FIDEI INDAGATIONI SCIENTIFICA PERSCRUTATA
CUM VITA COTIDIANA PERSONAE SINGULARIS IN CHRISTO CONIUNGANTUR,
ET MODO THEORETICO FORMATA IN PRAXI UTANTUR

QUI

DIALOGO OECUMENICO ET INTERRELIGIOSO,
INTEGRITATEM DEPOSITI FIDEI CONSERVANDO,
OPERAM DAT

QUI

RELATIONES BONAS NON SOLUM INTER ECCLESIAM POLONICAM ET GERMANICAM,
SED ETIAM INTER UTRASQUE NATIONES PROMOVET,
MAGNI MOMENTI CELEBRATIONES ECCLESIAE IN PATRIA SANCTI IOANNIS PAULI II
ATQUE PER ULTIOS CONVENTUS CONGRESSUSQUE
IN UNIVERSITATIBUS POLONIAE PARTICIPANS

QUI

CULTUS ET HUMANITATIS PROGRESSUM
VIRTUTIBUS CHRISTIANIS ANIMATUM CURAT

PONTIFICIÆ UNIVERSITATIS CRACOVENSIS IOANNIS PAULI II DOCTORIS HONORIS CAUSA

NOMEN ET TITULUM, IURA AC PRIVILEGIA HUIC TITULO ATTINENTIA CONTULIMUS
ET PRO VERITATIS HUIUS EVENTUS TESTIMONIO
HOC DIPLOMA SIGILLO NOSTRO MAIORE MUNITUM EDIDIMUS

ACTUM ET DATUM CRACOVIAE DIE XVI MENSIS OCTOBRIIS ANNO DOMINI MMXVII

R. D. ADALBERTUS ZYZAK
THEOLOGIAE DOCTOR HABILITATUS ET PROFESSOR
PONTIFICIÆ UNIVERSITATIS CRACOVENSIS
IOANNIS PAULI II
RECTOR MAGNIFICUS

Ł. Jędraszkiewicz

R. D. ARCADIVS BARON
THEOLOGIAE DOCTOR HABILITATUS ET PROFESSOR
PONTIFICIÆ UNIVERSITATIS CRACOVENSIS
IOANNIS PAULI II
FACULTATIS THEOLOGIAE DECANUS

Ł. Wolucki

ARCHIEPISCOPUS MARCUS JĘDRASZEWSKI
PONTIFICIÆ UNIVERSITATIS CRACOVENSIS
IOANNIS PAULI II
MAGNUS CANCELLARIUS

M. Jędraszkiewicz

P. ANDREAS NAPIÓRKOWSKI OSSEP
THEOLOGIAE DOCTOR HABILITATUS ET PROFESSOR
PROMOTOR RITE CONSTITUTUS

A. Napierkowski

Kardynał Gerhard Ludwig Müller

Gerhard Ludwig Müller urodził się 31 grudnia 1947 roku w Moguncji-Finthen. Tam uczęszczał do miejskiego gimnazjum i rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne, które kontynuował następnie w Monachium i we Fryburgu Bryzgowijskim. Ukończył je w 1977 roku doktorem pod kierunkiem Karla Lehmana na temat *Kościół i sakramenty w bezreligijnym chrześcijaństwie. Wkład Bonhoeffera do ekumenicznej sakramentologii*.

11 lutego 1978 roku przyjął święcenia kapłańskie, po których pracował jako wikariusz w trzech parafiach. W 1985 roku habilitował się we Fryburgu Bryzgowijskim, a w następnym roku został profesorem zwyczajnym w Katedrze Dogmatyki Katolickiej Wydziału Teologii Katolickiej Uniwersytetu Ludwika i Maksymiliana w Monachium.

W latach pracy na uczelni w stolicy Bawarii (1986–2002) był m.in. członkiem Komisji Nauki Wiary Konferencji Episkopatu Niemiec (od 1990 roku), a także członkiem Międzynarodowej Komisji Teologicznej (1998–2003).

1 października 2002 roku został mianowany przez papieża Jana Pawła II biskupem Ratyzbony – jego konsekracja

biskupia odbyła się 24 listopada 2002 roku w katedrze ratyzbońskiej. Jako motto biskupie wybrał „Dominus Jesus”.

Główne aspekty jego posługi biskupiej dotyczyły kazań, liturgii, kultury oraz charytatywnej działalności Kościoła. W 2005 roku zreorganizował apostolat świeckich w swoim biskupstwie i dostosował jego struktury do wytycznych prawa kościelnego. Z jego inicjatywy w latach 2008–2009 w niektórych parafiach Ratzybony rozpoczęły się misje miejskie, w które zaangażowało się ponad tysiąc wolontariuszy.

W 2005 roku brał udział w synodzie dotyczącym Eucharystii, a we wrześniu następnego roku gościł w Ratzybnie papieża Benedykta XVI w czasie jego bawarskiej podróży.

W episkopacie niemieckim był przewodniczącym Komisji Ekumenicznej i zastępcą przewodniczącego Komisji Nauki Wiary. Współprzewodniczył pracom Komisji ds. Dialogu Teologicznego Patriarchatu Moskiewskiego i Konferencji Episkopatu Niemiec. Ponadto był pierwszym przewodniczącym fundacji wspierającej Instytut Kościołów Wschodnich w Ratzybnie.

Papież Benedykt XVI powierzył mu osobiste przygotowanie wydania swoich dzieł zebranych. W celu naukowego wsparcia tego przedsięwzięcia, na które złożyło się 16 tomów, kard. Müller w 2008 roku erygował w Ratzybnie Instytut Papieża Benedykta XVI, którego głównym zadaniem było zebranie i opublikowanie wszystkich dzieł Josepha Ratzingera.

12 czerwca 2012 roku papież Benedykt XVI powołał go na członka Kongregacji Wychowania Katolickiego oraz Papieskiej Rady Popierania Jedności Chrześcijan. 2 lipca 2012 roku kard. Müller został mianowany arcybiskupem oraz prefektem Kongregacji Nauki Wiary, a także przewodniczącym Komisji Papieskiej „Ecclesia Dei”, Papieskiej Komisji Biblijnej oraz Międzynarodowej Komisji Teologicznej. Ponadto w 2014 roku papież Franciszek mianował go członkiem Kongregacji Kościołów Wschodnich, Kongregacji Instytutów Życia Konsekrwanego, a także Papieskiej Rady ds. Kultury.

Funkcję prefekta pełnił do 2017 roku.

Podczas uroczystego konsystorza 22 lutego 2014 roku został włączony przez papieża Franciszka do kolegium kardynalskiego, z kościołem tytularnym św. Agnieszki na Piazza Navona.

Wśród licznych międzynarodowych wyróżnień kard. Müllera wymienić należy honorowe członkostwo Papieskiej Akademii Teologicznej św. Tomasza z Akwinu. Otrzymał doktoraty *honoris causa* na trzech uczelniach wyższych w Polsce (Katolicki Uniwersytet Lubelski 2004, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie 2007, Uniwersytet Wrocławski 2015), a także na Papieskim Uniwersytecie w Limie (2008).

Obszary jego badań naukowych obejmują ekumenizm, współczesną teologię, pojmowanie objawienia Bożego, hermeneutykę teologiczną oraz eklezjologię. Na bibliografię kard. Müllera składa się obecnie około 500 pozycji naukowych.

UCHWAŁA NR 43/2017
SENATU
UNIwersYTETU PAPIESKIEGO
JANA PAWŁA II W KRAKOWIE
z dnia 15 maja 2017 roku
w sprawie
nadania tytułu doktora honoris causa
Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie
Jego Eminencji
ks. Kardynałowi prof. Gerhardowi Ludwigowi Müllerowi
– Prefektowi Kongregacji Nauki Wiary

W oparciu o §27 pkt 12 Statutu Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, w zw. z art. 51 konstytucji apostolskiej *Sapientia Christiana* o uniwersytetach i wydziałach kościelnych z 15 kwietnia 1979 roku (AAS 71/-7 (1979), 469-499 z późn. zm.), na wniosek Rady Wydziału Teologicznego, po uzyskaniu *nihil obstat* Kongregacji Edukacji Katolickiej, a także na podstawie pozytywnych recenzji ks. prof. dr. hab. Krzysztofa Gózdzia oraz ks. prof. dr. hab. Jana Daniela Szczurka Senat UPJPII uchwała, co następuje:

§1

Nadaje się JE Ks. Kardynałowi prof. Gerhardowi Ludwigowi Müllerowi – prefektowi Kongregacji Nauki Wiary tytuł doktora *honoris causa* Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, w szczególności za:

- godną naśladowania postawę prawdziwego chrześcijanina, człowieka oddanego Bogu i ludziom bez reszty, kapłana i biskupa, profesora i wybitnego dogmatyka, który radośnie i prawdziwie służy ludziom w imię posłannictwa Chrystusowego, głosząc całym swoim życiem Jego Ewangelię,
- wierne stanie na straży nauki Kościoła, poprzez wspieranie w wypełnianiu swych misji dwóch kolejnych papieży: Benedykta XVI i Franciszka,
- konsekwentne dbanie o to, by prawdy wiary zgłębiane drogą naukowego dociekania wiązać z codziennym życiem konkretnej osoby w Chrystusie; by te prawdy sformułowane w sposób „teoretyczny” miały zastosowanie „praktyczne”,
- gorliwe zaangażowanie w dialog ekumeniczny i międzyreligijny przy zachowaniu integralności depozytu wiary,
- promowanie dobrych relacji nie tylko między Kościołem w Polsce i w Niemczech, ale także między narodem polskim i niemieckim poprzez obecność na najważniejszych uroczystościach kościelnych w ojczyźnie Świętego Jana Pawła II oraz udział w licznych sympozjach i konferencjach organizowanych na polskich uczelniach,

Uchwała

- troskę o rozwój kultury inspirowanej wartościami chrześcijańskimi.

§2

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

ks. prof. dr hab. Wojciech Zyzak
rektor

Kraków, 15 maja 2017

ks. prof. Krzysztof Gózdź
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Opinia

*w postępowaniu o nadanie godności doktora
honoris causa Uniwersytetu Papieskiego Jana
Pawła II w Krakowie Jego Eminencji Gerhardowi
Ludwigowi Müllerowi, prefektowi Kongregacji
Nauki Wiary*

Decyzja Senatu Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, który na wniosek Rady Wydziału Teologicznego wszczął postępowanie w sprawie nadania najwyższej godności akademickiej doktora *honoris causa* Jego Eminencji kard. Gerhardowi Ludwigowi Müllerowi, prefektowi Kongregacji Nauki Wiary, jest według mnie pod każdym względem uzasadniona. Przekonanie to postaram się udowodnić, obrazując przebieg jego kariery naukowej, działalności eklezjalnej w Kościele lokalnym i powszechnym oraz pracy badawczej.

1. Kariera naukowa

Gerhard Ludwig Müller urodził się w noc sylwestrową 1947 roku w Mainz–Finthen (Moguncja) w robotniczej rodzinie Martina Müllera i jego żony Lioby z domu Straub. Wzrastał w otoczeniu trzech siostr: Hildegardy, Antoniny i Güntery. Do szkoły powszechnej i gimnazjum uczęszczał w rodzinnym mieście. Maturę złożył w Willigis-Gymnasium w Moguncji w roku 1967.

W tym samym roku rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne w Moguncji. Po ich ukończeniu był asystentem na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu w Moguncji w latach 1973–1977. Następnie kontynuował studia w Monachium i Fryburgu Bryzgowijskim, gdzie w roku 1978 obronił doktorat *Kirche und Sakramente im religionslosen Christentum. Bonhoeffers Beitrag zu einer ökumenischen Sakramententheologie* (*Kościół i sakramenty w niereligijnym chrześcijaństwie. Wkład Bonhoeffera do ekumenicznej teologii sakramentów*), którego promotorem był ks. prof. dr hab. Karl Lehmann.

W tym też roku przyjął święcenia kapłańskie z rąk kard. prof. Hermanna Volka w Moguncji. Pracował jako duszpasterz w trzech kolejnych parafiach (Klein-Krotzenburg, Bürstadt-St. Michael, Offenbach-St. Josef), jednocześnie był nauczycielem religii w liceum Büdingen i Nidda do roku 1982. Następnie służył w diecezji Fryburg w latach 1982–1986, przygotowując jednocześnie rozprawę habilitacyjną. W roku 1985 został doktorem habilitowanym na podstawie rozprawy *Gemeinschaft und*

Verehrung der Heiligen. Geschichtlich-systematische Grundlegung der Hagiologie (Wspólnota i kult świętych. Historyczno-systematyczne podstawy hagiologii) na Uniwersytecie we Fryburgu.

W roku 1986 został powołany na Katedrę Dogmatyki Katolickiej Wydziału Teologii Katolickiej Uniwersytetu Ludwika i Maksymiliana w Monachium i pracował na tym stanowisku do roku 2002. Jednocześnie jako profesor dogmatyki działał duszpastersko w parafii Leiden Christi w Monachium. Okres monachijski otwiera przed młodym prof. Müllerem bardzo szerokie pole naukowego oddziaływania: prowadzi wykłady jako profesor gościnny na licznych uniwersytetach: w Cusco (Perú), Philadelphii (USA), Kerali (Indie), Santiago de Compostela, Salamance i Madrycie (Hiszpania), na Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie, a także w Lugano (Szwajcaria) i São Paulo (Brazylia).

W tym czasie rozpoczął ściślejszą współpracę z Kościołem w Niemczech i z Kościołem powszechnym. W roku 1990 został powołany na członka Komisji Wiary przy Konferencji Episkopatu Niemiec, a w roku 1998 papież Jan Paweł II powołał go na członka Międzynarodowej Komisji Teologicznej na cztery lata. Pełnił też funkcję peritus-a podczas watykańskiego synodu o Europie (1999) i synodów o biskupach (2001, 2005).

24 listopada 2002 roku przyjął sakrę biskupią z rąk Josepha Ratzingera, prefekta Kongregacji Nauki Wiary, i z wezwaniem „Dominus Iesus” objął biskupstwo w jednej z najstarszych diecezji Niemiec – Ratzybonie, w której pasterzował przez dziesięć lat.

2 lipca 2012 roku papież Benedykt XVI mianował bp. Müllera prefektem Kongregacji Nauki Wiary, a 22 lutego 2014 roku papież Franciszek powołał go do kolegium kardynalskiego.

2. Działalność eklezjalna w Kościele lokalnym i powszechnym

Kardynał Gerhard Ludwig Müller jest od początku swego życia żywo związany z Kościołem. Dla niego „Kościół istnieje w osobach dzięki ich relacji do Chrystusa, zarówno innych chrześcijan, jak również specyficznie w posłańcach Jezusa i świadkach Ewangelii, apostołach, biskupach i kapłanach «aż po krańce ziemi» (Dz 1, 8; Mt 28, 20). Dlatego rozpocznę od spojrzenia na postacie siedmiu papieży na przestrzeni czasu mojego dotychczasowego życia. W ten sposób chciałbym przedstawić moje przekonania religijne i moje zakorzenienie w wierze katolickiej w odniesieniu do Boga, Chrystusa i Kościoła”¹. Ale szczególna posługa wobec Kościoła rozpoczęła się wraz z objęciem diecezji ratyzbońskiej, a nabrała jeszcze bardziej powszechnych wymiarów, gdy został prefektem Kongregacji Nauki Wiary.

Jako biskup Ratyzbony (2002–2012) był pasterzem wszystkich wiernych, dbając nie tylko o ich potrzeby

¹ Zob. G. L. Müller, *Der Papst. Sendung und Auftrag*, Freiburg 2017, pkt 1.

duchowe, lecz także materialne. Poza określoną posługą biskupa diecezjalnego należy wyróżnić następujące inicjatywy:

1) Nowością pasterską biskupa Ratzbony było wprowadzenie projektu *Śródmiejskie Centrum Duszpasterskie* (Innenstadtseelsorge), a także Ratybońskiej Misji Miejskiej (Stadtmission Regensburg), która stała się akcją nowej ewangelizacji całego biskupstwa.

2) W roku 2006 bp Müller przygotował wizytę duszpasterską papieża Benedykta XVI (11–14 września), która odbiła się szerokim echem w całym świecie, głównie ze względu na wykład ojca świętego nazwany *Regensburger Rede* na Uniwersytecie w Ratybonie.

3) W latach 2005–2007 bp Müller dokonał reformy diecezjalnego apostołatu świeckich, dostosowując go do wymagań Soboru Watykańskiego II. Wzmocnił przez to pozycję rad wspólnot parafialnych w ich współpracy z proboszczami.

4) W zakresie kształcenia i kultury bp Müller powołał kościelną fundację szkolną, która przejęła 9 szkół kościelnych, zapewniając im misję formacji katolickiej i jednocześnie finansową egzystencję. Rozbudował także katedrę ratybońską, przywracając znaczenie kościoła jako domu Bożego i domu modlitwy. Starej tradycji sprzed 600-lat, tzw. Kötztlinger Pfingstritt, nadał charakter religijny, czyniąc ją procesją eucharystyczną.

5) Aktywność biskupa Ratzbony dotyczyła też uczestnictwa w trzech komisjach Konferencji Episkopatu Niemiec. Był przewodniczącym Komisji Ekumenicznej,

w której pracowano m.in. nad tekstem wzajemnego uznania chrztu świętego. Jako wiceprzewodniczący Komisji Wiary pracował nad tematem *Wiara w Trójjedynego Boga* (publikacja w serii Episkopat Niemiec nr 86 w 2006 roku). Kierował także Wspólną Komisją Kościołów Prawosławnych i Konferencji Episkopatu Niemiec, która opracowała tekst *Sakramenty Kościoła i wspólnota świętych*. Poza tym czynnie uczestniczył w Komisji Kościoła Światowego (szczególnie Misereor).

6) Działalność kościelna, ogólnoswiatowa Müllera jako przewodniczącego Komisji Ekumenicznej KEN zaowocowała podjęciem teologicznych rozmów między KEN a Patriarchatem Moskiewskim. Przewodniczący Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan kard. Walter Kasper powołał bp. Müllera na przewodniczącego IV fazy dialogu Komisji Lutersko-Rzymskokatolickiej. Ta międzynarodowa komisja prowadziła dialog na temat *Chrzest i wzrastająca wspólnota kościelna* (2009). Na początku 2009 roku kard. Müller został powołany na członka Papieskiej Rady do spraw Kultury.

7) Od powołania na prefekta Kongregacji Nauki Wiary w 2012 roku arcybiskup, a od 2014 roku kardynał Müller rozszerzył z urzędu swoją działalność eklezjalną, ale dalej pozostał bardzo aktywny na polu publicystycznym, by dotrzeć do najszerszego grona czytelników. Poza normalną pracą i działalnością jako prefekta jest bardzo aktywny doktrynalnie także w mediach i publikacjach w najważniejszych sprawach Kościoła obecnego czasu. Był przy tym i pozostaje człowiekiem „walki

o wiarę”, który żyje wiarą (Eklezja eucharystyczna), umacnia wiarę (Bóg działający w świecie) i wyznaje wiarę (życie społeczne Kościoła)².

3. *Działalność naukowa*

Kardynał Müller jest autorem ponad 400 pozycji naukowych, w tym ok. 35 książek, tłumaczonych na wiele języków obcych, redaktorem 4 serii: Dietrich Bonhoeffer Werke, t. 1–16 (Gütersloh 1986–1996); Römische Texte und Studien (Würzburg 2003–); Joseph Ratzinger Gesammelte Schriften, t. 1–16 (Freiburg 2008–); Deutsch-Rumänische Theologische Bibliothek (Hermannstadt 2012–) i 18 dalszych pozycji książkowych, a także wielu haseł encyklopedycznych (53) i recenzji książek naukowych (113).

W swoich badaniach koncentruje się przede wszystkim na kwestiach dogmatycznych i ekumenicznych, teologii współczesnej, chrześcijańskim rozumieniu objawienia, hermeneutyce teologicznej, a także eklezjologii (struktury prezbiteriatu i diakonatu), teologii wyzwolenia, teologii nadziei, teologii papieża i innych. Owocem jego

² Por. moją laudację wygłoszoną z okazji nadania JE G. L. Müllerowi, biskupowi Ratzybony, tytułu doktora *honoris causa* Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 14 września 2004 roku w Lublinie: *Biskup Gerhard Ludwig Müller. Doktor honoris causa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, Lublin 2004, s. 7–21.

pracy jako dogmatyka jest pomnikowa publikacja *Katolische Dogmatik. Für Studium und Praxis der Theologie* (München 1995) [*Dogmatyka katolicka dla studium i praktyki teologii*], którą dziewięciokrotnie wydawano po niemiecku oraz przetłumaczono na wiele języków świata, w tym – po wielu latach – wreszcie na język polski³.

Warto zatrzymać się chwilę nad tą wyjątkową pozycją kardynała, gdyż wyrażnia się tu w zasadzie cały duch jej autora, jak i prezentowanej treści. Jego *Dogmatyka katolicka*, ujęta w formie podręcznika uniwersyteckiego, w 12 rozdziałach obejmuje całość nauki dogmatycznej, z założeniem, że oddaje istotę nauki Chrystusa, apostołów i całego autentycznego Kościoła. Każdy rozdział jako odrębny traktat daje nie tylko pozytywny, głęboki wykład danego zagadnienia, lecz także przeciwstawia się podstawowym błędom obecnej doby. „I tak – czytamy – w teorii poznania teologicznego, autor odrzuca fideizm i irracjonalizm, a przypisuje dużą rolę rozumowi, poznaniu naturalnemu i naukowemu. W nauce o człowieku pomija teorie ewolucjonizmu materialistycznego, a rozwija stworzoność człowieka, jedność duszy i ciała w osobie oraz charakter transcendentny na świat Boga. Świat został stworzony rozumem i wolnym aktem Boga i wszystko jest kierowane Opatrznością Bożą”⁴.

³ G. L. Müller, *Dogmatyka katolicka*, przeł. W. Szymona OP, Kraków 2015.

⁴ *Przedmowa do polskiego wydania – Prawda i dobro dogmatyki*, w: G. L. Müller, *Dogmatyka katolicka*, dz. cyt., s. 27.

Kardynał uprawia w swym dziele podstawowy nurt teologii klasycznej bez relatywizacji i bez naleciałości ponowoczesnych i liberalnych. Przy tym należy dodać, że *Dogmatyka katolicka*, podobnie jak cała twórczość teologiczna kard. Müllera, technie duchem Chrystusowym, duchem Kościoła i duchem człowieka. Technie prawdziwością, realizmem, ewangelicznością i obecnością Pana, mocą słowa twórczego, dociekliwością i jasnością myśli, bezbłędną prawowiernością, a także szacunkiem dla odmiennych opinii. Może ona służyć również niekatolikom i innym ludziom dobrej woli, którzy chcą poznać istotę katolickiej myśli teologicznej i religijnej”⁵.

Niejako „zapowiedzią” *Dogmatyki katolickiej* było wydanie chrystologii w języku polskim w przekładzie Wiesława Szymony OP. W serii polskiej edycji Podręcznik Teologii Dogmatycznej pod redakcją Wolfganga Beinerta ukazała się G. L. Müllera *Chrystologia – nauka o Jezusie Chrystusie* (Kraków 1998). W ślad za tą pozycją poszły z czasem tłumaczenia na język polski innych dzieł, jak np.: *Msza święta. Źródło chrześcijańskiego życia* (Lublin 2007); *Ubóstwo* (Lublin 2014); *Ubóstwo i godność człowieka* (Sandomierz 2015); *Benedykt XVI i Papież Franciszek. Ich postęga w sukcesji Piotrowej. Dziesięć lat papieża Benedykta XVI* (Warszawa 2015).

⁵ *Przedmowa do polskiego wydania – Prawda i dobro dogmatyki*, w: G. L. Müller, *Dogmatyka katolicka*, dz. cyt., s. 30.

W latach 1998–2003 Gerhard Müller był członkiem Międzynarodowej Komisji Teologicznej, a obecnie jest członkiem Papieskiej Akademii św. Tomasza z Akwinu w Rzymie oraz członkiem korespondentem Sekcji Teologicznej Królewskiej Akademii Uczonych Hiszpanii w Madrycie. Jego międzynarodowe uznanie owocuje dziś przyznaniem mu doktoratów *honoris causa* przez: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (14.09.2004); Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (09.01.2007), Papieski Uniwersytet w Limie (24.09.2008) i Katolicki Uniwersytet w Zagrzebiu (9.11.2016).

W roku 2008 ojciec święty Benedykt XVI powierzył biskupowi Ratzybony wydanie jego teologicznych Dzieł Zebranych. Dla urzeczywistnienia tego naukowego projektu bp Müller powołał w 2008 roku Instytut Papieża Benedykta XVI, który pod jego kierunkiem wydał do dziś w oryginalnym języku niemieckim 12 z 16 tomów Joseph Ratzinger *Gesammelte Schriften* [Joseph Ratzinger *Dzieła Zebrane*]. Dziś jako kardynał i prefekt Kongregacji Nauki Wiary wspiera swoim autorytetem poszczególne edycje narodowe, w tym edycję polską Joseph Ratzinger *Opera Omnia*, która szczyli się wydaniem już 10 tomów.

Ostatnio kard. Müller wydał kilka znaczących dzieł: *Armut. Die Herausforderung für den Glauben* (München 2014); *Hoffnung der Familie. Ein Gespräch mit Gerhard Kardinal Müller* (Würzburg 2015); *Benedikt und Franziskus. Ihr Dienst in der Nachfolge Petri* (Freiburg 2015);

Die Botschaft der Hoffnung. Gedanken über den Kern der christlichen Botschaft (Freiburg 2016) i *Der Papst. Sendung und Auftrag* (Freiburg 2017). Wszystkie te ważne tematy, poruszane w wymienionych pozycjach, dotyczą aktualnych problemów ludzkości i chrześcijaństwa. Na szczególną uwagę zasługuje jednak ostanie dzieło (przygotowywane obecnie do wydania w języku polskim), które wprowadza w dzieje papiestwa nie tylko ze strony historycznej, ale głównie dogmatycznej, wskazując, jakie są posłannictwo i zadania każdego papieża jako następcy św. Piotra. W dzisiejszych czasach jest ono szczególnie potrzebne.

Wniosek

Omówione tu droga naukowa kard. Müllera, jego działalność eklezjalna w Kościele lokalnym i powszechnym oraz działalność naukowa w ogóle jednoznacznie wskazują, że postępowanie Senatu Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie w sprawie nadania najwyższej godności akademickiej doktora *honoris causa* Jego Eminencji kard. Gerhardowi Ludwigowi Müllerowi jest ze wszech miar słuszne.

Ukazane przymioty osobowe i naukowe, kapłańskie i chrześcijańskie, dotyczące zarówno duszy, serca, jak i umysłu, wyrażają całkowite poświęcenie kandydata totalnej służbie Kościołowi Chrystusowemu, a w tym także urzędowi św. Piotra. Kardynał Müller jest świetlanym

ks. prof. Krzysztof Góźdz

przykładem prawdziwego chrześcijanina, człowieka bez reszty oddanego Bogu i ludziom, kapłana i biskupa, profesora i wybitnego dogmatyka, który radośnie i prawdziwie służy w imię posłannictwa Chrystusowego, głosząc całym swoim życiem Jego Ewangelię. Zasługuje on więc w pełni na zaszczytne akademickie wyróżnienie.

Lublin, 3 maja 2017

ks. prof. Jan D. Szczurek
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Recenzja

*w postępowaniu o nadanie godności
doktora honoris causa Jego Eminencji
kardynałowi Gerhardowi Ludwигowi Müllerowi,
prefektowi Kongregacji Nauki Wiary*

„Dobry Pasterz”, Jezus Chrystus (por. J 10, 11.14), powierzył biskupom, następcom apostołów, a w sposób szczególny biskupowi Rzymu „misję nauczania wszystkich narodów i głoszenia Ewangelii wszelkiemu stworzeniu, aby wszyscy ludzie przez wiarę, chrzest i wypełnianie przykazań dostąpili zbawienia (por. Mt 28, 18, Mk 16, 15–16, Dz 26, 17n)”. Tymi słowami zaczyna się konstytucja apostolska *Pastor Bonus* Jana Pawła II (28.06.1988) określająca kompetencje różnych instytucji tzw. Kurii Rzymskiej. Należy do niej Kongregacja Nauki Wiary, której prefektem jest obecnie Jego Eminencja

¹ Sobór Watykański II, konstytucja *Lumen gentium* [dalej: KK], 24.

kard. Gerhard Ludwig Müller. Wspomniana konstytucja tak definiuje jej misję: „Zadaniem Kongregacji Nauki Wiary jest promowanie i ochrona doktryny wiary i moralności w całym świecie katolickim, ma więc kompetencje w tych rzeczach, które w jakikolwiek sposób dotyczą tej materii”².

W tę misję niesienia Ewangelii światu włącza się także Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, który w swej działalności kieruje się tym samym poleceniem Dobrego Pasterza: „Idźcie i nauczajcie...” (Mt 28, 18) umieszczonym na sztandarze uczelni w języku łacińskim: „Euntes docete”. Realizuje je poprzez „zglobianie depozytu wiary, rozwijanie badań z zakresu teologii, filozofii, historii i prawa kanonicznego oraz nauk humanistycznych, społecznych, sztuki i innych dyscyplin naukowych, jak również kształcenie w wyżej wymienionych dziedzinach oraz prowadzenie pracy dydaktycznej i wychowawczej”³.

Ze wszech miar chwalebna jest zatem decyzja Senatu tegoż uniwersytetu, aby podjąć starania o nadanie godności doktora *honoris causa* Jego Eminencji ks. kard. Gerhardowi Müllerowi, którego życie i działalność koncentrują się na wspólnych wartościach obu instytucji. O słuszności takiej decyzji świadczą zatem następujące fakty:

2 Jan Paweł II, konstytucja *Pastor bonus*, 48.

3 Statut Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, Kraków 2015, § 7.

1. Strażnik depozytu Kościoła

Gerhard Müller został kreowany kardynałem przez papieża Franciszka 22 lutego 2014 roku w wieku 67 lat. Jako kardynał diakon otrzymał kościół tytularny św. Agnieszki przy Piazza Navona. W ten sposób papież podkreślił nie tylko znaczenie Kongregacji Nauki Wiary, ale także jego osobiste osiągnięcia i zaangażowanie w pracę dla Kościoła powszechnego i promocję nauki wiary.

Funkcję prefekta tej kongregacji, która we wspomnianej konstytucji *Pastor Bonus* zajmuje pierwsze miejsce wśród wszystkich kongregacji, kardynał pełni od 2 lipca 2012 roku z nominacji papieża Benedykta XVI. Papież powołał go wcześniej na członka tej kongregacji (20.12.2007) ze względu na uznanie dla jego pracy teologicznej, której szczególnie cenionym owocem jest jednatomowy podręcznik do teologii dogmatycznej zatytułowany *Dogmatyka katolicka* (*Katholische Dogmatik*), który zasługuje na osobne omówienie (o czym niżej). Z funkcją prefekta Kongregacji Nauki Wiary łączy się funkcja przewodniczącego trzech innych instytucji związanych z Kongregacją: Papieskiej Komisji „Ecclesia Dei”, Papieskiej Komisji Biblijnej i Międzynarodowej Komisji Teologicznej (jej członkiem był w latach 1998–2002).

Realizując swe konstytucyjne zadania, Kongregacja wydaje dokumenty, w których podejmowane są ważne i aktualne problemy dotyczące nauki Kościoła. W okresie gdy funkcję jej prefekta pełni kard. Müller, Kongregacja wydała dwa dokumenty: List *Iuvenescit Ecclesia* do

Biskupów Kościoła katolickiego na temat relacji między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi dla życia i misji Kościoła z 15 maja 2016 roku (wcześniej zaakceptowany przez papieża Franciszka 14 marca 2016 roku) oraz Instrukcję *Ad resurgendum cum Christo* dotyczącą pochówku ciał zmarłych oraz przechowywania prochów w przypadku kremacji z 15 sierpnia 2016 roku (wcześniej zaakceptowaną przez papieża Franciszka 18 marca 2016 roku). Dzięki akceptacji papieskiej oba dokumenty otrzymały rangę zwyczajnego nauczania papieskiego.

W liście *Iuvenescit Ecclesia* Kongregacja pragnie wyjaśnić miejsce „nowych zrzeseń eklezjalnych w teologii i eklezjologii, poczynając od stosunku pomiędzy darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi, w celu ułatwienia konkretnego określenia stosownych zasad służących uznawaniu ich przez Kościół” (nr 23a). Podaje także dwie ważne zasady określające sposób postępowania Kościoła lokalnego wobec nowości darów charyzmatycznych (nr 23b): 1) „poszanowanie specyfiki charyzmatycznej poszczególnych zrzeseń eklezjalnych, tak aby uniknąć ciasnych form prawnych mogących zaszkodzić tej nowości” oraz 2) „poszanowanie podstawowych zasad eklezjalnych, sprzyjając rzeczywistemu włączeniu darów charyzmatycznych do życia Kościoła powszechnego i partykularnego”⁴.

4 [http://episkopat.pl/relacja-miedzy-darami-hierarchicznymi-a-charyzmatycznymi-list-kongregacji-nauki-wiary/\[04.05.2017\]](http://episkopat.pl/relacja-miedzy-darami-hierarchicznymi-a-charyzmatycznymi-list-kongregacji-nauki-wiary/[04.05.2017]).

Z kolei w instrukcji *Ad resurgendum cum Christo* Kongregacja z naciskiem podkreśla, że właściwym miejscem pochówku jest cmentarz lub inne miejsce święte, a „grzebiąc ciała wiernych zmarłych, Kościół potwierdza wiarę w zmartwychwstanie ciała i zamierza uwydatnić wysoką godność ludzkiego ciała jako nierozłącznej części osoby, której historię to ciało współdzieli” (nr 3c)⁵. Natomiast w kwestii samej kremacji instrukcja stwierdza, że „Kościół nie dostrzega przyczyn doktrynalnych, by zakazać takiej praktyki, jako że kremacja zwłok nie dotyka duszy i nie uniemożliwia boskiej wszechmocy wskrzeszenia ciała” (nr 4a)⁶. Instrukcja stanowi więc ważne przypomnienie podstawowych zasad antropologii teologicznej, w tym wyjątkowej godności człowieka.

Papieska Komisja „Ecclesia Dei” ma za zadanie współpracować z biskupami, dykasteriami Kurii Rzymskiej i innymi środowiskami na rzecz ułatwienia pełnej jedności z Kościołem kapłanom, seminarzystom i pojedynczym wiernym, którzy w różny sposób są związani z bractwem założonym przez ks. bp. Marcela Lefèbvre’a. Od czasu gdy przewodniczącym jest ks. kard. Müller, Papieska

5 http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20160815_ad-resurgendum-cum-christo_pl.html [04.05.2017].

6 http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20160815_ad-resurgendum-cum-christo_pl.html [04.05.2017].

Komisja wydała jeden dokument: List Papieskiej Komisji „Ecclesia Dei” do przewodniczących konferencji episkopatów zainteresowanych pozwoleniem na celebrowanie małżeństwa wiernych należących do Bractwa św. Piusa X (27.03.2017, zaakceptowany przez papieża Franciszka 14.03.2017).

Zadaniem Papieskiej Komisji Biblijnej z kolei jest wspieranie Kongregacji w rozwiązywaniu problemów natury biblijnej poprzez badania naukowe dotyczące tematów wskazanych przez prefekta Kongregacji. Od czasu objęcia tej funkcji przez kard. Müllera Komisja wydała obszerny dokument na temat natchnienia i prawdy Pisma Świętego⁷.

Wreszcie Międzynarodowa Komisja Teologiczna ma za zadanie wspomaganie Stolicy Apostolskiej, w szczególności Kongregacji Nauki Wiary, w badaniach naukowych dotyczących ważniejszych kwestii doktrynalnych. Pod kierownictwem kard. Müllera Komisja wydała dwa dokumenty: o nadprzyrodzonym zmyśle wiary w życiu Kościoła⁸ i o Trójcy Świętej jako źródle jedności międzyludzkiej⁹.

7 Papieska Komisja Biblijna, *Natchnienie i prawda Pisma świętego. Słowo, które od Boga pochodzi i mówi o Bogu, aby zbawić świat*, tłum. H. Witczyk, Kielce 2014.

8 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, „*Sensus Fidei*” w życiu Kościoła, Kraków 2015.

9 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Bóg Trójca, jedność ludzi. Monoteizm chrześcijański przeciwko przemocy*, Kraków 2014.

Tematyka prac wszystkich komisji podległych kard. Müllerowi obejmuje bardzo ważne i aktualne zagadnienia, wśród których wypada podkreślić dokument o Trójcy Świętej. Stanowi on odpowiedź na absurdalny zarzut kierowany pod adresem chrześcijaństwa, że istnieje konieczny związek między monoteizmem a przemocą i wojnami religijnymi, zarzut formułowany przez niektórych myślicieli współczesnych i polityków. Absurdalność zarzutu polega na tym, że nauka Tego, który przyszedł objawić miłość Boga do świata, i który „ze strony grzeszników taką wielką wycierpiał wrogość przeciw sobie” (Hbr 12, 3), może być w ogóle interpretowana jako zachęta do stosowania przemocy. Słusznie więc dokument zauważa, że traktowanie wiary w Boga jedynego jako zarzewia przemocy rani miliony ludzi autentycznie wierzących (nr 6). Wykazuje on, że objawienie dane przez Jezusa Chrystusa zdecydowanie przeciwstawia się religii wprowadzającej podziały i wrogość między ludźmi, które w istocie oznaczają jej degradację (nr 16).

Innym palącym współczesnym problemem jest dyskusja wokół Adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia* o miłości w rodzinie ogłoszonej przez papieża Franciszka 19 marca 2016 roku. Wśród różnych opinii na jej temat pojawiają się także niepokojące pytania zarówno ze strony naukowców¹⁰,

¹⁰ Chodzi m.in. o wywiad niemieckiego filozofa Roberta Spaemanna zatytułowany *Ein Bruch mit der Lehrtradition* dla Catholic News Agency z 28.04.2016 (<http://de.catholicnewsagency.com/story/exklusiv-ein-bruch-mit->

jak i niektórych duchownych¹¹. Stanowisko prefekta Kongregacji Nauki Wiary jest więc w tym kontekście wyjątkowo doniosłe. Wobec radykalnie rozbieżnych interpretacji konieczne są nie tylko roztropność, troska o dobro całego Kościoła, ale także pewien dystans, który pozwala obiektywnie oceniać sytuację i przytaczane argumenty. W jednym z ostatnich wywiadów kardynał prefekt stara się odpowiedzieć na takie pytania: Jakie są oczekiwania papieża Franciszka? Jak oceniać jego list apostolski *Amoris laetitia*? Jak obecnie wygląda stosunek Magisterium Kościoła do teologii naukowej?¹² Kardynał przypomina więc podstawową zasadę hermeneutyczną stosowaną w interpretacji dokumentów doktrynalnych Kościoła¹³, a mianowicie zasadę ciągłości i integralno-

-der-lehrtradition-robort-spaemann-uber-amoris-laetitia-0730) [20.05.2016].

¹¹ Na przykład bp Athanasius Schneider z Astany (Kazachstan) jest przekonany, że konieczne są wyjaśnienia dotyczące *Amoris laetitia*, aby uniknąć powszechnego zamieszania (<http://rorate-caeli.blogspot.com/2016/04/official-response-of-bishop-athanasius.html>) [20.05.2016].

¹² V. Resing, S. Orth, „Barrieren abbauen”. *Gespräch mit dem Präfekten der Glaubenskongregation Kardinal Gerhard Ludwig Müller*, „Herder-Korrespondenz” 70/6 (2016), s. 17–22.

¹³ Ks. kardynał prefekt jest przekonany, że „może być tylko jedna hermeneutyka reformy i kontynuacji, inaczej Kościół sam by się zsekularyzował i rozwiązał” („Es kann nur eine «Hermeneutik der Reform und der Kontinuität» [Benedikt XVI.] geben, sonst würde sich die Kirche selbst säkularisieren und auflösen”, G. L. Müller, *Der Papst...*, dz. cyt., s. 61).

ści. Oznacza to, że adhortacji *Amoris laetitia* nie należy przeciwstawiać dotychczasowemu nauczaniu Kościoła w kwestiach małżeńskich: w porównaniu z wcześniejszymi dokumentami pod względem stylu ten ostatni ma nowe cechy, ale nie jest to przejście z jednej skrajności w drugą. Dotychczasowe nauczanie przecież wyjaśniało wiarę i umacniało życie w Chrystusie. Oddzielanie nauki wiary (*Glaubenslehre*) od praktyki wiary (*Glaubenspraxis*) jest dla Kościoła szkodliwe, tak jak przeciwstawianie Chrystusa – Nauczyciela prawdy Chrystusowi – Dobremu Pasterzowi, oddającemu swe życie za owczarnię. Szczególne jest to, że papież zatacza tu szeroki łuk po to, aby w pełni uwzględnić subiektywną sytuację konkretnego człowieka¹⁴. Jemu chodzi o to, aby treść Ewangelii co do ducha była przestrzegana. Nowość polega więc na tym, jak w duszpasterstwie wykorzystać sanktuarium sumienia i sakrament pojednania w zastosowaniu do konkretnej sytuacji życiowej. Drugą skrajnością byłoby bowiem sprowadzenie wszystkiego do postmodernistycznego subiektywizmu zgodnie z motto: każdy dla siebie samego prawem i sędzią we własnej sprawie¹⁵.

W kwestii samej teologii oraz jej stosunku do Magisterium Kościoła (Urzędu Nauczycielskiego Kościoła) kardynał prefekt przypomina, że podział na dyscypliny

14 „Das Besondere ist hier, dass der Papst einen weiten Bogen spannt, um auch die subjektive Situation des Einzelnen voll in den Blick zu nehmen”. G. L. Müller, *Der Papst...*, dz. cyt., s. 19.

15 G. L. Müller, *Der Papst...*, dz. cyt., s. 19n.

teologiczne jest wynikiem rozwoju teologii i nie należy oddzielać dogmatyki od teologii pastoralnej ani od prawa kanonicznego. Istnieje bowiem wewnętrzna jedność całej teologii. Dlatego postuluje, aby różne dyscypliny teologiczne były nauczane i studiowane w poczuciu interdyscyplinarności samej teologii¹⁶. Jeśli zaś chodzi o stosunek teologii jako nauki do nauczania Kościoła, to przypomina, że Magisterium Kościoła jest charyzmatem Ducha Świętego danym papieżowi i biskupom oraz że wiara jest aktem także racjonalnym, odzwierciedlającym nieskończony umysł Boga. Dlatego też przygotowując rozstrzygnięcia dogmatyczne, Magisterium Kościoła korzysta z osiągnięć teologii zgodnie z zaleceniem konstytucji *Lumen gentium* (KK 25d). Stąd teologia uniwersytecka jest tu konieczna. Wiara jednak rodzi się ze słuchania słowa Bożego, a nie z osobistej spekulacji, dlatego konieczne jest nauczanie biskupów. Kardynał Müller podkreśla więc zdecydowanie, że nie istnieje urząd nauczycielski teologów (*Lebramt der Theologen*) równoległy do Urzędu Nauczycielskiego Kościoła (biskupów)¹⁷.

2. *Pasterz niezłomny*

Troska o dobro Kościoła powszechnego widoczna w postawie obecnego prefekta Kongregacji Nauki Wiary

¹⁶ G. L. Müller, *Der Papst...*, dz. cyt., s. 19.

¹⁷ G. L. Müller, *Der Papst...*, dz. cyt., s. 21.

była również doceniana w jego pełnej dynamizmu wcześniejszej działalności, gdy pełnił funkcję biskupa diecezji w Ratyzbonie (Niemcy). Ordynariuszem tej diecezji mianował go św. Jan Paweł II dnia 1 października 2002 roku, a sakry biskupiej udzielił mu arcybiskup Monachium kard. Friedrich Wetter 24 listopada 2002 roku wraz z kard. Karlem Lehmanem (z Moguncji), biskupem Manfredem Müllerem (poprzednim biskupem Ratyzbony) i biskupem Vinzenzem Guggenbergerem.

W uroczystości, która odbyła się w tamtejszej katedrze, uczestniczył ówczesny prefekt Kongregacji Nauki Wiary ks. kard. Joseph Ratzinger. Jako motto swej posługi biskupiej obrał słowa z Listu do Rzymian „Dominus Iesus” („Jezus jest Panem”, Rz 10, 9), które niewątpliwie nawiązują do incipitu słynnej Deklaracji *Dominus Iesus* o jedyności i powszechności zbawczej Jezusa Chrystusa i Kościoła, wydanej przez Kongregację Nauki Wiary w 2000 roku. Jego herb łączy herb biskupstwa ojczyстей Moguncji z herbem biskupstwa Ratyzbony, a postać biskupa w środku herbu może być interpretowana jako podobizna św. Bonifacego (biskupa Moguncji) albo św. Wolfganga (biskupa Ratyzbony).

Jako biskup od początku kładł nacisk na ożywienie duszpasterstwa i życia sakramentalnego. W latach 2004–2005 przeprowadzał tygodniowe wizyty duszpasterskie w ośmiu regionach swojej diecezji. W programie wizyt były nabożeństwa, spotkania w szkołach i instytucjach charytatywnych, odwiedziny w firmach, w czasie których wygłaszał wiele przemówień i kazań. Przez te spotkania

zaangażował się bardzo głęboko w sprawy konkretnych osób, starając się nieść im nie tylko duchową, ale także materialną pomoc. Szczególnym obszarem jego zaangażowania były projekty charytatywne organizowane zarówno w diecezji, jak i poza jej granicami. W samej Ratyzbonie zainicjował projekt *Śródmiejskie Centrum Duszpasterskie (Innenstadtseelsorge)*, obejmujący troską duszpasterską mieszkańców centrum miasta oraz turystów, prowadzony przez śródmiejskie parafie. W ramach nowej ewangelizacji promował Ratyzbońską Misję Miejską (*Stadtmission Regensburg*) dla niesienia pomocy duchowej i materialnej potrzebującym. Szczególną okazją do promocji aktywności duszpasterskiej była wizyta papieża Benedykta XVI w Ratyzbonie (11–14 września 2006 roku) podczas jego podróży apostołskiej do Bawarii. Pogłębieniu życia religijnego służyły między innymi także misje w parafiach Ratyzbony, które były prowadzone we współpracy ze wspólnotą Emmanuel w latach 2008–2009. Tego typu inicjatywy bywały przedmiotem krytyki ze strony różnych środowisk liberalnych w Niemczech, co jednak nie zrażało przedsiębiorczego biskupa.

Ważnym i trudnym przedsięwzięciem kard. Müllera była reforma apostołstwa świeckich w jego diecezji. Ze względu na wskazania Soboru Watykańskiego II, większą skuteczność duszpasterską i potrzebę uwzględnienia wymogów nowego Kodeksu prawa kanonicznego (z 1983 roku), postanowił w 2005 roku przeprowadzić reorganizację diecezjalnego apostołatu świeckich. Spotkało się to ze sprzeciwem i krytyką ze strony mediów.

Po licznych konsultacjach z grupami apostołstwa świeckich oraz z różnymi gremiami i instytucjami diecezjalnymi reforma weszła w życie w listopadzie 2005 roku. Jednak sprawa trafiła do Sygnatury Apostolskiej, która wyrokiem z 9 lutego 2007 roku uznała reformę za legalną. Przy tej okazji Kongregacja Nauki Wiary podziękowała biskupowi Ratyzbony właśnie za wprowadzenie regulacji, które w pełni zgadzają się ze wskazaniami Soboru Watykańskiego II i Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku. Dzięki tej reformie zostały wzmocnione rady parafialne i pogłębiona współpraca z ich proboszczami, powstały odpowiednie struktury na poziomie dekanatów i na poziomie diecezjalnym.

Duszpasterska przedsiębiorczość biskupa Ratyzbony objawiła się jeszcze w dwu na pozór nieznaczących decyzjach. W 2004 roku specjalnym dekretem przywrócił po 135 latach eucharystyczny charakter zielonoświątkowej procesji konnej z Bad Kötzting do Steinbühl (ok. 7 km), odbywanej co roku (w poniedziałek po Zesłaniu Ducha Świętego) na pamiątkę niebezpiecznej wówczas wyprawy proboszcza z Bad Kötzting z Komunią Świętą do chorego w Steinbühl w 1412 roku. Drugą decyzją o znaczeniu duszpasterskim było przywrócenie regularnej niedzielnej spowiedzi w katedrze ratybońskiej¹⁸. Te przykłady

¹⁸ Na doniosłość tego sakramentu ks. kard. Müller zwrócił uwagę pod wpływem wykładu ks. prof. Lehmanna o Bonhoefferze: L. G. Müller, *Der Papst...*, dz. cyt., s. 65.

wskazują, jak wielką wagę przykładał kard. Müller do wypróbowanych przez wieki metod duszpasterskich.

Nie tylko w zarządzaniu diecezją, ale także w nauczaniu okazał się pasterzem odważnym, co widać na przykład w stanowisku wobec delikatnej kwestii dialogu katolicko-żydowskiego dotyczącego misji. W odpowiedzi na deklarację zatytułowaną „*Nie*” dla misji wśród Żydów – „*Tak*” dla dialogu między Żydami i Chrześcijanami (*Nein zur Judenmission – Ja zum Dialog zwischen Juden und Christen*) wydaną 9 marca 2009 roku przez Grupę dyskusyjną „Żydzi i chrześcijanie” przy Komitecie Głównym Katolików Niemieckich, biskup Ratyzbony w obszernym dokumencie wyjaśnił, że w danej grupie dyskusyjnej dialog nie może się toczyć za cenę rezygnacji z orzeczeń Kościoła na temat takich tajemnic wiary jak: Trójca Święta, wcielenie, zbawienie i usprawiedliwienie, jedyne i powszechne pośrednictwo Chrystusa czy konieczność zbawcza Kościoła. Oceniając więc wartość doktrynalną deklaracji, stwierdził, że „nieuszczerplone wyznanie wiary w Chrystusa jest konstytutywne dla wiary katolickiej i pozostaje centralnym tematem rozmowy z żydowską wspólnotą wyznaniową”¹⁹. Takie stanowisko bisku-

19 „Deshalb bleibt das ungeschmälerte Christusbekenntnis der Kirche konstitutiv für den katholischen Glauben und zentrales Thema im Gespräch mit der jüdischen Glaubensgemeinschaft”, L. G. Müller, *Das ungeschmälerte Christusbekenntnis der Kirche bleibt konstitutiv für den katholischen Glauben*, „Die Tagespost” 45 (2009), s. 7 (16.04.2009). Ten sam tekst dostępny jako:

pa Ratzybony jest niewątpliwie wyrazem stanowczości w przekazywaniu objawionych prawd wiary, co chroni przed łatwymi kompromisami i pozwala zachować wierność objawieniu Bożemu.

Jego dynamizm w działaniu sięgał poza granice diecezji. Przejawiał się m.in. w podejmowaniu odpowiedzialnych funkcji w episkopacie niemieckim, szczególnie w obszarze ekumenicznym. Był bowiem przewodniczącym Komisji Ekumenicznej i zastępcą przewodniczącego Komisji Nauki Wiary Konferencji Episkopatu Niemiec. Był także wiceprzewodniczącym Grupy Roboczej Kościołów Chrześcijańskich w Niemczech, współpracował z Instytutem Kościołów Wschodnich w Ratzybony, w 2009 roku zainicjował dialog teologiczny między Patriarchatem Moskiewskim a Konferencją Episkopatu Niemiec. W okresie od 2009 do 2012 roku pełnił funkcję przewodniczącego strony katolickiej w Międzynarodowej Komisji Dialogu Luterkańsko-Rzymskokatolickiego.

Do wielkich dzieł ks. kard. Müllera należy założenie Instytutu Papieża Benedykta XVI w Ratzybony, który rozpoczął swą działalność 1 września 2008 roku pod

Das Christus-Bekenntnis der Kirche im christlich-jüdischen Dialog. Stellungnahme zur Erklärung des Gesprächskreises „Juden und Christen“ beim Zentralkomitee der deutschen Katholiken „Nein zur Judenmission – Ja zum Dialog zwischen Juden und Christen“, w: Das Feuer entfachen. Die Botschaft des Evangeliums in einer globalen Welt, Hrsg. W. Dettlinger, S. Grillmeyer, Würzburg 2009, s. 40–52.

kierunkiem ks. prof. dr. hab. Rudolfa Voderholzera, profesora katolickiej teologii dogmatycznej w Trewirze, który później został następcą kard. Müllera w Ratyzbonie. Głównym celem instytutu było przygotowanie do publikacji i wydanie dzieł zebranych Józefa Ratzingera – Benedykta XVI. Sam podjął się trudu redakcji naukowej całej serii zatytułowanej Opera Omnia. Jest ona wydawana również w języku polskim.

Doświadczenia zdobyte dzięki przedstawionym wyżej funkcjom i przedsięwzięciom kardynał mógł wykorzystać w pełnieniu jeszcze bardziej odpowiedzialnych zadań w służbie Kościołowi powszechnemu. Tak więc oprócz przedstawionego już zaangażowania w działalność Kongregacji Nauki Wiary w 2009 roku został członkiem Papieskiej Rady ds. Kultury, następnie w 2012 roku – członkiem Papieskiej Rady Popierania Jedności Chrześcijan i członkiem Kongregacji Wychowania Katolickiego, a później w 2014 roku – członkiem Kongregacji Kościołów Wschodnich²⁰.

²⁰ Informacje dotyczące działalności biskupiej w diecezji w Ratyzbonie w większości pochodzą z: <http://www.bistum-regensburg.de/bistum/bischof-regensburg/bischof-em-gerhard-kardinal-mueller/> [08.05.2017]; https://de.wikipedia.org/wiki/Gerhard_Ludwig_M%C3%BCller [08.05.2017].

3. Dogmatyk praktyczny

Kompetentne wypełnianie wszystkich wspomnianych zadań w Kościele powszechnym i lokalnym nie byłoby możliwe bez wcześniejszego przygotowania teologicznego i doświadczenia zdobytego dzięki działalności naukowej i dydaktycznej. Dorobek naukowy kard. Müllera jest obszerny: obejmuje ponad 400 publikacji naukowych, w tym 15 publikacji zwartych samodzielnych i jedną wspólnie z Gustavo Gutiérrezem (o teologii wyzwolenia). Większość z nich powstała w okresie jego 16-letniej pracy na stanowisku profesora zwyczajnego na Uniwersytecie Ludwika i Maksymiliana w Monachium. Publikacje książkowe koncentrują się na chrystopologii i na tematach z nią związanych. Dwie dotyczą sakramentów (Eucharystii i kapłaństwa), jedna eklezjologii, a trzy – mariologii, na co warto zwrócić uwagę, ponieważ na wydziałach teologicznych w Niemczech mariologia nie zajmuje takiego miejsca jakie wyznacza jej konstytucja *Lumen gentium*²¹. Teologami, którzy wywarli wpływ na jego sposób uprawiania teologii, oprócz oczywiście Józefa Ratzingera – Benedykta XVI²² i kil-

21 „Im diametralen Gegensatz zum Geist des Konzils steht die Verdrängung der Mariologie aus dem Lehrbetrieb theologischer Fakultäten, so als ob es sich um eine *quantité négligeable* handeln würde”, G. L. Müller, *Maria – die Frau im Heilsplan Gottes*, Regensburg 2002, s. 9 (Mariologische Studien, 15).

22 Müller, *Der Papst...*, dz. cyt., s. 62–66, 68, 92–95.

ku innych²³, byli najpierw Dietrich Bonhoeffer – jego myśli poświęcone zostały dwie publikacje (w tym doktorat), a następnie kard. Karol Lehman (wówczas profesor Uniwersytetu Albrechta i Ludwika we Fryburgu Bryzgowijskim), jego promotor. Pod jego kierunkiem kard. Müller przygotował najpierw rozprawę doktorską zatytułowaną *Kościół i sakramenty w bezreligijnym chrześcijaństwie. Wkład Bonhoeffera do ekumenicznej sakramentologii* (*Kirche und Sakramente im religionslosen Christentum. Bonhoeffers Beitrag zu einer ökumenischen Sakramententheologie*) obronioną w 1977 roku na Uniwersytecie Albrechta i Ludwika we Fryburgu Bryzgowijskim), a następnie rozprawę habilitacyjną zatytułowaną *Wspólnota i kult świętych. Historyczno-systematyczna podstawa hagiologii* (*Gemeinschaft und Verehrung der Heiligen. Geschichtlich-systematische Grundlegung der Hagiologie*), na podstawie której uzyskał stopień doktora habilitowanego w 1985 roku na tym samym uniwersytecie. Rok później w wieku 38 lat został profesorem na Uniwersytecie Ludwika i Maksymiliana w Monachium.

Inne publikacje (głównie artykuły naukowe i różne wypowiedzi) z okresu uniwersyteckiej aktywności kardynała są tematycznie zróżnicowane i obejmują następujące kwestie teologiczne. W obszarze teologii dogmatycznej przedmiotem jego zainteresowań są zagadnienia ogólne i metodologiczne, takie jak: metodyka dogmatyki, wiara i rozum na kanwie *Fides et ratio*, uzasadnianie wiary

23 Müller, *Der Papst...*, dz. cyt., s. 89.

i jej pewność, racjonalność wiary²⁴, *sola fides* i możliwość teologii naturalnej, teologia jako nauka (dziedzina) uniwersytecka, wiara i techniczny obraz świata, objawienia prywatne i prorocтва, wolność teologii i *Professio fidei*, anonimowość Boga, teologia w Niemczech, epistemologiczne podstawy teologii religii. W kwestiach bardziej szczegółowych dotyczących poszczególnych traktatów przedmiotem jego publikacji są m.in.: teologia stworzenia, wspomniana już chrystologia, teologia trynitarna, mariologia i antropologia teologiczna, eklezjologia, sakramentologia i liturgika.

W teologicznej nauce o stworzeniu podejmuje następujące zagadnienia: wiara w stworzenie i biologia ewolucyjna, pytanie o genezę zła, angelologia, konsekwencje etyczne dogmatu o stworzeniu. Znacznie więcej uwagi poświęca zagadnieniom chrystologicznym, do których należą: metodologia chrystologii, człowieczeństwo Chrystusa i przewrót antropologiczny, chrystologia wobec współczesnej antropologii, Jezus Chrystus zbawczym planem Ojca, synostwo Boże Jezusa, jedyność Chrystusa w pluralistycznym świecie, jedyne pośrednictwo Chrystusa, krzyż w Auschwitz i męczeństwo

24 Na uwagę zasługuje tu publikacja, w której autor komentuje m.in. niewygodne przemówienie Benedykta XV na Uniwersytecie La Sapienza w Rzymie: *Die Rationalität des Glaubens. Eine Konstante im Lehramt von Papst Benedikt XVI.*, w: *In Persona Christi: księga na 80-lecie księdza profesora Czesława S. Bartnika*, t. 1, red. K. Gózdź, Lublin 2009, s. 409–416.

Edyty Stein, nakaz misyjny Chrystusa i tolerancja, teologia wyzwolenia, wokół encykliki *Spe salvi*.

Z zakresu teologii trynitarnej porusza takie zagadnienia, jak: zrodzenie i synostwo w Trójcy Świętej, istotowa jedność Syna i Ojca w wierze Kościoła, wiara trynitarne jako fundament wiary Kościoła, monoteizm trynitarne, trynitarne rozumienie Kościoła, Karl Barth i Henri de Lubac jako wielcy teologowie Trójcy Świętej, wokół encykliki *Deus Caritas est*.

Z kolei z tematów mariologicznych podejmuje następujące kwestie: dziewictwo Maryi, niepokalane poczęcie Maryi, refleksja o encyklice *Redemptoris Mater*, Chrystus i Maryja, Maryja wzorem Kościoła, znaczenie kultu Maryi i świętych dla antropologii. W kwestiach antropologicznych w dorobku kardynała znajdujemy następujące zagadnienia: grzech pierworodny, człowiek jako osoba, święci obrazem Boga, świętość i kanonizacja, racjonalność i godność człowieka, prawo do prawdy o własnej śmierci, teologiczne miejsce świętych, prawa człowieka i jego wolność oraz chrześcijański obraz człowieka, czyściec, zmartwychwstanie ciał.

Tematyka ekklezjologiczna w dużej mierze dotyczy aspektów praktycznych. Pojawiają się w niej m.in. takie kwestie: doświadczenie Ducha Świętego w Kościele, prymat rzymski, służba kapłanów i świeckich, charyzmat i urząd, bycie kapłanem w kontekście ekklezjologicznym, hierarchiczność Kościoła w demokratycznym środowisku, kryzys w Kościele, kryterium przynależności do ludu Bożego, ekklezjologia *Lumen gentium*, dogmatyczny

aspekt przynależności do Kościoła i opuszczania go (*Kirchenaustritt*), kobiety w Kościele.

W nauce o sakramentach i w liturgice również porusza wiele kwestii praktycznych wynikających z dogmatów Kościoła. Należą do nich głównie: słowo Boże i sakrament, transsubstancjacja, Eucharystia i jej zbawczy wymiar, Eucharystia i kapłaństwo, sakrament pokuty i pojednania oraz spowiedź indywidualna, prośba o przebaczenie z okazji jubileuszu 2000-lecia, stopnie święceń w czasach apostoelskich, teologia diakonatu, sakramentalność diakonatu, święcenia diakonatu dla kobiet, celibat kapłański, kapłaństwo i ewangelizacja, sakramentalność małżeństwa, nierozzerwalność małżeństwa, teologia sakramentu małżeństwa. Problematyka liturgiczna natomiast pojawia się w publikacjach poświęconych takim sprawom, jak: liturgia jako źródło wiary, liturgia jako miejsce wiary, kult liturgiczny odpowiedni dla boskiego Logosu.

Na szczególne podkreślenie zasługuje problematyka ekumeniczna, której kardynał poświęcił wiele różnych publikacji. Dotyczą one takich kwestii jak: pojęcie ekumenizmu, granice ekumenizmu, aktualny stan ekumenizmu, cierpliwość w miłości do prawdy (w ekumenizmie), szkodliwość podziału Kościoła dla zbawienia, święci w aspekcie ekumenicznym, teologia i ideologia według Dietricha Bonhoeffera, mariologia w aspekcie ekumenicznym, kwestie ekumeniczne w encyklice *Ut unum sint*, Luter i jego rozumienie Kościoła (na kanwie *communio sanctorum*), Bonhoeffer i ateizm, kwestie związane ze

Wspólną deklaracją o usprawiedliwieniu, sukcesja apostołska i uznanie urzędów w dialogu katolicko-luterańskim, ekumenizm katolicko-ewangelicki w Niemczech, jedyność Chrystusa w dialogu z judaizmem i islamem.

Praktyczne zastosowanie prawd dogmatycznych odnajdujemy także w wypowiedziach kardynała na temat kultury. Dotyczą one między innymi następujących spraw: teologia i kultura, zapomniany Bóg i doświadczenie Boga w naszych czasach, nietolerancja relatywistów (w kontekście deklaracji *Dominus Iesus*), krytyka Drewermanna, Chrystus nadzieją dla Europy, relacja między posługą kapłańską a kulturą, człowiek w kulturze technologii informatycznej²⁵.

Z publikacji na temat kultury warto zwrócić uwagę na artykuł zatytułowany *Kapłani i współczesna kultura*, w którym pragnie odpowiedzieć na wezwanie konstytucji *Gaudium et spes* Soboru Watykańskiego II do zaangażowania na rzecz rozwoju kultury. Najpierw autor wyjaśnia, że kultura jest wyrazem stworzoneści i wolności, ponieważ człowieka nie można redukować do materii i biologii. Następnie zwraca uwagę na antynomie kulturowych powiązań w wyniku globalizacji, po czym podkreśla personalistyczny wymiar wolności i przypomina, że Kościół przechowuje i tworzy kulturę. Wreszcie zauważa, że różnorodność kultur jest wyzwaniem dla Kościoła,

²⁵ Pełny wykaz publikacji (do 2014 roku) można znaleźć na: http://www.bistum-regensburg.de/fileadmin/redakteur/PDF/Gerhard_Ludwig_Mueller_Bibliographie.pdf [10.05.2017].

polegającym na ubogacaniu się tym, co mogą mu dać, albo na ubogacaniu ich samych nowymi perspektywami wynikającymi z nauki wiary. Teologia zapewnia duchową mobilność i dlatego jest siłą napędową rozwoju kultury. Dlatego w podsumowaniu tego artykułu zwraca uwagę na konsekwencje, jakie stąd wynikają dla kapłanów: przede wszystkim muszą chronić prawo ludzi do kultury²⁶.

Do publikacji najbardziej cenionej nie tylko przez nauczycieli akademickich, ale także studentów należy wspomniany wyżej jednotomowy podręcznik teologii dogmatycznej²⁷, który ma już 10 wydań (ostanie z 2016 roku). Został przetłumaczony na polski (wydanie 9. z 2012 roku)²⁸ i na kilka innych języków, w tym chiński. Pod względem popularności podręcznik ten można porównać z innym, przedsoborowym podręcznikiem, także jednotomowym, zatytułowanym *Zarys dogmatyki katolickiej*²⁹, który również był tłumaczony na inne języki (na polski jednak nie). Porównanie obu tych dzieł pozwala zrozumieć różnicę między dogmatyką przedsoborową i posoborową. Mówiąc o dogmatyce kardynała, należy

26 *Priester und gegenwärtige Kultur*, w: *Signum in Bonum. Festschrift für Wilhelm Imkamp zum 60. Geburtstag*, Hrsg. N. U. Buhlmann, P. Styra, Regensburg 2011, s. 1203–1212.

27 *Katholische Dogmatik. Für Studium und Praxis der Theologie*, Freiburg 1995.

28 G. L. Müller, *Dogmatyka katolicka*, przeł. W. Szymona, Kraków 2015.

29 L. Ott, *Grundriss der katholischen Dogmatik*, Freiburg 1981, wyd. 10.

podkreślić najpierw to, że jest ona dziełem powstałym po okresie fascynacji pluralizmem w teologii do tego stopnia, że wielu uważało za niemożliwe stworzenie spójnej syntezy. Następnie trzeba zauważyć także to, że jest to synteza ukierunkowana na praktykę, a więc na życie konkretnej osoby kształtowane przez wiarę w Chrystusa objawiającego swego Ojca i Ducha Świętego, życie osoby poszukującej odpowiedzi na różne palące współcześnie pytania. Nie jest to dogmatyka „teoretyczna” (tak zwana *Schreibtischtheologie*), ale dogmatyka pozwalająca rozwiązywać problemy „praktyczne” przy pomocy prawd teoretycznych (objawionych).

Wśród wielu cech wyróżniających go od innych tego typu publikacji jest miejsce nauki o Trójcy Świętej w kontekście pozostałych traktatów tworzących gmach teologii dogmatycznej. Jest to kwestia, z którą musiałem się zmierzyć jako wykładający zagadnienia współczesnej teologii trynitarniej. W podręcznikach dogmatyki opublikowanych pod koniec XX wieku wchodziły w grę trzy różne rozwiązania: druga część nauki o Bogu (św. Tomasz z Akwinu), „gramatyka” całej dogmatyki (Walter Kasper) i zwieńczenie (*summa*) wszystkich traktatów dogmatycznych (Jürgen Werbick). Rozwiązania przyjęte przez Tomasza i Kaspera są sobie bliskie, bowiem umieszczają teologię trynitarną na początku dogmatyki³⁰. Kardynał Müller w swoim podręczniku zastosował nowatorskie

³⁰ Jego zaletą jest to, że w punkcie wyjścia pozwala dokładnie określić zakres pojęcia „Bóg” w teologii dogmatycznej.

rozwiązanie, mianowicie traktat o Trójjedynym umieścił w samym środku swojej dogmatyki jako zwieńczenie procesu samoobjawiania się Boga przez stworzenie, wydarzenie Chrystusa i działanie Ducha Świętego³¹, którego dopełnieniem jest objawienie w wieczności (eschatologia). W tym układzie eschatologia jest przedmiotem nadziei, która ożywia Kościół w doczesności poprzez jego uświęcającą działalność.

Być może najbardziej praktyczny wymiar teologii kardynała widać w teologii wyzwolenia, którą rozwinął na bazie 15-letnich kontaktów z Ameryką Łacińską (szczególnie z Peru) dzięki przyjaźni z Gustavo Gutiérrezem³². Owocem tych doświadczeń jest książka o katolickiej teologii wyzwolenia zatytułowana *Po stronie ubogich*³³. Dzięki niej można było wyjaśnić wątpliwości powstałe po wydaniu przez Kongregację Nauki Wiary dwóch wcześniejszych dokumentów na temat teologii wyzwolenia (*Libertatis nuntius*, 1984, i *Libertatis conscientia*, 1986). Wyrazem uznania za tę działalność był doktorat *honoris causa* Katolickiego Uniwersytetu Papieskiego w Limie w 2008 roku³⁴.

Więcej zob. w: J. D. Szczurek, *Współczesna problematyka teologii trynitarniej*, „Analecta Cracoviensia” 32 (2000), s. 248–250.

³¹ Por. J. D. Szczurek, *Współczesna problematyka teologii trynitarniej*, dz. cyt., s. 249, przyp. 11.

³² G. L. Müller, *Der Papst...*, dz. cyt., s. 78–88.

³³ G. Gutiérrez, G. L. Müller, *An der Seite der Armen. Theologie der Befreiung*, Augsburg 2004.

³⁴ G. L. Müller, *Der Papst...*, dz. cyt., s. 79.

4. *Życzliwy Kościołowi polskiemu*

Troska o sprawy Kościoła powszechnego wyraża się także w bliskich kontaktach z Kościołem w Polsce, które dokonują się nie tylko na płaszczyźnie oficjalnej, ale także na prywatnej, przyjacielskiej. Zapewne dzięki tym kontaktom nasze dzieje najnowsze stały mu się bliższe. Miło jest zauważyć, że przy okazji wspomnienia o św. Janie Pawle II z szacunkiem i współczuciem wyraża się o bolesnych doświadczeniach naszego narodu z okresu dominacji totalitaryzmu nazistowskiego, a potem komunistycznego³⁵.

W kwestii oficjalnych kontaktów na szczególną uwagę zasługują dwa fakty: obecność podczas VI Świąta Dziękczynienia w Warszawie, przewodniczenie mszy świętej przed Świątynią Opatrzności Bożej na warszawskim Wilanowie i wygłoszenie podczas niej homilii (2.06.2013) oraz udział w tradycyjnej procesji z Wawelu na Skalkę i wygłoszenie homilii (12.05.2013). Było to w Roku Wiary ogłoszonym przez papieża Franciszka. W obu wydawnictwach uczestniczył oczywiście jako prefekt Kongregacji Nauki Wiary.

W homilii w Warszawie, kilkakrotnie przerywanej oklaskami, przypomniał najpierw o opatrzności Bożej jako darze polegającym na nieustannej opiece Bożej nad człowiekiem, zgodnie z Bożym zapewnieniem: „Miłość moja nie odstąpi od ciebie” (Iz 54, 10). Odpowiedzią

35 G. L. Müller, *Der Papst...*, dz. cyt., s. 69.

człowieka jest wdzięczność, która w naszym przypadku wyraża się m.in. w budowie Świątyni Opatrzności Bożej. W drugiej części swej homilii nawiązał do życia i męczeństwa św. Andrzeja Boboli, nazywając go „świadkiem Bożej Opatrzności wśród ludzi”. Trzecią, najobszerniejszą część homilii poświęcił rodzinie w Bożym planie zbawienia. Zdecydowanie przypomniał, że „bardzo trzeba dziś bronić godności i świętości rodziny – związku jednego mężczyzny z jedną kobietą. Wyznawcy Chrystusa powinni dziś ukazywać światu wielkość i świętość małżeństwa i rodziny”. W zakończeniu homilii nawiązał do naszego hymnu narodowego, podkreślając jego piękno. W ostatnim zaś zdaniu stwierdził: „Dziś z wdzięcznością wobec Polski i Polaków powtarzam i dopowiadam tu, w Warszawie: Jeszcze Polska nie zginęła, jeszcze Europa nie zginęła, póki my wierzymy, ufamy i kochamy!”³⁶.

Centralnym punktem procesji z Wawelu na Skałkę była msza święta przy Ołtarzu Trzech Tysiącleci, sprawowana pod przewodnictwem ks. abp. Johna Myersa ze Stanów Zjednoczonych. Homilię natomiast wygłosił kard. Müller (wówczas arcybiskup). Składała się z czterech części: o Dobrym Pasterzu, o pasterzach dobrych, o dojrzałości wiary i o aktualność lekcji danej przez św. Stanisława. Mówiąc o Dobrym Pasterzu, który oddaje życie za owce, wyznał: „Zdumiewa nas dzisiaj wciąż na nowo ta wielka i niepojęta miłość Boga samego!”. Pasterze

36 http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WE/inni/g_muller_opatrznosco2062013.html [11.05.2017].

dobrzy natomiast to ci, którzy oddali życie na świadectwo dla Zmartwychwstałego. „W tym gronie jest św. Wojciech i święci Polscy Bracia Męczennicy, a dziś dziękujemy Najwyższemu Pasterzowi za życie, posługę i odwagę św. Stanisława” – podkreślił kaznodzieja. Z tego dziedzictwa wyrosli wszyscy następni męczennicy polscy, aż do bł. ks. Jerzego Popiełuszki. Następnie dojrzałość wiary człowieka wyraża się w tym, że nic nie zdoła go odłączyć od miłości Chrystusa (por. Rz 8, 35). Taką wiarą odznaczał się św. Stanisław, biskup i męczennik. Wreszcie – aktualność nauki płynącej z przykładu św. Stanisława polega na tym, że bronił on ładu moralnego, którego również dziś należy usilnie bronić. Dlatego „wpatrując się w naszego Patrona, rozumiemy, że nie wolno wstydzić się krzyża, nie wolno patrzeć beczynnym jak Chrystus jest obrażany”. Homilię zakończył modlitwą do św. Stanisława o odwagę bycia świętymi³⁷.

Udział w procesji i homilia na Skalce wpisują się harmonijnie w obszar jego zainteresowań teologicznych wyrażonych w publikacjach na temat świętości człowieka i kanonizacji. Obie zaś homilie wskazują na znajomość wielu faktów z dziejów Kościoła w Polsce i na trafne rozpoznanie potrzeb wiernych uczestniczących w liturgii.

Dobrą znajomość spraw polskich wykazał też m.in. w wywiadzie udzielonym portalowi Aleteia 19 kwietnia 2017 roku. Kardynał uczestniczył wtedy w konferencji

37 <http://www.diecezja.pl/archidiecezja/aktualnosci/abp-gerhard-l-muller-nie-wolno-wstydz> [30.04.2017].

zorganizowanej z okazji 90. urodzin papieża seniora z tytułowanej *Koncepcja państwa w perspektywie nauczania kard. Josepha Ratzingera – Benedykta XVI*. Została ona zorganizowana przez watykańską Fundację Josepha Ratzingera, Sekretariat Konferencji Episkopatu Polski i Sejm RP, a odbyła się w siedzibie Konferencji Episkopatu Polski. Na pytanie o rolę Polski w Europie kardynał przypomniał, że „Polska miała pierwszą demokratyczną konstytucję w Europie, z roku 1791. Ale [...] wielokrotnie była dzielona jako państwo i naród oraz padała ofiarą ucisku ze strony ówczesnych państw imperialnych”. Pomimo tego zachowała swoją tożsamość właśnie dzięki wierze, i to jest ta wartość, którą „Polska musi wnieść ze swojej przeszłości oraz terażniejszości do wspólnej przyszłości Europy”. W ten sposób Polska może przyczynić się do budowania europejskiej wspólnoty kulturowej, zakorzenionej w religii chrześcijańskiej³⁸.

5. Zasada wyróżnienia

Doktorat *honoris causa* jest najwyższym wyróżnieniem akademickim. W przypadku kardynała Müllera Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie nie jest pierwszym, który nadaje mu to wyróżnienie. Otrzymał je

³⁸ <https://pl.aleteia.org/2017/04/24/kard-muller-dla-aletei-o-polsce-medziugorie-amoris-laetitia-i-teologii-wyzwolenia/> [27.04.2017].

bowiem już od Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (2004), Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (2007), Papieskiego Uniwersytetu w Limie (Perú, 2008) i Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu (2015). Zgodnie ze statutem naszego uniwersytetu doktorat *honoris causa* może być nadany „osobom szczególnie zasłużonym dla Kościoła po otrzymaniu zgody Senatu i Wielkiego Kanclerza oraz po uzyskaniu *nihil obstat* Stolicy Apostolskiej” (§ 83). Przedstawione wyżej fakty z życia i działalności kard. Gerarda Ludwiga Müllera wskazują jednoznacznie, że faktycznie jest on osobą szczególnie zasłużoną nie tylko dla Kościoła w swojej ojczyźnie, ale także w Polsce, a przede wszystkim dla Kościoła powszechnego.

Jest zasłużony „szczególnie” przede wszystkim dlatego, że jako prefekt Kongregacji Nauki Wiary z troską strzeże nauki Kościoła, wspierając w wypełnianiu swych misji dwu kolejnych papieży: Benedykta XVI i Franciszka. Broni także chrześcijaństwa jako religii monoteistycznej przed oskarżeniami o sprzyjanie przemocy, zdecydowanie opowiada się po stronie ubogich oraz broni katolickiej nauki o małżeństwie i rodzinie. Pełniąc urząd biskupa Ratyzbony, wykazał się zdecydowaną wiernością Ewangelii, wielkim zaangażowaniem duszpasterskim, jednoznaczną obroną Kościoła przed liberalizmem i relatywizmem oraz kosztownymi kompromisami, odwagą w podejmowaniu trudnych tematów duszpasterskich i społecznych. Zabiegał o skuteczniejszą współpracę między duszpasterzami w parafiach i apostołatem świeckich.

Jako profesor teologii dogmatycznej zabiegał o to, aby prawdy wiary zgłębiane drogą naukowego dociekania wiązać z codziennym życiem konkretnej osoby w Chrystusie, aby prawdy formułowane w sposób „teoretyczny” miały zastosowanie „praktyczne”, albo jeszcze inaczej, aby *orthodoxis* kształtowała *orthopraxis*, co zostało wykorzystane m.in. w podręczniku zatytułowanym *Dogmatyka katolicka* i w rozwijaniu katolickiej teologii wyzwolenia. Należy podkreślić także jego wysiłki zmierzające do przywrócenia mariologii właściwego jej miejsca w teologii (niemieckiej) zgodnie z duchem konstytucji *Lumen gentium* oraz jego zaangażowanie w dialog ekumeniczny i międzyreligijny przy jasnym zachowaniu integralności depozytu wiary. Do zasług niewątpliwie należy także śmiałe podejmowanie aktualnych problemów teologicznych i wskazywanie ich konsekwencji praktycznych, pomimo nieprzychylności mediów (szczególnie liberalnych). Na podkreślenie zasługuje również fakt, że dowartościowuje wkład teologii i Kościoła w rozwój kultury. Ponadto w swej działalności pasterskiej stosował metody bliskie Kościołowi w Polsce, promując m.in. kult Najświętszego Sakramentu, Maryi i świętych oraz zachęcając do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania oraz do korzystania z niego.

Jako teolog i biskup niemiecki jest także zasłużony dla Kościoła w Polsce, przede wszystkim poprzez swoją życzliwość i szacunek dla jego działalności ewangelizacyjnej. Chętnie nas odwiedza, głosi słowo Boże i dzieli się swoimi przemyśleniami, z szacunkiem wspomina

trudne doświadczenia naszego narodu, szczególnie pod dominacją totalitaryzmu nazistowskiego i potem komunistycznego. Jest promotorem dobrych relacji nie tylko między Kościołem w Polsce i w Niemczech, ale także między naszymi narodami.

W związku z powyższym z całym przekonaniem stwierdzam, że kard. Ludwig Gerhard Müller, prefekt Kongregacji Nauki Wiary spełnia warunek określony przez statut naszego uniwersytetu dla kandydatów do godności doktora *honoris causa*. Dlatego stawiam wniosek do Wysokiego Senatu o wyrażenie zgody na nadanie tej godności księdzu kardynałowi prefektowi i podjęcie dalszych kroków przewidzianych w postanowieniach statutu i w innych przepisach kościelnych.

Kraków, 11 maja 2017

prof. Andrzej Napiórkowski OSPPE
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

*Zawodowa kompetencja
i chrześcijańska mądrość*

Łaudacja

*z okazji nadania tytułu doktora honoris causa przez
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
kardynałowi Gerhardowi Ludwigowi Müllerowi,
prefektowi Kongregacji Nauki Wiary*

Kiedy wglębiamy się w życie i dorobek zarówno teologiczny, jak i kościelny kard. Ludwika Gerharda Müllera, przychodzi na myśl określenie św. Jana Pawła II odnośnie do jednego z krakowskich uczonych: „zawodowa kompetencja i chrześcijańska mądrość”¹. Tak mówił Karol Wojtyła o Janie Kantym, pozostając pod wielkim urokiem tego patrona krakowskich profesorów i studentów. Uwzględniając oryginalne osiągnięcia na polu teologii,

¹ Por. konstytucja *Ex corde Ecclesiae*, 22.

a także posługi biskupiej Kościołowi ratybońskiemu oraz służby jako prefekta Kongregacji Nauki Wiary całemu Kościołowi powszechnemu i współkształtowanie przez niego dobrych relacji między narodem polskim a niemieckim, mamy podstawy, aby posłużyć się tym określeniem także w stosunku do naszego znakomitego gościa, któremu nasza uczelnia nadaje dziś najwyższą akademicką godność doktora *honoris causa*.

To postanowienie Senatu Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II zainspirowały wniosek Rady Wydziału Teologicznego oraz pozytywne recenzje ks. prof. dr. hab. Krzysztofa Góździa (KUL) i ks. prof. dr. hab. Jana Daniela Szczurka (UPJPII). Stąd moje wystąpienie będzie objaśnieniem i pochwałą obdarowanego na tych czterech polach, na których połączył on kompetencje swojego powołania z chrześcijańską mądrością.

1. Teolog syntezy

Kardynał Gerhard Ludwig Müller to przede wszystkim wspaniały człowiek, który ze swojego rodzinnego domu w Moguncji, gdzie przyszedł na świat 31 grudnia 1947 roku, wyniósł chrześcijańskie wychowanie wraz z duchem modlitwy, punktualności i solidności. Odpowiadając na głos Jezusowego powołania, aby wypłynął na głębię, wstąpił na drogę kapłańską. O jego nieprzeciętnej pracowitości świadczy fakt, iż w 1977 roku odbyła się jego promocja doktorska, na rok przed prezbiteratem (1978).

Po kilku latach pracy duszpasterskiej został skierowany na dalsze studia, które młody ks. Müller uwieńczył w 1985 roku rozprawą habilitacyjną na wydziale teologii katolickiej Uniwersytetu we Fryburgu Bryzgowijskim.

Na jego duchowe życie oraz teologiczne myślenie wywarł wpływ nie tylko ks. prof. kard. Karl Lehmann, będący jego promotorem, ale przede wszystkim Joseph Ratzinger. Ponadto należy jeszcze przywołać Ericha Przywarę, Gustava Siewertha, Karla Rahnera, Hansa Ursa von Balthasara, Jeana Daniélou, Henri de Lubaca, Yvesa Congara i Louisa Bouyera, „których – jak sam wyznaje – przeczytał prawie wszystko, co było tylko osiągalne”².

Swoją rozprawę doktorską poświęcił myśli Dietricha Bonhoeffera (*Kirche Und Sakramente im religionslosen Christentum. Bonhoeffers Beitrag zu einer ökumenischen Sakramententheologie*, 1977), a habilitacyjną – hagiologii (*Geimeschaft und Verehrung der Heiligen. Geschichtlich-systematische Grundlegung der Hagiologie*, 1985).

Na uprawianie akademickiej teologii przez ks. Müllera miało też wpływ jego duszpasterstwo. Posługiwał bowiem 4 lata w parafiach swojej macierzystej diecezji Moguncji jako kapłan oraz nauczyciel religii.

Mając zaledwie 38 lat, otrzymał nominację na profesora zwyczajnego na Uniwersytecie w Monachium, gdzie prowadził zajęcia z dogmatyki oraz teologii ekumenicznej. Szybko zyskał uznanie jako nieprzeciętny teolog, który

² G. L. Müller, *Der Papst. Sendung und Auftrag*, Freiburg im Breisgau 2017, s. 89.

z głębia treści objawienia. Trwając w jedności z całym Kościołem, poszukuje nade wszystko prawdy, a nie taniego aplauzu. Konsekwencją takiej postawy były liczne zaproszenia na gościnne profesury uniwersytetów europejskich, północno- i południowoamerykańskich oraz azjatyckich.

We *Wstępie* do swojej *Dogmatyki katolickiej*, która doznała już 10 wydań (2016), a ostatnio została nawet przetłumaczona na język chiński, tak pisał: „Cieszyłbym się, gdyby w czasach religijnego relatywizmu i indyferentyzmu teologiczna kwestia Boga stała się dla jak największej liczby młodych centrum ich duchowo-moralnej egzystencji. Całe ludzkie myślenie stoi bowiem pod znakiem tymczasowości i spełnienie daje mu dopiero Stwórca i Odkupiciel”³.

Ksiądz prof. Müller poznał też Kościół ubogich. Już w czasie swojej profesury dziesiątki razy wyjeżdżał do najuboższych wiosek w peruwiańskich Andach, do slumsów Limy, La Paz i São Paulo. Jak twierdzi, ten bezpośredni kontakt ze skrajnym ubóstwem zmienił jego teologiczne nastawienie. Doświadczenie braku elektryczności, opieki lekarskiej, toalet czy spanie na glinianej polepie sprawiły, iż bliższy stał się mu odwieczny Syn Boży w misterium swojego uniżenia.

Podczas jednej z podróży do Ameryki Łacińskiej spotkał w peruwiańskiej wsi młodego człowieka cierpiącego na raka mózgu. Mężczyzna nie miał pieniędzy, aby podjąć

³ G. L. Müller, *Dogmatyka katolicka*, przeł. W. Szymona, Kraków 2015, s. 32.

leczenie. Ponieważ wywarł on wrażenie na ks. Müllerze, ten zdecydował się mu pomóc – pokrył koszty leczenia, opłacił drogą operację. Kilka lat później, w 2008 roku, bp Müller odbierał na Uniwersytecie Papieskim w Limie doktorat *honoris causa*. Po ceremonii podszedł do niego mężczyzna i zagadnął: „czy ksiądz mnie rozpoznaje?”. Biskup Müller ociągał się, gdyż nie mógł sobie przypomnieć. „Ksiądz uratował mi życie – oświadczył mężczyzna. – Opłacił moją operację. Wyzdrowiałem. Ożeniłem się. Jestem ojcem trojga dzieci. Chciałem podziękować, bo gdyby nie ksiądz, dziś nie byłoby mnie wśród żyjących”. W tym momencie ten na ogół opanowany, mierzący prawie 2 metry wzrostu wielki Müller, ze łzami w oczach uściskał Peruwianczyka...

Dorobek naukowy naszego Laureata jest potężny i stale się powiększa. Obejmuje ponad 400 publikacji, w tym 15 druków zwartych samodzielnych oraz jeden wraz z Gustavo Gutiérrzem. Jakkolwiek większość naukowych artykułów powstała w trakcie jego 16-letniej kariery akademickiej na Uniwersytecie Ludwika i Maksymiliana w Monachium, to pojawiają się wciąż nowe, o bardziej pastoralnej orientacji. Taką nowością jest potężna monografia *Der Papst. Sendung und Auftrag*, obejmująca 605 stron.

Analizując imponujące naukowe osiągnięcia ks. kard. Müllera, działalność dydaktyczną, organizacyjną oraz pastoralną i charytatywną, zauważa się jego nie tylko interdyscyplinarność, ale nade wszystko bycie wiernym uczniem Jezusa z Nazaretu. Widać skuteczne i mądre

łączenie nauki wiary (*Glaubenslehre*) z jej wcielaniem w życie (*Glaubenspraxis*).

2. *Biskup ratyzboński*

W dniu 24 listopada 2002 roku ks. prof. Müller otrzymał sakrę biskupa diecezji ratyzbońskiej. Przyjmując słowa „Dominus Iesus” za swoją myśl przewodnią, szybko dał się poznać jako odważny pasterz, ożywiając w wielu wymiarach życie duszpasterskie i sakramentalne swojej diecezji. Słowem i postawą modlitwy inicjował wiele zgromadzeń liturgicznych. W Ratyzbonie przeprowadził projekt *Śródmiejskie Centrum Duszpasterskie (Innenstadtseelsorge)*, aby objąć ewangelizacją tak mieszkańców centrum miasta, jak i turystów. Powołał do życia Ratyzońską Misję Miejską (*Stadtmission Regensburg*) wraz ze wspólnotą Emmanuel. W ramach nowej ewangelizacji odważnie realizował diecezjalną reformę apostołstwa świeckich. Ponieważ nie zszedł w swoich decyzjach na ścieżkę kompromisów, doświadczył wielu oszczerstw i krytyki, tak ze strony niektórych swoich diecezjan, jak i liberalnych mediów. „W wielu kierunkach Kościół powtarza swoje apostołskie *non possumus*, ale przez to pozostaje sobą, niesie w sobie ów *veritatis splendor*, który Duch Święty rozlewa na obliczu swojej Oblubienicy”⁴.

4 Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei*, Lublin 1994, s. 131.

Również na płaszczyźnie niemieckiego episkopatu powierzono mu kilka znaczących funkcji, jak np. prace w Komisji Nauki Wiary, dialog katolicko-żydowski, kwestie ekumeniczne, rozmowy z Kościołami chrześcijańskimi, dialog z Patriarchatem Moskiewskim.

Z dokonań bp. Müllera tego okresu należy też wymienić powołanie do życia Instytutu Papieża Benedykta XVI w Ratyźbonie, który zajmuje się opracowaniem i wydaniem wszystkich dzieł Josepha Ratzingera – Benedykta XVI. Całościowe wydanie ma objąć 16 tomów. Wiąże się z tym humorystyczne zdarzenie. Z pierwszym tomem *Theologie der Liturgie* zjawił się bp Müller u papieża Benedykta XVI w Watykanie. Ojciec święty, przyjmując tę wielką i opasłą księgę, zapytał: „Gerhard, powiedz mi, kto to będzie czytał?”. Biskup Müller odparł: „Tego nie wiem, ale znam takiego jednego, kto to wszystko napisał”.

3. *Prefekt Kongregacji Nauki Wiary*

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie włączony jest w misję niesienia światu Ewangelii. Nie bez przyczyny na sztandarze uczelni ma wyhaftowane słowa „Euntes docete” („Idźcie i nauczajcie”, Mt 28, 18). Podobnie kard. Müller w sposób szczególny włączony jest w odczytywanie i interpretację objawienia i Tradycji oraz formułowanie prawd wiary. Z nominacji papieża Benedykta XVI został prefektem Kongregacji Nauki Wiary w roku 2012. Papież Franciszek potwierdził go na tym

urzędzie (21.09.2013) i wyniósł do godności kardynalskiej (22.02.2014). Kierownictwo tej najważniejszej watykańskiej kongregacji wiąże się też z przewodniczeniem Papieskiej Komisji „Ecclesia Dei”, Papieskiej Komisji Biblijnej i Międzynarodowej Komisji Teologicznej.

W czasie prefektury ks. kard. Müllera Kongregacja Nauki Wiary wydała dwa dokumenty, a mianowicie List do biskupów Kościoła katolickiego na temat relacji między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi dla życia i misji Kościoła *Iuvenescit Ecclesia* (15.05.2016) oraz Instrukcję dotyczącą pochówku ciał zmarłych oraz przechowywania prochów w przypadku kremacji *Ad resurgendum cum Christo* (15.08.2016).

Z kolei autorstwa Papieskiej Komisji „Ecclesia Dei” jest List do przewodniczących episkopatów zainteresowanych pozwoleniem na celebrowanie małżeństwa wiernych należących do Bractwa św. Piusa X (27.03.2017). Papieska Komisja Biblijna pod egidą kard. Müllera ogłosiła dokument *Natchnienie i prawda Pisma Świętego. Słowo, które od Boga pochodzi i mówi o Bogu, aby zbawić świat*. I wreszcie Międzynarodowa Komisja Teologiczna pod kierownictwem kard. Müllera opublikowała dwa dokumenty, a mianowicie *Sensus fidei w życiu Kościoła* oraz *Bóg Trójca, jedność ludzi. Monoteizm chrześcijański przeciwko przemocy*.

Nie można też pominąć stanowiska prefekta Kongregacji Nauki Wiary w związku z ostatnią posynodalną adhortacją *Amoris laetitia* (19.03.2016), kiedy w gąszczu różnorodnych, niekiedy sprzecznych z obowiązującą doktryną

katolicką wypowiedzi w kwestii małżeństwa przypominał o hermeneutycznej zasadzie ciągłości i integralności.

4. Promotor przyjaźni polsko-niemieckiej

W pewnych momentach Jezus kieruje do nas osobiste, dynamiczne wezwanie: „Duc in altum – wypłyn na głębie”. Słowa Jezusa, adresowane do Szymona Piotra, znajdują się nad organami tej pięknej koncertowej sali, w jakiej obecnie jesteśmy. Te słowa Zmartwychwstały już kilkakrotnie skierował do naszego Laureata, który posłusznie wypływał wciąż na nową głębie kapłaństwa, teologii, biskupstwa i posługi Kościołowi powszechnemu. Kardynał Müller wypłynął także na meandry przyjaźni i niezrozumienia dwóch narodów. To jedyny niepolski kardynał, który tak wiele razy był w Polsce. Mazowsze, Kurpie czy Mazury to tereny, gdzie już od wielu lat spędza swój coroczny urlop. Zna nawet smak chleba z piekarni w Ostrołęce.

Kardynał Müller wielokrotnie uczestniczył w akademickich wydarzeniach w wielu ośrodkach naukowych naszego kraju. Przewodniczył modlitwom liturgicznym przy różnych okazjach, jak np. w czasie VI święta dziękczynienia w Warszawie (Wilanów, 02.06.2013) czy w procesji z Wawelu na Skalkę (Kraków, 12.05.2013).

Wydaje się, że jest on jednym z niewielu niemieckich hierarchów rozumiejących wagę orędzia biskupów polskich do niemieckich *Udzielamy przebaczenia i prosimy*

o nie (1965). W 50. rocznicę powstania tego tekstu w Muzeach Watykańskich otworzono wystawę *Przebaczenie i pojednanie. Kardynał Kominek, nieznaną ojciec Europy*. 26 października 2015 roku odprawiono polsko-niemiecką „Eucharystię pojednania”, której przewodniczył właśnie kard. Müller, reprezentując niezaangażowany episkopat niemiecki – podobnie jak przed pięćdziesięcioma laty. Stronę polską reprezentowali kard. Zenon Grocholewski i kard. Stanisław Ryłko. Homilię wygłosił ks. abp Stanisław Gądecki. To orędzie jest niezwykłą próbą rozwiązywania skutków wojen. Niemieccy biskupi i dyplomaci tak wówczas, jak i dziś nie docenili orędzia. Jego ciężar gatunkowy zrozumieli częściowo, dopiero gdy władze PRL uderzyły w Kościół w Polsce. List biskupów naszego kraju do „niemieckich braci w Chrystusowym urzędzie pasterskim” stał się kamieniem milowym na drodze do polsko-niemieckiego porozumienia i pojednania. Jest to fakt, którego nie sposób przecenić. Doskonale rozumiał to Jan Paweł II, mówiąc: „W świecie podzielonym ponadnarodowa jedność Kościoła katolickiego pozostaje wielką siłą, którą w swoim czasie dostrzegli jego wrogowie, i którą w dalszym ciągu dostrzegają różne instancje światowej polityki i organizacji. Nie dla wszystkich jest to siła wygodna”⁵.

Kraków – serce Polski. Gród królewski, wielka scena dla doniosłych wydarzeń i niezwykłych osobowości. Miałto, które było szkołą pokory, a zarazem dowodem na to,

5 Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei*, dz. cyt., s. 131.

że nie istnieją klęski, po których nie można się podnieść. Miał też Kraków na szczęście św. Jadwigę, królową zaangażowaną w tworzenie Akademii. W *Żywotach Świętych* ks. Piotr Skarga nazwał Akademię Krakowską „szczęśliwą fundacją królów polskich i ozdobą tej Korony”. Naukę i wiarę, wiedzę i kulturę naszego narodu w krakowskiej przestrzeni budowali tacy mężowie, jak: Wojciech z Brudzewa, Mikołaj Kopernik, Maciej Miechowita, Stanisław ze Skalbmierza, Paweł Włodkowic, Jakub z Paradyża, Jan z Kęt, Zbigniew Oleśnicki, Stanisław Hozjusz, Jan Kochanowski, Andrzej Frycz Modrzewski, Marcin Kromer, Hugo Kollątaj czy Jan Paweł II. Tak oto dzisiaj ks. kard. Müller przez swoją zawodową kompetencję i chrześcijańską mądrość zostaje wpisany w poczet wielkich naszej *Alma Mater*.

Na koniec niech wybrzmia słowa mówiące właśnie o chrześcijańskiej mądrości, a zapisane 700 lat temu przez Dantego Alighieri na kartach *Boskiej komedii*:

Wam, chrześcijanie, niech się nie przygodzi
 Takowa lekkość: nie bądźcie jak pierze,
 Co za podmuchem każdym wiatru chodzi.
 Wszak macie Stare i Nowe Przymierze,
 macie pasterza, który was prowadzi
 drogą zbawienia, w słusznej krzepiąc wierze⁶.

⁶ D. Alighieri, *Raj*, pieśń V, w: *Boska komedia*, tłum. A. Świderska, Kraków 1947, w. 73–79, s. 27.

kard. prof. Gerhard Müller

Lectio magistralis

Jak należy rozumieć reformę w Kościele?

*Co dziś właściwie znaczą słowa
„reformacja” i „reforma”?*

Oksfordzki badacz historii kościelnej Diarmaid MacCulloch w obszernej rozprawie określił mianem reformacji epokę między 1490 a 1700 rokiem, która zostawiła nam w spadku religijne i polityczne rozbitcie chrześcijaństwa zachodniego¹. W zależności od punktu widzenia oceny tych historycznych wydarzeń są zróżnicowane, a nawet przeciwstawne. W tych ocenach niektórzy w ogóle nie biorą pod uwagę treści chrześcijańskiej wiary i objaśniają protestancką reformację łącznie z katolicką reformą i kontrreformacją jak proces pluralizacji w przechodzeniu od średniowiecza do czasów nowożytnych.

¹ Por. D. MacCulloch, *Die Reformation 1490–1700*, München 2008.

W znaczeniu linearnej wiary w postęp reformacja historyczna stała się prekursorem i zarazem fundatorem idei rozwoju, który miał się dokonać w epoce oświecenia i w ogóle czasach nowożytnych. [...] Nie uwzględniając tedy swojego właściwego religijnego pragnienia, reformacja prowadzi więc ostatecznie do powstania świeckiej (*säkularen*) wizji świata, w której opcja religijna, w szczególności zaś opcja chrześcijańska jest wyłącznie jedną z wielu². Zatem reformacja stanowiłaby tylko pierwszy krok ku autorelatywizacji prawdy i zbawienia, która wraz z eschatologicznym samoobjawieniem Boga wstąpiła raz na zawsze do świata. Tymczasem „reformatorzy” bynajmniej nie chcieli torować drogi prowadzącej do dechrystianizacji społeczeństwa i pozbawienia wspólnoty chrześcijańskiej jej pierwotnego charakteru kościelnego. Chcieli natomiast odnowienia Kościoła w duchu Ewangelii, tak jak ją rozumieli. Przez to stanęli wprawdzie w pewnej opozycji do katolickiego patrzenia na Ewangelię i Kościół, jednakże nie stworzyli koalicji z powstającą od czasów renesansu kulturą świecką, tak jak tego chciała osadzona w kulturze protestanckiej interpretacja historycznego wydarzenia protestanckiej reformacji i rewolucji przeciwko Kościołowi katolickiemu. [...]

Pomimo wszelkich kontrowersji na temat doktryny, życia i ustroju Kościoła chrześcijanie wszystkich wyznań stanowią jedność w wierze w definitywne

² Por. na ten temat Ch. Taylor, *Ein säkulares Zeitalter*, Frankfurt am Main 2009.

i niedoścignione samoudzielenie się (*unüberholbare Selbstmitteilung*) Boga w swoim Słowie, w Synu Ojca, który przyjął nasze ciało i przez swoją śmierć na krzyżu i swoje zmartwychwstanie na zawsze ustanowił królestwo Boże. Z tego punktu widzenia wspólne przyznanie się do synostwa Bożego i wyznanie jedyne go zbawczego pośrednictwa Chrystusa łączy katolickie i ewangelickie chrześcijaństwo i w żadnym razie nie dzieli Kościoła na rzekomo średniowiecznie zacofaną i na rzekomo kompatybilną z nowoczesnością formę swego historycznego urzeczywistnienia. [...] Reforma nie oznacza zmiany zaszczyconych Kościołowi przez Chrystusa takich stylów życia jak męczeństwo, służba Bogu, pomoc biednym i potrzebującym (*Martyria, Leiturgia und Diakonia*). Znacząca ona natomiast odnowienie członków Ciała Chrystusa w ich życiu, które przechodzi z Głowy na Ciało Chrystusowego Kościoła. Reforma nie jest drogą z powrotem *ad fontes* (do źródeł) w znaczeniu humanizmu i renesansu z wygórowaną samooceną tych (*mit dem Überlegenheitsdünkel derer*), którzy greckie, hebrajskie i łacińskie pierwotne teksty (*Urtex*t) Biblii, ojców Kościoła i pogańskich autorów starożytności filologicznie lepiej sobie mogli przyswoić aniżeli ich przodkowie na katedrach uniwersyteckich czy w ogóle zwykli, pospolity lud. [...]

W sensie teologicznym reforma nie ma nic wspólnego z mitem złotego wieku w zamierchłej przeszłości, który należy odrestaurować. Także każde objaśnienie historii Kościoła wedle schematu, że odzwierciedla on historię odstępstwa od czystego prapoczątku lub że uobecnia on

skierowane ku przyszłości dzieje rozwoju, spełza na niczym wobec wiary w eschatologiczną obecność zbawienia w Chrystusie i wobec wiedzy o dramaturgii dziejów świata i Kościoła, o dramatycznym napięciu między *civitas Dei* i *civitas terrena*. Chrystus jest nieprzemijającym światłem Boga w świecie. [...]

2. Odnowienie przez „nowość Chrystusa”

Na pytanie gnostyków, co takiego zupełnie nowego pojawiło się wraz z Chrystusem, w drugim wieku po Chrystusie odpowiada Ireneusz z Lyonu: „On wyłącznie przyniósł Nowe, gdy jako zapowiedziany sam siebie przyniósł, aby odnowić i ożywić człowieka” („Omnem novitatem attulit semetipsum afferens...quoniam novitas veniet innovatura et vivificatura hominem”)³.

Chrystus nie może być ani przewyższony, ani wchłonięty przez wewnątrzświatowy postęp w nauce, technice i porządku społecznym. Dlatego pomimo pełni czasów, która się urzeczywistniła w Chrystusie, istnieje społeczny i indywidualny postęp i każdorazowo inna forma inkultuacji chrześcijaństwa, a przez to tworzą się nowe chrześcijańskie formy kultury. Stosownie do inkarnatorycznej i sakramentalnej obecności prawdy i zbawienia nie chodzi o pewne mechaniczne ich przekazywanie, lecz o żywą tradycję apostoelskiego nauczania, które żyje i budzi

3 Ireneus, *Adversus haereses* IV, 34, 1.

zarówno intelektualne (*geistige*), jak i duchowe (*geistliche*) życie. Dlatego Urząd Nauczycielski Kościoła nie pełni ani wyłącznie konserwatywnej, ani innowatywnej funkcji. Bowiem to raczej we współdziałaniu obu funkcji odsłania się wierność dokonaniem raz na zawsze objawieniu (*Endgültigkeit der Offenbarung*) i dokonuje się wzrost Kościoła w żywej wierze jego członków. [...] Według ugruntowanego w słowach Jezusa przekonania katolickiej wiary w świetle prawdy objawionej wielość przeciwnych sobie wyznań chrześcijańskich sprzeciwia się jedności Kościoła. Ponieważ zaś Kościół jest Ciałem Chrystusa, które właśnie przez samego Chrystusa jako Głowę tego Ciała jest zespolone w wielu członkach, stąd w wierze i życiu sakramentalnym może być dany wyłącznie jeden Kościół. Kościół jest „jednym Duchem i jednym Ciałem”, a to znaczy: „Jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest. Jeden jest Bóg i Ojciec wszystkich, który [jest i działa] ponad wszystkimi, przez wszystkich i we wszystkich” (Ef 4, 4nn).

3. Życzenie reformatorów i podstawowa różnica w rozumieniu reformy

Także Marcin Luter, Ulrich Zwingli i Jan Kalwin, którzy wywarli istotny wpływ na historyczną epokę reformacji i nadali jej bieg (stąd miano „reformatorów”), w żadnym razie nie chcieli zrezygnować z jedności Kościoła na rzecz wielości wyznań. Ich celem była reforma

i odnowienie już istniejącego i przez Chrystusa w określonym momencie historii założonego Kościoła – w duchu jego boskiego Fundatora i jego żyjącej Głowy. Metoda działania „reformatorów” polegała na oczyszczeniu Kościoła Chrystusowego z dogmatycznych nieporozumień, które ujawniały szkodzącą zbawieniu praktykę niedomagań i nadużyć. Powodem oddzielenia się zwolenników Lutra, Zwinglego i Kalwina od Kościoła hierarchicznego, identyfikowanego ze wspólnotą papieża i biskupów, nie była ani chęć ulepszenia moralnego i duchowego życia oraz unowocześniania ludzkich instytucji Kościoła (takich jak uniwersytety, opieka nad biednymi, wybór i wykształcenie kandydatów nadających się do stanu duchownego), ani walka z przejawami zeświecczenia Kościoła. Dopiero stwierdzenie, że Kościół głęboko zbłądził w wierze i że przez błędne rozumienie sakramentów uwikłał zbawienie ludzi wierzących w największe niebezpieczeństwo, oznaczało przełom, to znaczy odejście od reformy Kościoła do reformacji, która stworzyła już inny Kościół.

Mając to na uwadze, znajdujemy się dokładnie w punkcie, w którym rozeszło się katolickie i protestanckie rozumienie reform Kościoła. Gdy Kościół może odejść od objawienia, a kryterium właściwego nauczania kościelnego i praktyki życia stanowi jedynie Pismo Święte, wówczas należy oczyścić i reformować Kościół w jego nauczaniu, życiu i strukturze ustrojowej zgodnie ze słowem Bożym. Jeśli jednak – jak to obowiązuje w nauce katolickiej – Kościół nie może odejść od objawienia,

wówczas reforma może istnieć wyłącznie w postaci odnowienia i pogłębienia. W protestantyzmie istnieje reforma Kościoła, a więc daleko idące przekształcenie Kościoła według Bożego słowa. W katolicyzmie natomiast istnieje wyłącznie reforma w Kościele, gdy mianowicie papież, biskupi, księża, zakonnice/zakonnicy i wierni świeccy są w swoim życiu wezwani, aby lepiej odpowiadać na swoje powołanie. [...] Przypomnijmy w tym miejscu takie reformy w Kościele katolickim, jak na przykład renesans karoliński, [...] reforma gregoriańska, [...] reformy klasztorów w Cluny, w Hirsau i wielu innych; odnotujmy powstające za sprawą świętych Dominika i Franciszka nowe zakony [...]; wspomnijmy także sobór trydencki i wybitnych biskupów reformatorów, jak choćby kard. Karol Boromeusz z Mediolanu.

W XIX i XX wieku wraz z powstaniem nowych zgromadzeń zakonnych i rozwojem własnej nauki społecznej Kościół dał wspaniały przykład zdolności dostosowania swojego sposobu myślenia i swoich struktur do nowych czasów.

Reformatorskie sobory XV wieku usiłowały, wprawdzie często bezskutecznie, dokonać reformy Kościoła zarówno na poziomie jego przywództwa, jak i zwykłych członków. Dla tworzącego się antyrzymskiego nastawienia i coraz bardziej intensywnego wątpienia w Kościół widzialny i jego sakramentalne zapośredniczenie zbawienia znamienne są m.in. często wypowiedane w parlamentach zażalenia (*Gravamina*) *Germanicae nationis*, które razem wzięte przygotowywały grunt pod kościelną rewolucję XVI wieku.

Dokonana na bazie soboru trydenckiego reforma katolicka różni się istotnie od reformacji, z której wyłoniły się rozmaite protestanckie związki wyznaniowe. [...] Ale równocześnie istnieją powiązania między katolicką a zrodzonymi z reformacji wspólnotami. Oba stronom chodzi o pogłębienie pobożności i o poważne potraktowanie moralnego życia na drodze naśladowania Chrystusa.

4. Rozwój chrześcijaństwa po rozłamie i w okresie oświecenia

Chrześcijaństwo zatraciło swoją wiarygodność wskutek wojen religijnych w Anglii, Francji, Szwajcarii i w Niemczech. Na jej utratę wpłynęło zarówno nieludzkie i niechrześcijańskie prześladowanie oraz uciskanie członków innych wyznań, jak również już wcześniej stosowana przemoc wobec chrześcijańskich heretyków, a także współobywateli żydowskich i wyznawców niechrześcijańskich religii. Chrześcijaństwu i wszystkim religiom transcendencji oświecenie przeciwstawiło takie rozumienie człowieka (*Daseinsdeutung*), które celu ludzkiej egzystencji już nie dostrzegało w Bogu, lecz głównie w wewnątrzświatowym powodzeniu. To właśnie w takim nastawieniu rodzi się wiara w postęp, który za pomocą nauki i idealnych konstrukcji społecznych ma prowadzić do samodoskonalenia się człowieka. Miała ona zatem zastąpić wiarę w zbawienie dokonujące się dzięki Bożej łasce. Podporządkowanie Bożemu słowu (*Theonomie*)

i przykazaniu straciło znaczenie w zderzeniu z moralną autonomią ludzkiego podmiotu. Przy tym wszelako zapomniano, że Boża łaska nie skazuje nas (*nicht... verdammt*) na pasywność, lecz uzdalnia wolną wolę do aktywnego współdziałania w nadejściu Bożego królestwa. Łaska bowiem zakłada naturę w rozumie i wolności, udoskonala naturę i jej nie niszczy – jak już Tomasz z Akwinu zinterpretował relację stworzenia do swego Pana i Stwórcy⁴. Napięcie zarówno między wiarą w objawienie, jak i łaską jako podłożem (*Grund*) zbawienia wszystkich a wewnątrzświatowymi skrajnie liberalnymi oraz socjalistycznymi programami samozbawienia zostało zminimalizowane w rozmaitych formach kulturowego chrześcijaństwa (*Kulturchristentum*).

Także po stronie katolickiej odczuwano napięcie pomiędzy wiarą tradycyjną i tzw. nowoczesnym światem [...] Syllabus (1864) wraz z wymienionymi w nim, a przez papieża Piusa IX potępionymi błędami w pojmowaniu wiary przez długi czas uznawany był zarówno wśród przyjaciół, jak wrogów Kościoła za synonim i dowód nieprzejednanego przeciwieństwa pomiędzy wiarą katolicką a nowoczesnym światem. [...]

U początku XX wieku, w opozycji do tezy – m.in. Adolfa von Harnacka – o niekompatybilności współczesnej kultury z Kościołem katolickim, a nawet wobec tezy o Kościele jako przeciwniku i „hamulcowym” postępu, wybitny przedstawiciel tzw. katolicyzmu

4 Por. *Summa theologiae*. I, q. 8 ad 2.

zreformowanego, Albert Ehrhard, w przekonujący sposób wykazał kulturowe znaczenie katolicyzmu⁵.

5. *Katolickie rozumienie reformy*

To właśnie w Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* Sobór Watykański II przedstawił pozytywne i konstruktywne odniesienie Kościoła do świata w kontekście jego immanentnego rozwoju i transcendentnego celu człowieka w Bogu, a przez to zadał kłam wrogiemu przeciwstawieniu Kościoła i świata, które było głoszone przez światopoglądy liberalizm XIX wieku i przez polityczne ideologie wieku XX. Nikt nie dokonał tak wiele dla postępu ludzkości w dobru, jak to uczynił Kościół katolicki z jego trwałym przekonaniem o przyrodzonej godności każdego człowieka, z jego nauką społeczną od czasów papieża Leona XIII, a dziś w encyklice *Laudato si'* papieża Franciszka z ugruntowaną w dziele stworzenia teologiczną ekologią. [...]

We wszystkich historycznych formach kościelnej reformy chodziło o odnowienie sposobu bycia chrześcijaninem (*Christseins*) i życia kościelnego, a także o pogłębienie wiary i odnowy w Chrystusie. Pojęcie „reformy”

⁵ Por. A. Ehrhard, *Der Katholizismus und das zwanzigste Jahrhundert im Lichte der kirchlichen Etnwicklung der Neuzeit*, Stuttgart–Wien 1902.

przeniknęło do terminologii kościelnej za sprawą łacińskiego tłumaczenia (*Vulgata-Übersetzung*) Listu do Rzymian. Apostoł wzywa wiernych w Rzymie, aby się nie upodobniali do świata („nolite conformari hic saeculo”), lecz aby się w swoim myśleniu reformowali i odnawiali („sed reformamini in novitate sensu verstri”), „abyście umieli sprawdzić i rozpoznać, jaka jest wola Boga; co mu się podoba, co jest dobre i doskonałe” (Rz 12, 2).

Współcześnie rozumie się pod pojęciem reform, które uznaje się za konieczne, raczej pewne uświatowienie Kościoła. Przykazania Boże, które nie są wypełniane w życiu, powinny być zredukowane do sfery ideałów, do których realizacji każdy człowiek, wedle swojej wiedzy i sumienia, może dążyć, lecz nie musi tego czynić, by być w porządku wobec siebie lub by czuć się szczęśliwym w sensie ziemskim. Kościół już nie służy światu w jego drodze do Boga, lecz oferuje siebie światu, aby być pożytecznym jako jedna z wielu inicjatyw społecznych i przez to udowodnić, że ma prawo do istnienia. Kościół stał się zaledwie pewnym światopoglądem służącym do uporańia się z myślą o przygodności bytu ludzkiego (*Kontingenzbewältigung*), będąc równocześnie agencją zaangażowania społecznego. [...]

Kościół jako dzieło Boga naturalnie nie może być przedmiotem ludzkich zabiegów reformistycznych. Chodzi o to, że nie możemy Kościoła przemieniać i przebudowywać w zależności od naszego samopoczucia i naszego widzimisię. Bóg jest podmiotem Ludu Przymierza, który jest przezeń powoływany do życia. To w Chrystusie

Bóg funduje Kościół. On sam mu przewodzi jako dobry Pasterz i napełnia go swoim Duchem i Życiem. To nie my reformujemy Boży Kościół i nie my kształtujemy go na nasz obraz i podobieństwo, lecz to Bóg nas reformuje wówczas, gdy pozwalamy się odnowić w Chrystusie w naszym myśleniu i działaniu, i gdy chcemy się upodobnić do Chrystusa. [...] To nie litera/prawo, lecz Duch jest tym, kto daje życie, to znaczy: odnowienie życia w Chrystusie nadaje pozytywny kierunek także reformom struktur i organizacji. Dlatego też używane w polityce pojęcie obstrukcji reform nie może być zastosowane do Kościoła bez równoczesnych prób jego upolitycznienia i zeświecczenia. Szeroko jest rozpowszechnione przekonanie, że wystarczyłoby znieść celibat księży, wprowadzić w życie Kościoła tzw. *viri probati* i już zniknąłby problem z ilościowym brakiem księży. Trzeba by jedynie dopuścić kobiety do sakramentu święceń i już nastalby spokój w temacie „Kościół i kobieta”. Należałoby też zaprosić ewangelickich chrześcijan do przyjmowania Komunii Świętej i już dokonałaby się jedność w wierze, choć przeciwieństwa w nauczaniu ewangelików i katolików pozostają, a wciąż rozłączne względem siebie Kościoły przez ten widzialny sprzeciw wobec woli Chrystusa dają anty-świadectwo pełnej wspólnoty w jednym Chrystusowym Kościele. Można by jeszcze apelować do Miłosierdzia Jezusa i już uwolnilibyśmy się od nierozzerwalności małżeństwa sakramentalnego, przez co jednak byśmy je ponizyli, sprowadzając do poziomu czysto ludzkiej instytucji, i przez to wyparlibyśmy się jego początku w boskim działaniu przymierza. [...]

Jeśli dziś jest mowa o reformie Kościoła lub o reformach w Kościele, natychmiast rodzi się pytanie, co możemy uczynić i co powinniśmy zrobić. Prowadzimy dialog, zlecamy zatrudnienie firmy doradczej, która okazała się niezawodna w dziedzinie życia gospodarczego i której rada jest dla nas w dosłownym znaczeniu tego słowa „miła i bardzo kosztowna”. Organizujemy jakąś akcję w parafii i diecezji i powołujemy do życia jakąś kolejną komisję. Zakony wypracowują nowe statuty, a profesorem teologii sporządzają listy podpisów pod płomiennymi manifestami i pustymi odezwaniami (*folgenlose Aufrufe*). To wszystko jest pomyślane po pelagiańsku. Uważa się, że najpierw musimy coś uczynić, abyśmy coś osiągnęli w ludziach, a przez to wreszcie na końcu sam Duch Święty pobłogosławi dziełu.

Tymczasem na podstawie swojej nauki o prymacie łański przed czynem Paweł Apostoł zajmuje zgoła przeciwne stanowisko: nie powinniśmy czerpać wzoru ze świata. To w chrzcie człowiek upodobnił się do Chrystusa i dlatego po chrzcie może przeżywać swoje życie jako drogę nieustannego naśladowania Chrystusa. Z tego nowego bycia wynika nowe myślenie i nowe działanie. My bowiem mamy nasze myślenie egzaminować i przemieniać, abyśmy rozpoznawali wolę Boga i abyśmy, o ile jesteśmy mu posłuszni, mogli być dobrzy i doskonali.

W tym kontekście ukazuje się związek między reformą Kościoła i ekumenizmem. Patrząc wstecz na nieśczęsny rozpad chrześcijaństwa zachodniego, musimy zapytać o ludzki udział i dzisiejszą winę za przeszkody

w procesie ekumenicznym, spowodowane przez brak miłości, wygodne usztywnianie starych uprzedzeń i przez pierwszeństwo myślenia politycznego przed myśleniem teologicznym w przewyciężaniu kontrowersyjnych tematów. W Dekrecie o ekumenizmie Sobór Watykański II określił „nawrócenie serca i świętość życia” jako „duszę całego ruchu ekumenicznego”⁶. Dopiero w tym kontekście teologia jest w stanie świadczyć istotną pomoc w zbliżaniu się do siebie stanowisk podczas zadawania pytań natury dogmatycznej.

6. Różnica w rozumieniu Kościoła

Nieprzewyciężalne dotychczas przeciwieństwo protestancko-katolickie właściwie nie ukazuje się wyłącznie w nauce o usprawiedliwieniu przez łaskę, lecz głównie w rozumieniu pojęcia Kościoła. Tym, w czym aż po dzień dzisiejszy tkwi nierozwiązane przeciwieństwo, jest nie sprawa istnienia (*Existenz*) i istoty Kościoła, lecz sprawa znaczenia jego sakramentalnej postaci i jego konieczności w zapośredniczeniu zbawienia.

Dla Lutra Kościół to *creatura verbi*: „Bowiem Kościół przez wiarę wypływa (*entspringt*) ze Słowa Obietnicy i właśnie tym samym Słowem Obietnicy jest karmiony i utrzymywany przy życiu, to znaczy Kościół jest ufundowany przez Obietnicę Boga, a nie Obietnica przez

6 Sobór Watykański II, Dekret *Unitatis redintegratio*, 8.

Kościół. Słowo Boga bowiem w nieporównywalny sposób jest ponad Kościołem, nad którym to Słowem Bożym Kościół jak stworzenie nie ma władzy aby coś utworzyć (*stiften*), uporządkować lub uczynić, lecz to Kościół ma być ufundowany, uporządkowany i uczyniony”⁷.

Przez to jest powiedziane, że Kościół wewnętrzny jako wspólnota świętych, usprawiedliwionych, którą jedynie Bóg zna, tworzy się w wierze przez Słowo Obietnicy, i który jedynie tam istnieje i ukazuje się, gdzie Słowo i Sakrament są odpowiednio do swej roli przepowiadane i sprawowane⁸. Instytucjonalna przynależność do pewnego stowarzyszenia (*Körperschaft*) nie ma zbawczego znaczenia dla usprawiedliwienia i tym samym dla przynależności do Kościoła we właściwym i prawdziwym sensie.

Katolickie spojrzenie na Kościół bazuje na założeniu, że wyłącznie przez widzialny Kościół z jego obowiązującą nauką, jego sakramentalnymi środkami zbawczymi i uznaniem jego ufundowanego przez Chrystusa w Duchu Świętym apostołskiego charakteru i porządku możemy podążać do wspólnoty zbawionych.

Johann Adam Möhler eksponuje w swojej *Symbolice* różnicę pojęciową: „Katolicy uczą: najpierw jest Kościół widzialny, a dopiero potem niewidzialny: widzialny tworzy niewidzialny. Luteranie natomiast mówią odwrotnie:

⁷ M. Luther, *De captivitate babilonica*, w: *D. Martin Luthers Werke: kritische Gesamtausgabe*, s. 560 (Weimarer Ausgabe [dalej: WA], 6).

⁸ *Confessio Augustana*, 7.

z niewidzialnego wyłania się to, co widzialne, i to, co niewidzialne jest podstawą tego, co widzialne. W tym na pozór w najwyższym stopniu nic nieznaczącym przeciwieństwie jest wypowiedziana olbrzymia różnica⁹.

Lutra rozumienie Kościoła nie jest – według Möhlera – wprost błędne, lecz jednostronne. Zatem nie musi być odrzucone *in toto*, może natomiast być ocenione jako korekta jednostronnej, zafiksowanej na widzialnej postaci Kościoła eklezjologii katolickiej. [...]

Jeśli widzialnego i niewidzialnego Kościoła, boskiego zbawienia i pośrednictwa w nim powierzonego człowiekowi nie przeciwstawia się dialektycznie, lecz w świetle tajemnicy wcielenia analogicznie odnosi się je wzajemnie do siebie – w powiązaniu i różnicy, wówczas można wraz z Vaticanum II podchwycić życzenie Lutra, a mimo to można wyrazić katolicką wiarę w sposób wolny od zaostżenia teologicznych kontrowersji, jak następuje:

„Chrystus, jedyny Pośrednik, ustanowił swój Kościół święty, tę wspólnotę wiary, nadziei i miłości tu na tej ziemi, jako widzialny organizm, nieustannie go też przy życiu utrzymuje, prawdę i łaskę rozlewając przez niego na wszystkich. Wyposażona zaś w organa hierarchiczne społeczność i zarazem mistyczne Ciało Chrystusa, widzialne zrzeczenie i wspólnota duchowa, Kościół ziemski i Kościół – bogaty w dary niebiańskie – nie mogą

9 J. A. Möhler, *Symbolik [oder Darstellung der dogmatischen Gegensätze der Katholiken und Protestanten nach ihren Öffentlichen Bekenntnisschriften]*, Mainz 1832, § 48.

być pojmowane jako dwie rzeczy odrębne, przeciwnie, tworzą one jedną rzeczywistość złożoną, która zrasta się z pierwiastka boskiego i ludzkiego. [...] To jest ten jedyny Kościół Chrystusowy, który wyznajemy w Symbolu wiary jako jeden, święty, katolicki i apostołski, który Zbawiciel nasz po zmartwychwstaniu swoim powierzył do pasienia Piotrowi (J 21, 17), zlecając jemu i pozostałym Apostołom, aby go krzewili i nim kierowali (por. Mt 28, 18 nn), i który założył na wieki jako „filar i podwalinę prawdy” (1 Tm 3, 15). Kościół ten, ustanowiony i zorganizowany na tym świecie jako społeczność, trwa w Kościele katolickim, rządonym przez następcę Piotra oraz biskupów pozostających z nim we wspólnocie (*communio*), choć i poza jego organizmem znajdują się liczne pierwiastki uswięcenia i prawdy, które jako właściwe dary Kościoła Chrystusowego nakłaniają do jedności katolickiej”¹⁰.

7. Zakończenie

Katolickie rozumienie ekumenizmu i reformy Kościoła ani nie pragnie przywrócenia *status quo ante* 1520, ani nie może akceptować zdeterminowanego przez uwarunkowania natury duchowo-historycznej paradygmatu procesu pluralizacji, który przywłaszcza sobie *status quo*

¹⁰ Tłumaczenie za: Sobór Watykański II, konst. *Lumen gentium* [dalej: KK], 8, w: *Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst łacińsko-polski*, red. J. Groblicki, E. Florkowski, Poznań 1968.

instytucjonalnie i konfesyjnie różnych wspólnot kościelnych, ponieważ w tego rodzaju pragnieniu i akceptacji skrywa się diametralna sprzeczność względem woli Chrystusa. To właśnie w niej nieustannie gruntuje jedność, świętość, katolickość i apostołskość Kościoła, którego Głową jest Chrystus. Celem ekumenizmu i reformy Kościoła nie jest pojednana różnorodność – z położeniem akcentu na dalsze trwanie owej różnorodności, lecz pojednanie przeciwieństw w pewnej pogłębionej *Communio in Christus: Unus et totus Christus, caput et membra*. Po tym, jak w duchu wdzięczności Sobór Watykański II przypomniał wielorakie więzy jedności z niekatolickimi Kościołami, nie omieszczał dodać:

„Tak oto we wszystkich uczniach Chrystusowych Duch wzbudza tęsknotę i działanie, aby wszyscy, w sposób ustanowiony przez Chrystusa, w jednej trzodzie i pod jednym Pasterzem zjednoczyli się w pokoju. Aby zaś to osiągnąć, Kościół – Matka modli się ustawicznie i trwa w nadziei, i rozwija działalność, a synów swoich zachęca do oczyszczenia się i odnawiania, żeby znamię Chrystusa jeszcze mocniej jaśniało na obliczu Kościoła” (LG 15)¹¹. Środki zbawienia poza widzialną *Communio* również nie mogą kusić do tego, by nie rozpatrywać dłużej jako celu ekumenizmu całej wspólnoty widzialnego, instytucjonalnego Kościoła. Bowiem wedle rozumienia katolickiego jedność Kościoła nie jest wznoszona przez człowieka dopiero wskutek kompromisów i negocjacji, lecz urzeczywistnia

¹¹ KK 8.

się już konkretnie w jedności z papieżem i biskupami. Ta prawda odnosi się do pełni (*Vollständigkeit*) środków zbawienia, ale nie do duchowego i moralnego życia katolików, które w sposób wzorowy może stawać się udziałem równocześnie niekatolickich chrześcijan i ich wspólnot.

Gdy Möhler obarcza ludzi winą za rozdział katolików i protestantów, przywołuje równocześnie cel ekumenizmu: pojednanie chrześcijan i jedność Kościoła. „To jest właśnie to miejsce, w którym kiedyś spotkają się ze sobą rzesze katolików i protestantów i podadzą sobie ręce. Obie strony świadome winy muszą zawołać: wszyscy zgrzeszyliśmy, a jedynie Ona – Maryja – jest niepokalana na ziemi (*sie ist unbeflekt auf Erden*). Do tego publicznego wyznania wspólnej winy dołączy się święto pojednania¹².”

500 lat reformacji i rozłam w Kościele – to żaden powód do protestanckiego triumfalizmu i do odnawiania katolickiego poczucia niższości. Do końca 2017 roku wszyscy powinniśmy się stać bardziej ewangeliccy i bardziej katolickcy w znaczeniu wspólnej pokuty, pojednania i odnowienia w Chrystusie.

To jest właśnie reforma Kościoła dokonująca się nie przez nas, lecz w nas.

tłumaczenie
ks. Jarosław Jagiełło WF UPJPII

12 J. A. Möhler, *Symbolik...*, dz. cyt., § 37.

Kardinal Gerhard Ludwig Müller

Gerhard Ludwig Müller wurde am 31. Dezember 1947 in Mainz-Finthen geboren. Er besuchte das städtische Gymnasium in Mainz und begann anschließend in seiner Geburtsstadt das Studium der Philosophie und Theologie, das er in München und Freiburg im Breisgau fortsetzte und 1977 mit seiner Doktorarbeit unter Leitung von Karl Lehmann, zum Thema *Kirche und Sakramente im religionslosen Christentum. Bonhoeffers Beitrag zu einer ökumenischen Sakramententheologie* abschloss.

Am 11. Februar 1978 empfing er in Mainz die Priesterweihe, an die sich seine Kaplanzeit in drei Pfarreien anschloss. 1985 habilitierte er sich in Freiburg im Breisgau und wurde im Jahr darauf zum ordentlichen Professor für katholische Dogmatik an der Theologischen Fakultät der Ludwig-Maximilian-Universität in München ernannt.

In seinen Jahren als Professor in der bayrischen Landeshauptstadt (1986–2002) war er u.a. ab 1990 Mitglied der Glaubenskommission der Deutschen Bischofskonferenz und von 1998 bis 2003 auch Mitglied der Internationalen Theologischen Kommission.

Am 1. Oktober 2002 wurde er von Papst Johannes Paul II. zum Bischof von Regensburg ernannt. Am 24. November 2002 wurde er im Regensburger Dom zum Bischof geweiht. Als Bischof wählte er den Wahlspruch: „Dominus Jesus“.

Die Hauptaspekte seines bischöflichen Wirkens betrafen die Predigt, die Liturgie, die Kultur und das karitative Wirken der Kirche. 2005 organisierte er das Laienapostolat seines Bistums neu und passte dessen Strukturen den Vorgaben des Kirchenrechtes an. Auf seine Anregung hin begingen in den Jahren 2008 bis 2009 einige Pfarreien der Stadt eine Stadtmission, an der sich mehr als 1000 freiwillige Helfer engagierten.

Als Bischof von Regensburg nahm er 2005 an der Bischofssynode über die Eucharistie teil und durfte im Jahr darauf im September Papst Benedikt XVI. auf dessen Bayernreise in Regensburg begrüßen.

In der Deutschen Bischofskonferenz war er Präsident der Ökumene-Kommission, Vizepräsident der Glaubenskommission und Co-Präsident der gemischten Kommission für den Dialog zwischen der orthodoxen und der katholischen Kirche in Deutschland. Er war zudem der erste Präsident der Förderungsstiftung des Ostkirchlichen Instituts Regensburg.

Benedikt XVI. betraute ihn persönlich mit der Gesamtausgabe seiner Gesammelten Schriften. Zur wissenschaftlichen Unterstützung dieses Unternehmens in 16 Bänden gründete er 2008 in Regensburg das Institut Papst Benedikt XVI. mit dem Hauptauftrag, das gesam-

te Schrifttum von Joseph Ratzinger zu sammeln und zu bearbeiten.

Am 12. Juni 2012 ernannte ihn Papst Benedikt XVI. zum Mitglied der Kongregation für das katholische Bildungswesen und des Päpstlichen Rates für die Förderung der Einheit der Christen. Am 2. Juli 2012 wurde er zum Erzbischof und zum Präfekten der Kongregation für die Glaubenslehre sowie zum Präsidenten der Päpstlichen Kommission „Ecclesia Dei“, der Päpstlichen Bibelkommission und der Internationalen Theologischen Kommission ernannt. 2014 ernannte ihn Papst Franziskus zusätzlich zum Mitglied der Ostkirchenkongregation, der Kongregation für die Institute des geweihten Lebens und des Päpstlichen Rates für die Kultur.

Müllers Amtszeit als Präfekt endete 2017.

Papst Franziskus erhob ihn im öffentlichen Konsistorium vom 22. Februar 2014 zum Kardinal. Als Kardinalstitel erhielt er die Diakonie Sant'Agnese in Agone an der Piazza Navona.

Unter zahlreichen internationalen Auszeichnungen wurde ihm 2001 die Ehrenmitgliedschaft der Päpstlichen Akademie des heiligen Thomas von Aquin verliehen. Drei theologische Hochschulen in Polen zeichneten ihn mit der Ehrendoktorwürde aus (Lublin 2004, Warschau 2007, Breslau 2015) und er wurde auch Ehrendoktor der Päpstlichen Universität in Lima.

Seine wissenschaftlichen Forschungsbereiche betreffen die Ökumene, die Theologie der Moderne, das

kard. prof. Gerhard Müller

Verständnis der göttlichen Offenbarung, die theologische Hermeneutik und die Ekklesiologie. Derzeit verzeichnet seine Bibliographie etwa 500 wissenschaftliche Beiträge.

BESCHLUSS NR. 43/2017
DES SENATS
DER PÄPSTLICHEN UNIVERSITÄT
JOHANNES PAUL II. IN KRAKAU

vom 15. Mai 2017
über

die Verleihung der Ehrendoktorwürde
der Päpstlichen Universität Johannes Paul II. in Krakau
an Seine Eminenz

Kardinal Prof. Gerhard Ludwig Müller,
Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre

Gestützt auf § 27 Pkt. 12 des Statuts der Päpstlichen Universität Johannes Paul II. (UPJPII) in Krakau, in Verbindung mit Art. 51 der Apostolischen Konstitution „Sapientia Christiana“ über die kirchlichen Universitäten und Fakultäten vom 15. April 1979 (AAS 71/-7 (1979), 469–499 mit späteren Änderungen), auf Antrag des Rates der Theologischen Fakultät, nach Erlangung des *nihil obstat* der Kongregation für das katholische Bildungswesen sowie auf der Grundlage der positiven Rezensionen von Prof. Dr. habil. Krzysztof Gózdź und Prof. Dr. habil. Jan Daniel Szczurek, beschließt der Senat der UPJPII folgendes:

§1

Seiner Eminenz Kardinal Prof. Gerhard Ludwig Müller, dem Präfekten der Kongregation für die Glaubenslehre, wird die Ehrendoktorwürde der Päpstlichen Universität Johannes Paul II. in Krakau verliehen, insbesondere für:

- für seine nachahmenswürdige Haltung als wahrer Christ und Mensch, der restlos Gott und den Menschen hingegeben ist, als Priester und Bischof, Professor und hervorragender Dogmatiker, der im Namen der Mission Christi den Menschen freudig und wahrhaft dient und ihnen mit seinem ganzen Leben Sein Evangelium verkündigt,
- für sein treues Wachen über die Lehre der Kirche durch Unterstützung zweier aufeinanderfolgender Päpste, Benedikt XVI. und Franziskus, bei der Ausübung ihrer Mission,
- für seine konsequente Sorge, dass die auf dem Wege wissenschaftlicher Forschung vertieften Glaubenswahrheiten mit dem täglichen Leben der konkreten Person in Christus verbunden werden und dass diese „theoretisch“ formulierten Wahrheiten eine „praktische“ Anwendung erfahren,
- für sein eifriges Engagement im ökumenischen und interreligiösen Dialog unter Wahrung der Integrität des Glaubensdeposits,
- für die Förderung guter Beziehungen nicht nur zwischen der Kirche in Polen und in Deutschland, sondern auch zwischen dem polnischen und dem

Uchwała

- deutschen Volk durch seine Anwesenheit auf den wichtigsten kirchlichen Feierlichkeiten in der Heimat des hl. Johannes Paul II. sowie seine Teilnahme an zahlreichen Tagungen und Konferenzen an polnischen Hochschulen,
- für seine Sorge um die Entwicklung einer von den christlichen Werten inspirierten Kultur.

§2

Der Beschluss tritt am Tag seiner Annahme in Kraft.

Prof. Dr. habil. Wojciech Zyzak
Rektor

Kraków, den 15. Mai 2017

Prof. Krzysztof Gózdź
Katholische Universität Lublin Johannes Paul II.

Gutachten
im Verfahren zur Verleihung der
Ehrendoktorwürde der Päpstlichen Universität
Johannes Paul II. in Krakau an Seine Eminenz
Gerhard Ludwig Müller Präfekt der Kongregation
für die Glaubenslehre

Der Beschluss des Senats der Päpstlichen Universität Johannes Paul II. in Krakau, auf Antrag des Rates der Theologischen Fakultät ein Verfahren über die Verleihung der höchsten akademischen Würde eines Doktor honoris causa an Seine Eminenz Kardinal Gerhard Ludwig Müller zu eröffnen, ist meiner Ansicht nach nicht nur überaus löblich, sondern auch in jeder Hinsicht angemessen und berechtigt. Ich werde mich bemühen, diese meine Überzeugung in drei Hauptpunkten zu begründen: aufgrund seines wissenschaftlichen Werdeganges, seines ekklesialen Wirkens in der Orts- und in der Weltkirche sowie seiner wissenschaftlichen Tätigkeit.

1. *Wissenschaftlicher Werdegang*

Gerhard Ludwig Müller kam in der Silvesternacht 1947 in Mainz-Finthen in einer Arbeiterfamilie zur Welt. Seine Eltern waren Martin Müller und dessen Gattin Lioba geb. Straub. Dort wuchs er mit drei Geschwistern auf: Hildegard, Antonia und Günter. Die Grundschule und das Gymnasium besuchte er in seiner Heimatstadt. 1967 bestand er das Abitur im Willigis-Gymnasium in Mainz.

Im gleichen Jahr begann er ein Studium der Philosophie und Theologie in Mainz. Nach dessen Abschluss war er in den Jahren 1973–1977 Assistent an der Katholisch-Theologischen Fakultät der Universität Mainz. Danach setzte er seine Studien in München und in Freiburg im Breisgau fort, wo er 1978 seine Doktorarbeit *Kirche und Sakramente im religionslosen Christentum. Bonhoeffers Beitrag zu einer ökumenischen Sakramententheologie* verteidigte. Sein Doktorvater war Prof. Dr. habil. Karl Lehmann.

Im gleichen Jahr empfing er von Prof. Hermann Kardinal Volk in Mainz die Priesterweihe. Nacheinander arbeitete er dann als Seelsorger in drei Pfarreien (Klein-Krotzenburg, Bürstadt-St. Michael, Offenbach-St. Josef) und gleichzeitig bis 1982 als Religionslehrer im Gymnasium in Büdingen und Nidda. Danach war er von 1982 bis 1986 Seelsorger in der Diözese Freiburg, wo er gleichzeitig seine Habilitation vorbereitete. 1985 erlangte er für seine Arbeit *Gemeinschaft und Verehrung der Heiligen. Geschichtlich-systematische Grundlegung*

der Hagilogie an der Universität in Freiburg den Titel eines Dr. habil.

1986 wurde er an den Lehrstuhl für Dogmatik der Katholisch-Theologischen Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität in München berufen und arbeitete auf diesem Posten bis 2002. Als Professor für Dogmatik war er gleichzeitig in der Seelsorge der Pfarrei Leiden Christi in München tätig. Die Münchner Zeit eröffnete dem jungen Professor Müller ein sehr weites Feld wissenschaftlichen Wirkens. Als Gastprofessor hielt er Vorlesungen an zahlreichen Universitäten: in Cusco (Peru), Madrid (San Damaso), Philadelphia (USA), Kerala (Indien), Santiago de Compostela, Salamanca (Spanien), an der Lateran-Universität in Rom sowie in Lugano und in São Paulo (Brasilien).

In dieser Zeit begann auch seine engere Zusammenarbeit mit der Kirche in Deutschland und der Weltkirche. 1990 wurde er zum Mitglied der Glaubenskommission bei der Deutschen Bischofskonferenz berufen und seit 1998 ernannte ihn Papst Johannes Paul II. zum Mitglied der Internationalen Theologischen Kommission für vier Jahre. In dieser Zeit übte er auch das Amt eines Peritus während der vatikanischen Synode für Europa (1999) und der Synode für die Bischöfe (2001, 2005) aus.

Am 24. November 2002 erhielt er von Joseph Ratzinger, dem Präfekten der Kongregation für die Glaubenslehre, die Bischofsweihe und übernahm als 77. Bischof von Regensburg unter der Losung *Dominus Iesus* das Bischofsamt in einem der ältesten Bistümer Deutschlands –

in Regensburg. Zehn Jahre wirkte er als Oberhirte der Diözese Regensburg.

Am 2. Juli 2012 berief Papst Benedikt XVI. Bischof Müller in das Amt des Präfekten der Kongregation für die Glaubenslehre und am 22. Februar 2014 nahm ihn Papst Franziskus in das Kardinalskollegium auf.

2. Ekklesiales Wirken in der Orts- und in der Weltkirche

Kardinal Gerhard L. Müller ist von Anbeginn seines Lebens lebendig mit der Kirche verbunden. Für ihn „existiert die Kirche in den Personen dank ihrer Beziehung zu Christus, sowohl der anderen Christen, als auch ganz besonders in den Boten Jesu und Zeugen des Evangeliums, den Aposteln, Bischöfe und Priestern ‘bis an die Grenzen der Erde’ (Apg 1, 8; Mt 28, 20). Deshalb beginne ich mit der Sicht auf die Gestalten der sieben Päpste im Verlauf meiner bisherigen Lebenszeit. Auf diese Weise möchte ich meine religiösen Überzeugungen und meine Verwurzelung im katholischen Glauben in Bezug auf Gott, Christus und die Kirche vorstellen“ (siehe Gerhard Kardinal Müller, *Der Papst. Sendung und Auftrag*, Freiburg 2017, Pkt. 1). Aber sein besonderer Dienst für die Kirche begann mit der Übernahme des Hirtenamtes in der Diözese Regensburg, der dann noch universellere Dimensionen annahm, als er Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre wurde.

Als Bischof von Regensburg (2002–2012) war er ein Oberhirte für alle Gläubigen und kümmerte sich nicht nur um ihre geistlichen, sondern auch um ihre materiellen Bedürfnisse. Neben dem konkreten Amt des Diözesanbischofs müssen wenigstens noch folgende Initiativen erwähnt werden:

1) Ein Novum im Wirken des Regensburger Bischofs bildete die Einführung des Projekts „Innenstadtseelsorge in Regensburg“, aber auch des Projekts „Stadtmission Regensburg“, das dann zu einer Aktion der Neuevangelisierung des gesamten Bistums wurde.

2) Im Jahre 2006 bereitete Bischof Müller den Pastoralbesuch von Papst Benedikt XVI. vor (11.–14. September), der ein breites Echo auf der ganzen Welt fand, hauptsächlich wegen der als „Regensburger Rede“ bekanntgewordenen Vorlesung des Heiligen Vaters an der Universität in Regensburg.

3) In den Jahren 2005–2007 reformierte Bischof Müller das Laienapostolat in der Diözese durch und passte es den Forderungen des Zweiten Vatikanischen Konzils an. Dadurch stärkte er die Position der Pfarrgemeinderäte in ihrer Zusammenarbeit mit dem Gemeindepfarrer.

4) Auf dem Gebiet der Bildung und Kultur rief Bischof Müller eine kirchliche Schulstiftung ins Leben, die 9 kirchliche Schulen übernahm und ihnen damit die Mission einer katholischen Formation und gleichzeitig auch ihre finanzielle Existenz sicherte. Außerdem vergrößerte er den Regensburger Dom und gab ihm seine Bedeutung als Kirche, als Gotteshaus und Gebetsstätte zurück. Einer alten

Tradition von vor 600 Jahren, dem sogenannten Kötztinger Pfingstritt, verlieh er religiösen Charakter und machte daraus eine eucharistische Prozession.

5) Die Aktivität des Bischofs von Regensburg betraf auch die Teilnahme an drei Kommissionen der Deutschen Bischofskonferenz. Er war Vorsitzender der Ökumenekommission, in der unter anderem am Text der gegenseitigen Anerkennung der heiligen Taufe gearbeitet wurde. Als Vorsitzender der Glaubenskommission arbeitete er am Thema *Der Glaube an den dreieinen Gott* mit (veröffentlicht 2006). Außerdem leitete er die Gemeinsame Kommission Orthodoxer Kirchen und der Deutschen Bischofskonferenz, die den Text *Die Sakramente der Kirche und die Gemeinschaft der Heiligen* erarbeitete. Darüber hinaus nahm er aktiv an der Kommission Weltkirche teil (besonders Misereor).

6) Das weltweite kirchliche Wirken Müllers als Vorsitzender der Ökumenekommission der Deutschen Bischofskonferenz trug Früchte in der Aufnahme theologischer Gespräche zwischen der Deutschen Bischofskonferenz und dem Moskauer Patriarchat. Der Vorsitzende des Päpstlichen Rates für die Einheit der Christen, Kardinal W. Kasper, berief Bischof Müller zum Vorsitzenden der vierten Dialogphase der lutherisch/römisch-katholischen Kommission. Diese internationale Kommission führte den Dialog zum Thema *Taufe und wachsende Kirchengemeinschaft* (2009). Anfang 2009 wurde Müller zum Mitglied des Päpstlichen Rates für die Kultur berufen.

7) Seit seiner Berufung zum Präfekten der Kongregation für die Glaubenslehre (2012) als Erzbischof und

seit 2014 dann als Kardinal, erweiterte G. L. Müller von Amts wegen seine ekklesiale Tätigkeit, blieb aber weiterhin sehr aktiv auf publizistischem Gebiet, um einen möglichst großen Kreis von Lesern zu erreichen. Neben seiner normalen Arbeit und Tätigkeit als Präfekt ist er auch in den Medien und Publikationen in den wichtigsten Fragen der Kirche unserer Zeit auf dogmatischem Gebiet sehr aktiv. Dabei war und bleibt er ein Mann des „Kampfes um den Glauben“, der aus dem Glauben lebt (Eucharistische Ekklesia), den Glauben stärkt (Der in der Welt handelnde Gott) und den Glauben bekennt (Das soziale Leben der Kirche).¹

3. *Wissenschaftliche Tätigkeit*

Kardinal Gerhard Ludwig Müller hat über 400 wissenschaftliche Titel verfasst, darunter etwa 35 Bücher, die auch in viele Fremdsprachen übersetzt wurden, und ist Redakteur von vier Serien: Dietrich Bonhoeffer Werke Bd. 1–16, Gütersloh (1986–1996); Römische Texte und Studien, Würzburg (ab 2003); Joseph Ratzinger Gesammelte Schriften, Bd. 1–16, Freiburg (ab 2008);

¹ Vgl. meine Laudatio anlässlich der Verleihung der Ehrendoktorwürde der Katholischen Universität Lublin Johannes Paul II. an Seine Eminenz den Bischof von Regensburg G. L. Müller am 14. September 2004 in Lublin: *Bischof Gerhard Ludwig Müller. Doktor honoris causa der Katholischen Universität Lublin*, Lublin 2004, S. 7–21.

Deutsch-Rumänische Theologische Bibliothek (ab 2012) und 18 weitere Buchtitel. Außerdem ist er der Autor vieler Stichworte in Enzyklopädien (53) und zahlreicher Rezensionen wissenschaftlicher Bücher (113).

In seinen Forschungen konzentriert er sich vor allem auf dogmatische und ökumenische Themen, auf die zeitgenössische Theologie, das christliche Verständnis der Offenbarung, die theologische Hermeneutik, aber auch auf Fragen der Ekklesiologie (Struktur des Presbyteriums und des Diakonats), der Befreiungstheologie, der Theologie der Hoffnung, der Theologie des Papsttums u.a. Ein Resultat seiner Arbeit als Dogmatiker ist die monumentale *Katholische Dogmatik: für Studium und Praxis der Theologie* (München 1995), die schon zehnmal in Deutsch neu aufgelegt und in viele Sprachen der Welt übersetzt wurde, darunter – nach vielen Jahren – endlich auch ins Polnische.²

Es lohnt sich, eine Weile dieses außergewöhnliche Werk des Kardinals näher zu betrachten, da in ihm der ganze Geist seines Autors als auch des dort präsentierten Inhalts deutlich wird. Seine in Form eines Universitätslehrbuches gefasste *Katholische Dogmatik* umfasst in 12 Kapiteln die Gesamtheit der dogmatischen Lehre, davon ausgehend, dass sie das Wesen der Lehre Christi, der Apostel und der ganzen Kirche authentisch wiedergibt. Jedes Kapitel bietet als gesonderte Abhandlung nicht nur eine positive, tiefe Auslegung der jeweiligen Thematik, sondern widersetzt sich auch den

² G. L. Müller, *Dogmatyka katolicka*, tłum. W. Szymona OP, Kraków 2015.

grundlegenden Irrtümern der heutigen Zeit. „Und so“, lesen wir, „verwirft der Autor in der Theorie der theologischen Erkenntnis den Fideismus und den Irrationalismus und misst der Vernunft, der natürlichen und der wissenschaftlichen Erkenntnis große Bedeutung bei. In seiner Lehre vom Menschen übergeht er die Theorien des materialistischen Evolutionismus und entfaltet die Kreatürlichkeit des Menschen, die Einheit von Seele und Leib in der Person sowie den transzendenten Charakter Gottes gegenüber der Welt. Die Welt wurde durch die Vernunft und einen freien Akt Gottes erschaffen und alles wird von der göttlichen Vorsehung gelenkt.“³ In seinem Werk folgt der Kardinal der grundlegenden Strömung der klassischen Theologie ohne jegliche Relativierung und ohne postmodernistische oder liberale Einflüsse. In diesem Zusammenhang muss hinzugefügt werden, dass „die Katholische Dogmatik, ähnlich wie das gesamte theologische Schrifttum von Kardinal Müller, den Geist Christi, den Geist der Kirche und den Geist des Menschen atmet. Sie ist erfüllt von Wahrhaftigkeit, Realismus, dem Evangelium und der Präsenz des Herrn, der Kraft des schöpferischen Wortes, von Tiefgründigkeit und Klarheit des Gedankens, irrtumsfreier Rechtgläubigkeit sowie von Achtung vor abweichenden Ansichten. Daher kann sie auch Nichtkatholiken und anderen Menschen guten Willens

3 Vorwort zur polnischen Ausgabe *Wahrheit und Gut der Dogmatik: Przedmowa do polskiego wydania – Prawda i dobro dogmatyki*, in: G. L. Müller, *Dogmatyka katolicka*, S. 27.

dienen, die das Wesen des katholischen theologischen und religiösen Denkens kennenlernen wollen.“⁴

Gleichsam eine Ankündigung der *Katholischen Dogmatik* war die Veröffentlichung seiner *Christologie* in polnischer Sprache, übersetzt von Wiesław Szymona OP. Aus der von Wolfgang Beinert herausgegebenen Edition Glaubenszugänge. Lehrbuch der katholischen Dogmatik (polnisch: Podręcznik Teologii Dogmatycznej) erschien in Polen das Buch von G. L. Müller *Chrystologia – nauka o Jezusie Chrystusie (Christologie. Die Lehre von Jesus dem Christus)*, Kraków 1998, 509 Seiten. Diesem Titel folgten mit der Zeit auch Übersetzungen anderer Werke in die polnische Sprache, wie zum Beispiel: *Msza święta. Źródło chrześcijańskiego życia (Die Messe, Quelle christlichen Glaubens)*, Lublin 2007, 214 Seiten; *Ubóstwo (Armut)*, Lublin 2014, 156 Seiten, *Ubóstwo i godność człowieka (Armut und Menschenwürde)*, Sandomierz 2015, 166 Seiten; *Benedykt XVI i Papież Franciszek. Ich postuga w sukcesji Piotrowej. Dziesięć lat papieża Benedykta XVI (Benedikt und Franziskus: Ihr Dienst in der Nachfolge Petri. Zehn Jahre Papst Benedikt)*, Warszawa 2015, 88 Seiten.

In den Jahren 1998–2002 war Gerhard L. Müller Mitglied der Internationalen Theologischen Kommission, gegenwärtig ist er Mitglied der Päpstlichen Akademie des hl. Thomas von Aquin in Rom und korrespondierendes Mitglied der Theologischen Sektion der Königlichen

⁴ *Przedmowa do polskiego wydania – Prawda i dobro dogmatyki*, S. 30.

Gelehrten-Akademie Spaniens in Madrid. Seine internationale Anerkennung trägt heute Früchte in der Verleihung der Ehrendoktorwürde durch die Katholische Universität Lublin Johannes Paul II. (14.09.2004), die Kardinal-Stefan-Wyszyński-Universität in Warschau (9.01.2007), die Päpstliche Universität in Lima (24.09.2008) und die Katholische Universität in Zagreb (9.11.2016).

Im Jahre 2008 betraute der Heilige Vater Benedikt XVI. den Regensburger Bischof mit der Herausgabe seiner theologischen Gesammelten Schriften. Zur Verwirklichung dieses wissenschaftlichen Projekts gründete Bischof Müller 2008 das Institut Papst Benedikt XVI., das unter seiner Leitung bis heute 12 von 16 Bänden der Reihe Joseph Ratzinger Gesammelte Schriften in deutscher Originalsprache veröffentlicht hat. Heute unterstützt er als Kardinal und Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre die einzelnen nationalen Editionen, darunter auch die polnische Version Joseph Ratzinger Opera Omnia, die sich rühmen kann, bereits 10 Bände herausgegeben zu haben.

Zuletzt veröffentlichte Kardinal G. L. Müller einige bedeutsame Werke: *Armut. Die Herausforderung für den Glauben*, München 2014; *Hoffnung der Familie. Ein Gespräch mit Gerhard Kardinal Müller*, Würzburg 2015; *Benedikt und Franziskus. Ihr Dienst in der Nachfolge Petri*, Freiburg 2015; *Die Botschaft der Hoffnung. Gedanken über den Kern der christlichen Botschaft*, Freiburg 2016 und *Der Papst. Sendung und Auftrag*, Freiburg 2017. Alle diese wichtigen Themen, die in den genannten Werken behandelt

werden, betreffen aktuelle Probleme der Menschheit und des Christentums. Besondere Aufmerksamkeit verdient jedoch das letztgenannte Werk (dessen Herausgabe in polnischer Sprache gegenwärtig vorbereitet wird), das den Leser nicht nur unter historischen, sondern hauptsächlich unter dogmatischen Gesichtspunkten in die Geschichte des Papsttums einführt und zeigt, was die Sendung und Aufgabe eines jeden Papstes als Nachfolger des hl. Petrus ist. In der heutigen Zeit ist das besonders notwendig.

Schlussfolgerung

Im Endergebnis verweisen sein hier besprochener wissenschaftlicher Werdegang, sein ekklesiologisches Wirken in der Orts- und in der Weltkirche und seine wissenschaftliche Tätigkeit überhaupt eindeutig darauf, dass das Bemühen des Senats der Päpstlichen Universität Johannes Paul II. in Krakau, Seiner Eminenz Kardinal Gerhard Ludwig Müller die höchste akademische Würde eines Doktor honoris causa zu verleihen, in jeder Hinsicht begründet ist.

Die aufgezeigten persönlichen und wissenschaftlichen, priesterlichen und christlichen Attribute, die Seele, Herz und Geist gleichermaßen betreffen, bringen die völlige Hingabe des Kandidaten im totalen Dienst für die Kirche Christi und darunter auch für das Amt des hl. Petrus zum Ausdruck. Kardinal Gerhard Ludwig Müller ist das leuchtende Beispiel eines Gott und den Menschen

Existimatio

restlos hingegebenen wahren Christen, Priesters und Bischofs, Professors und hervorragenden Dogmatikers, der im Namen der Sendung Christi freudig und wahrhaft seinen Dienst versieht und Sein Evangelium mit seinem ganzen Leben verkündigt. Deshalb hat er diese ehrenvolle akademische Auszeichnung voll und ganz verdient.

Lublin, den 3. Mai 2017

Prof. Jan D. Szczurek
Päpstlichen Universität Johannes Paul II. in Krakau

Rezension

*im Verfahren über die Verleihung
der Ehrendoktorwürde an Seine Eminenz
Kardinal Gerhard Ludwig Müller,
Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre*

Der „Gute Hirte“, Jesus Christus (vgl. Joh. 10, 11.14), hat den Bischöfen, den Nachfolgern der Apostel, und insbesondere dem Bischof von Rom den Auftrag gegeben, „alle Völker zu lehren und das Evangelium jedwedem Geschöpf zu verkündigen. So sollen alle Menschen durch Glaube, Taufe und Erfüllung der Gebote das Heil erlangen (vgl. Mt 28, 18; Mk 16, 15–16; Apg 26, 17f.).“¹ Mit diesen Worten beginnt die apostolische Konstitution *Pastor Bonus* von Johannes Paul II. (vom 28.06.1988), die die Kompetenzen der verschiedenen Institutionen der Römischen Kurie beschreibt. Dazu gehört die Kongregation für die Glaubenslehre, deren

¹ Vatikanum II, Konstitution *Lumen gentium*, Nr. 24.

Präfekt gegenwärtig Seine Eminenz Kardinal Gerhard Ludwig Müller ist. Diese Konstitution definiert ihre Mission folgendermaßen: „Die besondere Aufgabe der Kongregation für die Glaubenslehre ist es, die Lehre über Glaube und Sitten auf dem ganzen katholischen Erdkreis zu fördern und zu schützen; ferner kommt ihr alles zu, was diese Materie in irgendeiner Weise berührt.“²

In diese Mission, der Welt das Evangelium zu bringen, fügt sich auch die Päpstliche Universität Johannes Paul II. ein, die in ihrer Tätigkeit demselben Auftrag des Guten Hirten folgt: „Geht und lehrt...“ (Mt 28, 18), wie es auch auf der Fahne der Hochschule in lateinischer Sprache steht: „Euntes docete.“ Sie realisiert sie durch „Vertiefung des Glaubensschatzes, Förderung von Forschung im Bereich der Theologie, Philosophie, Geschichte und Kirchenrecht sowie Geistes- und Sozialwissenschaften, Kunst und anderer wissenschaftlicher Disziplinen, wie auch durch Ausbildung in diesen Bereichen sowie didaktische und pädagogische Arbeit.“³

Deshalb ist die Entscheidung des Senates dieser Universität in jeder Beziehung zu loben, sich um die Verleihung der Ehrendoktorwürde an Seine Eminenz Kardinal Gerhard Müller zu bemühen, dessen Leben und Tätigkeit sich auf die gemeinsamen Werte der beiden

2 Johannes Paul II., Apostolische Konstitution *Pastor bonus*, Nr. 48.

3 Statut der Päpstlichen Universität Johannes Paul II. in Krakau, Kraków 2015, § 7.

Institutionen bezieht. Von der Angemessenheit dieser Entscheidung zeugen die folgenden Fakten:

1. *Wächter des Kirchenschatzes*

Kardinal Müller (geboren am 31. Dezember 1947 in Finthen bei Mainz) wurde am 22. Februar 2014 im Alter von 67 Jahren zum Kardinal ernannt. Als Kardinal-Diakon erhielt er die Titularkirche der hl. Agnes am Piazza Navona. Auf diese Weise betonte der Papst nicht nur die Bedeutung der Kongregation für die Glaubenslehre, sondern auch seine persönlichen Errungenschaften und sein Engagement bei der Arbeit für die Weltkirche und die Förderung der Glaubenslehre.

Das Amt des Präfekten dieser Kongregation, die in der erwähnten Konstitution *Pastor Bonus* den ersten Rang unter allen Kongregationen einnimmt, übt Kardinal Müller seit dem 2. Juli 2012 auf Nominierung von Papst Benedikt XVI. aus. Vorher hatte der Papst ihn zum Mitglied dieser Kongregation berufen (am 20. Dezember 2007), und zwar in Anerkennung seiner theologischen Arbeit, deren besonders geschätzte Frucht das einbändige Lehrbuch der dogmatischen Theologie bildet, welches in seiner polnischen Ausgabe den Titel *Dogmatyka katolicka* (*Katholische Dogmatik*) trägt und eine besondere Besprechung verdient (dazu weiter unten). Mit dem Amt des Präfekten der Kongregation für die Glaubenslehre ist die Funktion des Vorsitzenden

dreier anderer mit dieser Kongregation verbundener Institutionen verknüpft: der Päpstlichen Kommission „Ecclesia Dei“, der Päpstlichen Bibelkommission und der Internationalen Theologischen Kommission (deren Mitglied er in den Jahren 1998–2002 war).

In Realisierung ihrer konstitutionellen Aufgaben veröffentlicht die Kongregation Dokumente zu wichtigen und aktuellen Problemen, die die Lehre der Kirche betreffen. In der Zeit, seit Kardinal Müller das Amt ihres Präfekten bekleidet, gab die Kongregation zwei Dokumente heraus: das Schreiben *Iuvenescit Ecclesia* an die Bischöfe der katholischen Kirche über die Beziehung zwischen hierarchischen und charismatischen Gaben im Leben und in der Sendung der Kirche vom 15. Mai 2016 (es war zuvor am 14. März 2016 von Papst Franziskus akzeptiert worden) sowie die Instruktion *Ad resurgendum cum Christo* über die Beerdigung der Verstorbenen und die Aufbewahrung der Asche im Fall der Feuerbestattung vom 15. August 2016 (vorher am 18. März 2016 von Papst Franziskus akzeptiert). Dank der päpstlichen Akzeptanz erlangten beide Dokumente den Rang gewöhnlicher päpstlicher Lehramtsaussagen.

Mit dem Schreiben *Iuvenescit Ecclesia* möchte die Kongregation „die theologische und ekklesiologische Stellung der neuen kirchlichen Vereinigungen ausgehend von der Beziehung zwischen hierarchischen und charismatischen Gaben klären, um so die konkrete Suche nach den geeignetsten Wegen der kirchlichen Anerkennung dieser Vereinigungen zu fördern“ (Nr. 23a). Sie verweist

auch auf zwei Grundkriterien für die Beziehung zwischen hierarchischen und charismatischen Gaben (Nr. 23b): a) „Zum einen ist die charismatische Besonderheit der einzelnen kirchlichen Vereinigungen zu respektieren, die rechtliche Einengungen vermeiden hilft, welche die vom spezifischen Charisma gebrachte Neuheit aufgeben würde.“ b) „Zum anderen ist die grundlegende kirchliche Ordnung zu berücksichtigen und die echte Einordnung der charismatischen Gaben in das Leben der Gesamt- und Teilkirche zu fördern.“⁴

In der Instruktion *Ad resurgendum cum Christo* unterstreicht die Kongregation nachdrücklich, dass der Leichnam der Verstorbenen auf dem Friedhof oder an einem anderen heiligen Ort beerdigt werden soll. „Indem die Kirche den Leichnam der Verstorbenen beerdigt, bekräftigt sie den Glauben an die Auferstehung des Fleisches. Zugleich möchte sie so die hohe Würde des menschlichen Leibes als wesentlicher Teil der Person, dessen Geschichte der Leib teilt, ins Licht stellen“ (Nr. 3c).⁵ Was dagegen die Feuerbestattung selbst betrifft, so sieht die

4 <http://episkopat.pl/relacja-miedzy-darami-hierarchicznymi-a-charyzmatycznymi-list-kongregacji-nauki-wiary/> (Zugriff 4.05.2017). Deutsch: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20160516_iuvenescit-ecclesia_ge.html.

5 http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20160815_ad-resurgendum-cum-christo_pl.html (Zugriff: 4.05.2017 r.). Deutsch: http://de.radiovaticana.va/news/2016/10/25/text_der_inst-

Instruktion „keine lehrmäßigen Gründe, um diese Praxis zu verbieten. Denn die Einäscherung des Leichnams berührt nicht die Seele und hindert die Allmacht Gottes nicht daran, den Leib aufzuerwecken. Sie beinhaltet deshalb an sich nicht die Leugnung der christlichen Lehre über die Unsterblichkeit der Seele und die Auferstehung des Leibes“ (Nr. 4a).⁶ Die Instruktion bildet daher eine wichtige Erinnerung an die Grundprinzipien theologischer Anthropologie und somit auch an die außerordentliche Würde des Menschen.

Die Aufgabe der Päpstlichen Kommission „Ecclesia Dei“ besteht in der Zusammenarbeit mit den Bischöfen, den Dikasterien der Römischen Kurie und anderen Institutionen mit dem Ziel, den Priestern, den Priesteramtskandidaten und den einzelnen Gläubigen, die auf unterschiedliche Weise mit der von Bischof Marcel Lefèbvre gegründeten Bruderschaft verbunden sind, die volle Einheit mit der Kirche zu erleichtern. Seit Kardinal Müller ihr Vorsitzender ist, hat diese päpstliche Kommission ein Dokument veröffentlicht: den Brief *Ecclesia dei* an die Bischöfe der betroffenen

ruktion_%E2%80%9Ead_resurgendum_cum_christo%E2%80%9C/1267567.

6 http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20160815_ad-resurgendum-cum-christo_pl.html (Zugriff: 4.05.2017 r.). Deutsch: http://de.radiovaticana.va/news/2016/10/25/text_der_instruktion_%E2%80%9Ead_resurgendum_cum_christo%E2%80%9C/1267567.

Bischofskonferenzen über die Erlaubnis zur Feier der Eheschließung der Gläubigen der Priesterbruderschaft Sankt Pius X.“ (vom 27. März 2017, von Papst Franziskus am 14. März 2017 akzeptiert).

Aufgabe der Päpstlichen Bibelkommission ist die Unterstützung der Kongregation bei der Lösung von Problemen biblischer Natur durch wissenschaftliche Forschungen zu Themen, die ihnen der Präfekt der Kongregation anweist. Seit Kardinal Müller diese Kommission leitet, hat sie ein ausführliches Dokument zur Frage der Inspiration und Wahrheit der Heiligen Schrift veröffentlicht.⁷

Und die Internationale Theologische Kommission schließlich hat zur Aufgabe, den Heiligen Stuhl und insbesondere die Kongregation für die Glaubenslehre in wissenschaftlichen Forschungen zu den wichtigsten Lehrfragen zu unterstützen. Unter der Leitung von Kardinal Müller hat diese Kommission zwei Dokumente herausgegeben: über den übernatürlichen Glaubenssinn (Sensus fidei) im Leben der Kirche⁸ und über die Heilige Dreifaltigkeit als Quell zwischenmenschlicher Einheit

7 Papieska Komisja Biblijna, *Natchnienie i prawda Pisma świętego. Słowo, które od Boga pochodzi i mówi o Bogu, aby zbawić świat*, poln. Übersetzung: H. Witczyk, Kielce 2014. Deutsch: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/pcb_documents/rc_con_cfaith_doc_20140222_ispirazione-verita-sacra-scrittura_ge.html.

8 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, „*Sensus Fidei*“ *w życiu Kościoła*, Kraków 2015. Deutsch: <http://www.vatican.va/>

(„Der Dreifaltige Gott, Einheit der Menschen. Der christliche Monotheismus gegen die Gewalt“).⁹

Die Thematik der Arbeiten aller Kardinal Müller unterstehender Kommissionen umfasst sehr wichtige und aktuelle Fragen, von denen ganz besonders das Dokument über die Heilige Dreifaltigkeit hervorgehoben werden muss. Dieses liefert eine Antwort auf den dem Christentum gemachten absurden Vorwurf, zwischen Monotheismus und Gewalt bzw. Religionskriegen würde ein notwendiger Zusammenhang bestehen – ein Verdacht, wie er von manchen heutigen Denkern und Politikern erhoben wird. Die Absurdität dieses Vorwurfes besteht darin, dass die Lehre dessen, der gekommen ist, die Liebe Gottes zur Welt zu offenbaren, und der „von den Sündern solchen Widerstand gegen sich erduldet hat“ (Hbr 12, 3), überhaupt als Ermutigung zur Gewaltanwendung interpretiert werden kann. Daher unterstreicht dieses Dokument zu recht, dass die Benutzung des Glaubens an den einen Gott als Fackel der Gewalt Millionen authentisch gläubiger Menschen verletzt (Nr. 6). Es wird darauf verwiesen, dass die uns

roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_20140610_sensus-fidei_ge.html.

9 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Bóg Trójca, jedność ludzi. Monoteizm chrześcijański przeciwko przemocy*, Kraków 2014. Deutsch (nur die Einführung): http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_20140117_monoteismo-cristiano_ge.html.

von Jesus Christus gebrachte Offenbarung sich ganz entschieden einer Religion widersetzt, die Spaltungen und Feindschaft zwischen den Menschen einführt, welche im Wesen ihre Degradierung bedeuten (Nr. 16).

Ein weiteres brennendes Problem der Gegenwart ist die Diskussion über das von Papst Franziskus am 19. März 2016 veröffentlichte Apostolische Schreiben *Amoris laetitia* über die Liebe in der Familie. Unter den verschiedenen Meinungen zu diesem Thema finden sich auch beunruhigende Fragen sowohl von wissenschaftlicher Seite¹⁰ als auch von einigen Geistlichen.¹¹ Daher kommt dem Standpunkt des Präfekten der Kongregation für die Glaubenslehre in diesem Kontext außerordentliche Bedeutung zu. Gegenüber den radikal verschiedenen Interpretationen ist nicht nur Umsicht und Sorge um das Wohl der gesamten Kirche geboten, sondern auch eine gewisse Distanz, die eine objektive Einschätzung der Situation und der vorgebrachten Argumente ermöglicht.

¹⁰ Unter anderem geht es um ein Interview des deutschen Philosophen Robert Spaemann mit dem Titel *Ein Bruch mit der Lehrtradition* für die Catholic News Agency vom 28. April 2016 (<http://de.catholicnewsagency.com/story/exklusiv-ein-bruch-mit-der-lehrtradition-robert-spaemann-uber-amoris-laetitia-0730>, Zugriff: 20.05.2016).

¹¹ Zum Beispiel ist Bischof Athanasius Schneider aus Astana (Kasachstan) überzeugt, dass Erklärungen zu *Amoris laetitia* notwendig sind, um eine allgemeine Verwirrung zu vermeiden (<http://forate-caeli.blogspot.com/2016/04/official-response-of-bishop-athanasius.html>, Zugriff: 20.05.2016).

In einem der letzten Interviews bemühte sich der Kardinal-Präfekt, solche Fragen zu beantworten wie: Was will Papst Franziskus? Wie ist sein Apostolisches Schreiben *Amoris laetitia* zu bewerten? Wie gestaltet sich gegenwärtig das Verhältnis des kirchlichen Lehramtes zur wissenschaftlichen Theologie?¹² Der Kardinal erinnert darin an das hermeneutische Grundprinzip, das zur Interpretation der Lehramtsaussagen der Kirche angewandt wird¹³, nämlich das Prinzip der Kontinuität und Integrität. Dies bedeutet, dass das Schreiben *Amoris laetitia* nicht mit der bisherigen Lehre der Kirche in Fragen der Ehe im Widerspruch stehend verstanden werden darf. Im Vergleich zu früheren Dokumenten hat letzteres hinsichtlich des Stils zwar gewisse neue Züge, aber das ist kein Übergang von einem Extrem ins andere. Schließlich hat die bisherige Lehre den Glauben erklärt und das Leben in Christo gestärkt. Eine Trennung der Glaubenslehre von der Glaubenspraxis wäre für die Kirche schädlich, so als würde man Christus, dem Lehrer der Wahrheit, den Guten Hirten gegenüberstellen, der sein Leben für seine Schafe lässt. Das Besondere ist, dass der Papst hier einen weiten Bogen spannt, um

¹² V. Resing, S. Orth, „Barrieren abbauen“. Gespräch mit dem Präfekten der Glaubenskongregation Kardinal Gerhard Ludwig Müller, „Herder-Korrespondenz“ 70/6 (2016), S. 17–22.

¹³ Der Kardinal-Präfekt ist überzeugt: „Es kann nur eine «Hermeneutik der Reform und der Kontinuität» [Benedikt XVI.] geben, sonst würde sich die Kirche selbst säkularisieren und auflösen“, G. L. Müller, *Der Papst. Sendung und Auftrag*, Freiburg im Breisgau 2017, S. 61).

auch die subjektive Situation des konkreten Menschen voll zu berücksichtigen.¹⁴ Es geht ihm darum, dass der Inhalt des Evangeliums seinem Geist nach gewahrt wird. Das Neue dabei ist, wie das Sanktuarium des Gewissens und das Sakrament der Versöhnung in der Anwendung auf die konkrete Lebenssituation in der Seelsorge genutzt werden kann. Das andere Extrem wäre nämlich, alles auf einen postmodernistischen Subjektivismus zurückzuführen, etwa nach dem Motto: Jeder ist sich selbst Gesetz und Richter in eigener Sache.¹⁵

In der Frage nach der Theologie selbst und ihrem Verhältnis zum kirchlichen Lehramt erinnert der Kardinal-Präfekt daran, dass die Aufspaltung in theologische Disziplinen ein Ergebnis der Entwicklung der Theologie ist und dass die Dogmatik weder von der Pastoraltheologie noch vom Kanonischen Recht getrennt werden darf. Es existiert nämlich eine innere Einheit der gesamten Theologie. Deshalb postuliert er, dass die verschiedenen theologischen Disziplinen im Gefühl der Interdisziplinarität der Theologie selbst unterrichtet und studiert werden müssen.¹⁶ Und was das Verhältnis der Theologie als Lehre für die Unterweisung der Kirche anbelangt, so erinnert er daran, dass das kirchliche Lehramt ein dem Papst und den Bischöfen erteiltes

14 „Das Besondere ist hier, dass der Papst einen weiten Bogen spannt, um auch die subjektive Situation des Einzelnen voll in den Blick zu nehmen.“, G. L. Müller, *Der Papst...*, S. 19.

15 G. L. Müller, *Der Papst...*, S. 19f.

16 G. L. Müller, *Der Papst...*, S. 19.

Charisma des Heiligen Geistes ist und dass der Glaube ein auch rationaler Akt ist, der die unendliche Vernunft Gottes widerspiegelt. Daher profitiert das Lehramt der Kirche bei der Vorbereitung dogmatischer Lehramtsaussagen von den Errungenschaften der Theologie gemäß der Empfehlung der Konstitution *Lumen gentium* (Nr. 25d). Deshalb ist die universitäre Theologie hier notwendig. Da der Glaube jedoch aus dem Hören des Wortes Gottes geboren wird und nicht aus persönlicher Spekulation, ist die bischöfliche Unterweisung notwendig. Kardinal Müller betont daher ganz entschieden, dass es kein Lehramt der Theologen parallel zum Lehramt der Kirche (der Bischöfe) gibt.¹⁷

2. *Ein standhafter Oberhirte*

Die in der Haltung des jetzigen Präfekten der Kongregation für die Glaubenslehre erkennbare Sorge um das Wohl der Weltkirche wurde auch in seiner früheren, überaus dynamischen Tätigkeit gewürdigt, als er das Amt des Diözesanbischofs in Regensburg (Deutschland) bekleidete. Zum Bischof dieser Diözese berief ihn der hl. Johannes Paul II. am 1. Oktober 2002, und die Bischofsweihe spendete ihm der Münchner Erzbischof Kardinal Friedrich Wetter am 24. November 2002 zusammen mit Kardinal Karl Lehmann (aus Mainz), Bischof

¹⁷ G. L. Müller, *Der Papst...*, S. 21.

Manfred Müller (dem vorigen Bischof von Regensburg) und Bischof Vinzenz Guggenberger.

An dieser Feier, die im dortigen Dom stattfand, nahm auch der damalige Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre Kardinal Joseph Ratzinger teil. Als Motto für seinen Bischofsdienst wählte er die Worte aus dem Römerbrief *Dominus Iesus* („Jesus ist der Herr“, Röm 10, 9), die zweifellos an das Incipit der im Jahre 2000 von der Kongregation für die Glaubenslehre veröffentlichten und berühmt gewordenen Erklärung *Dominus Iesus* über die Einzigkeit und die Heilsuniversalität Jesu Christi und der Kirche anknüpfen. Sein Wappen verbindet das Wappen seines Heimatbistums Mainz mit dem des Bistums Regensburg, und die Gestalt des Bischofs in der Mitte des Wappens kann als Bildnis des hl. Bonifatius (Bischof von Mainz) oder des hl. Wolfgang (Bischof von Regensburg) interpretiert werden.

Als Bischof legte er von Anfang an Nachdruck auf eine Belebung der Seelsorge und des sakramentalen Lebens. In den Jahren 2004–2005 führte er wöchentliche Pastoralbesuche in acht Regionen seiner Diözese durch. Zum Programm dieser Besuche gehörten Gottesdienste, Begegnungen in Schulen und in karitativen Einrichtungen sowie Besuche in Firmen, während der er viele Ansprachen und Predigten hielt. Durch diese Begegnungen engagierte er sich sehr tief für die konkreten Angelegenheiten der Menschen und war bemüht, ihnen nicht nur geistliche, sondern auch materielle Hilfe zu leisten. Ganz besonders engagierte er sich für karitative Projekte, die so-

wohl in seiner Diözese als auch außerhalb ihrer Grenzen organisiert wurden. In Regensburg selbst initiierte er das Projekt *Innenstadtseelsorge*, das sich der Seelsorge für Bewohner des Stadtzentrums und Touristen widmete und von den Pfarrgemeinden der Innenstadt durchgeführt wurde. Im Rahmen der Neuevangelisierung förderte er die *Stadtmission Regensburg* zur geistlichen und materiellen Unterstützung bedürftiger Personen. Einen besonderen Anlass zur Förderung pastoraler Aktivitäten bot der Besuch von Papst Benedikt XVI. in Regensburg (11.–14. September 2006) während seiner apostolischen Reise nach Bayern. Der Vertiefung des religiösen Lebens dienten unter anderem auch Missionen in den Regensburger Pfarrgemeinden, die in den Jahren 2008–2009 in Zusammenarbeit mit der Gemeinschaft Emmanuel durchgeführt wurden. Derartige Initiativen waren Gegenstand der Kritik von Seiten verschiedener liberaler Kreise in Deutschland, wovon sich der agile Bischof jedoch nicht entmutigen ließ.

Ein wichtiges und schwieriges Projekt von Kardinal Müller war die Reform des Laienapostolats in seiner Diözese. Aufgrund der Anweisungen des Zweiten Vatikanischen Konzils und um eine größere seelsorgliche Effektivität zu erreichen, sowie wegen der Notwendigkeit, den Anforderungen des neuen Codex Iuris Canonici (von 1983) gerecht zu werden, beschloss er im Jahre 2005, das Laienapostolat seiner Diözese zu reorganisieren. Dies stieß auf Widerstand und Kritik seitens der Medien. Nach zahlreichen Konsultationen mit den Gruppen des Laienapostolats sowie mit den verschiedenen Gremien und Institutionen

der Diözese trat diese Reform im November 2005 in Kraft. Allerdings kam die Angelegenheit vor die Apostolische Signatur, die die Reform dann aber mit ihrem Urteil vom 9. Februar 2007 für legal erklärte. Bei dieser Gelegenheit dankte die Kongregation für die Glaubenslehre dem Regensburger Bischof für die Einführung dieser Regelungen, die voll und ganz den Anweisungen des Zweiten Vatikanischen Konzils und des Codex des Kanonischen Rechts von 1983 gerecht werden. Dank dieser Reform wurden die Pfarrgemeinderäte gestärkt, die Zusammenarbeit mit den Gemeindepfarrern vertiefte sich und es entstanden entsprechende Strukturen auf Dekanats- und auf Diözesanebene.

Der pastorale Unternehmungsgeist des Regensburger Bischofs kam noch in zwei scheinbar unbedeutenden Entscheidungen zum Ausdruck. 2004 erneuerte er nach 135 Jahren den eucharistischen Charakter der Pfingstprozession zu Pferde von Bad Kötzing nach Steinbühl (etwa 7 km), die jedes Jahr (immer am Pfingstmontag) zum Gedenken an eine damals gefährliche Fahrt des Pfarrers von Bad Kötzing mit der Heiligen Kommunion zu einem Kranken in Steinbühl im Jahre 1412 stattfand. Eine weitere pastoral bedeutsame Entscheidung war die Wiedereinführung der regulären Beichtmöglichkeit an jedem Sonntag im Regensburger Dom.¹⁸ Diese Beispiele zeigen, welche große Bedeutung

¹⁸ Auf die Bedeutsamkeit dieses Sakraments verwies Kardinal Müller unter dem Einfluss eines Vortrages von Prof. Lehmann über Bonhoeffer: L. G. Müller, *Der Papst...*, S. 65.

Kardinal Müller den durch die Jahrhunderte bewährten seelsorglichen Methoden beimaß.

Nicht nur in der Verwaltung des Bistums, sondern auch in seiner Unterweisung erwies er sich als mutiger Oberhirte, was zum Beispiel an seinem Standpunkt in der heiklen Frage des katholisch-jüdischen Dialogs über die Judenmission deutlich wird. In seiner Reaktion auf die Erklärung *Nein zur Judenmission – Ja zum Dialog zwischen Juden und Christen*, die am 9. März 2009 vom Gesprächskreis „Juden und Christen“ beim Zentralkomitee der Deutschen Katholiken veröffentlicht wurde, erklärte der Regensburger Bischof in einem ausführlichen Dokument, dass dieser Dialog in dem betreffenden Gesprächskreis nicht um den Preis eines Verzichts auf die Lehrentscheide der Kirche zum Thema solcher Glaubensgeheimnisse wie Trinität, Inkarnation, Erlösung und Rechtfertigung, alleinige und allgemeine Mittlerschaft Christi oder die Heilsnotwendigkeit der Kirche geführt werden kann. In Beurteilung des doktrinalen Wertes dieser „Erklärung“ stellte er fest, dass „das ungeschmälerte Christusbekenntnis der Kirche konstitutiv für den katholischen Glauben und zentrales Thema im Gespräch mit der jüdischen Glaubensgemeinschaft“ bleibt.¹⁹ Dieser Standpunkt des Regensburger Bischofs

¹⁹ „Deshalb bleibt das ungeschmälerte Christusbekenntnis der Kirche konstitutiv für den katholischen Glauben und zentrales Thema im Gespräch mit der jüdischen Glaubensgemeinschaft.“ L. G. Müller, *Das ungeschmälerte Christusbekenntnis der Kirche*

ist zweifellos ein Ausdruck seiner Entschlossenheit zur Vermittlung der offenbaren Glaubenswahrheiten, die vor leichten Kompromissen bewahrt und uns erlaubt, der göttlichen Offenbarung treu zu bleiben.

In seinem dynamischen Handeln ging er über die Grenzen seines Bistums hinaus. Dies zeigte sich unter anderem in der Übernahme verantwortlicher Funktionen in der deutschen Bischofskonferenz, besonders auf ökumenischem Gebiet. Er war Vorsitzender der Ökumenekommission und stellvertretender Vorsitzender der Glaubenskommission der Deutschen Bischofskonferenz, außerdem stellvertretender Vorsitzender der Arbeitsgemeinschaft Christlicher Kirchen in Deutschland, er arbeitete mit dem Ostkircheninstitut in Regensburg zusammen und initiierte im Jahre 2009 einen theologischen Dialog zwischen dem Moskauer Patriarchat und der Deutschen Bischofskonferenz. In der Zeit von 2009 bis 2012 fungierte er in der Internationalen Kommission für den lutherisch/römisch-katholischen Dialog als Vorsitzender von katholischer Seite.

bleibt konstitutiv für den katholischen Glauben, „Die Tagespost“ 45 (2009), S. 7 (16.04.2009). Derselbe Text ist auch zugänglich unter dem Titel: *Das Christus-Bekenntnis der Kirche im christlich-jüdischen Dialog. Stellungnahme zur Erklärung des Gesprächskreises „Juden und Christen“ beim Zentralkomitee der deutschen Katholiken* „Nein zur Judenmission – Ja zum Dialog zwischen Juden und Christen“, in: *Das Feuer entfachen. Die Botschaft des Evangeliums in einer globalen Welt*, Hrsg. W. Dettlinger; S. Grillmeyer, Würzburg 2009, S. 40–52.

Zu den großen Werken von Kardinal Müller gehört die Gründung des Instituts Papst Benedikt XVI. in Regensburg. Dessen Tätigkeit begann am 1. September 2008 unter der Leitung von Prof. Dr. habil. Rudolf Vorderholzer, Professor für katholische dogmatische Theologie in Trier, der später der Nachfolger von Kardinal Müller in Regensburg wurde. Das Hauptziel dieses Instituts war, die gesammelten Werke Joseph Ratzingers/Benedikts XVI. zur Veröffentlichung und Herausgabe vorzubereiten. Er selbst machte sich die Mühe der wissenschaftlichen Redigierung der gesamten Reihe unter dem Titel *Opera Omnia*. Diese wird übrigens auch in polnischer Sprache herausgegeben.

Die dank der weiter oben dargelegten Funktionen und Unternehmungen gemachten Erfahrungen konnte Kardinal Müller nutzen, um noch verantwortlichere Aufgaben im Dienste der Weltkirche zu erfüllen. So wurde er, neben seinem bereits erwähnten Engagement für die Tätigkeit der Kongregation für die Glaubenslehre, im Jahre 2009 Mitglied des Päpstlichen Rates für die Kultur, im Jahre 2012 auch Mitglied des Päpstlichen Rates zur Förderung der Einheit der Christen und im gleichen Jahr Mitglied der Kongregation für das katholische Bildungswesen, und später (2014) Mitglied der Kongregation für die Ostkirchen.²⁰

²⁰ Die Informationen über sein bischöfliches Wirken in Regensburg stammen zum überwiegenden Teil von: <http://www.bistum-regensburg.de/bistum/bischof-regensburg/>

3. *Ein praktischer Dogmatiker*

Die kompetente Erfüllung aller erwähnten Aufgaben in der Orts- und in der Weltkirche wäre nicht möglich ohne seine frühere theologische Vorbereitung und die in seiner wissenschaftlichen und didaktischen Tätigkeit gesammelten Erfahrungen. Das wissenschaftliche Werk des Kardinal-Präfekten ist sehr umfangreich, es umfasst über 400 wissenschaftliche Titel, darunter 15 von ihm allein verfasste Bücher und eins zusammen mit Gustavo Gutiérrez (über die Theologie der Befreiung). Die meisten von ihnen entstanden in der Zeit seiner 16-jährigen Aktivität als ordentlicher Professor an der Ludwig-Maximilians-Universität in München. Seine Buchveröffentlichungen konzentrieren sich auf die Christologie und damit verbundene Themen. Zwei betreffen die Sakramente (Eucharistie und Priestertum), eins die Ekklesiologie und drei die Mariologie, was besonders unterstrichen werden muss, weil der Mariologie an den theologischen Fakultäten in Deutschland kein solcher Stellenwert mehr beigemessen wird, wie von der Konstitution *Lumen gentium* gefordert wurde.²¹

bischof-em-gerhard-kardinal-mueller/ (Zugriff: 8.05.2017); https://de.wikipedia.org/wiki/Gerhard_Ludwig_M%C3%BCller (Zugriff: 8.05.2017).

²¹ „Im diametralen Gegensatz zum Geist des Konzils steht die Verdrängung der Mariologie aus dem Lehrbetrieb theologischer Fakultäten, so als ob es sich um eine *quantité négligeable*

Von den Theologen, die seine Art zu theologisieren beeinflusst haben, ist – selbstverständlich neben Joseph Ratzinger/Benedikt XVI.²² und einigen anderen²³ – zuerst Dietrich Bonhoeffer zu nennen, dessen Denken er zwei Veröffentlichungen gewidmet hat (darunter seine Doktorarbeit), dann aber auch Kardinal Karl Lehmann (damals Professor an der Universität in Freiburg im Breisgau), sein Doktorvater, unter dessen Leitung er zuerst seine Doktorarbeit *Kirche und Sakramente im religionslosen Christentum. Bonhoeffers Beitrag zu einer ökumenischen Sakramententheologie* vorbereitete, die er dann 1977 an Freiburger der Universität verteidigte, und danach auch seine Habilitationsschrift *Gemeinschaft und Verehrung der Heiligen. Geschichtlich-systematische Grundlegung der Hagiologie*, für die er 1985 an derselben Universität den akademischen Grad eines Dr. habil. erhielt. Ein Jahr später, im Alter von 38 Jahren, wurde er Professor an der Ludwig-Maximilians-Universität in München.

Die anderen Veröffentlichungen (hauptsächlich wissenschaftliche Artikel und verschiedene Äußerungen) aus der Zeit der Aktivität Kardinal Müllers an der Universität sind thematisch differenziert und betreffen folgende theologische Fragen: Auf dem Gebiet der dog-

handeln würde.“ G. L. Müller, *Maria – die Frau im Heilsplan Gottes*, Regensburg 2002, S. 9 (Mariologische Studien, 15).

22 L. G. Müller, *Der Papst...*, S. 62–66; 68; 92–95.

23 L. G. Müller, *Der Papst...*, S. 89.

matischen Theologie bilden allgemeine und methodologische Themen den Gegenstand seines Interesses, wie z.B. Methodik der Dogmatik, Glaube und Vernunft auf der Grundlage von *Fides et ratio*, die Begründung des Glaubens und seine Gewissheit, Rationalität des Glaubens²⁴, *sola fides* und die Möglichkeit einer natürlichen Theologie, Theologie als universitärer Bereich (Wissenschaftsgebiet), Glaube und technisches Weltbild, Privatoffenbarungen und Prophetien, Freiheit der Theologie und *Professio fidei*, Anonymität Gottes, Theologie in Deutschland, epistemologische Grundlagen einer Theologie der Religionen. In detaillierteren Fragen, die einzelnen Traktate betreffend, sind folgende Themen Gegenstand seiner Publikationen: Theologie der Schöpfung, die bereits erwähnte Christologie, trinitarische Theologie, Mariologie und theologische Anthropologie, Ekklesiologie, Sakramentenlehre und Liturgik.

In der theologischen Schöpfungslehre behandelt er folgende Fragen: Schöpfungsglaube und biologische Evolution, die Frage nach der Herkunft des Bösen, Angelologie, ethische Konsequenzen des Schöpfungsdogmas. Viel mehr Aufmerksamkeit widmet er

²⁴ Aufmerksamkeit verdient hier eine Publikation, in der der Autor unter anderem die nicht gehaltene Rede Benedikts XVI. an der Universität La Sapienza in Rom kommentiert: *Die Rationalität des Glaubens. Eine Konstante im Lehramt von Papst Benedikt XVI.*, in: *In Persona Christi*, Bd. 1, Hrsg. K. Gózdź, Lublin 2009, S. 409–416.

christologischen Fragen, darunter: Methodologie der Christologie, Menschheit Christi und anthropologische Wende, Jesus Christus als Heilsplan des Vaters, Jesu Gottessohnschaft, die Einzigkeit Christi in einer pluralistischen Welt, die alleinige Mittlerschaft Christi, das Kreuz in Auschwitz und das Martyrium von Edith Stein, Missionsbefehl Christi und Toleranz, Theologie der Befreiung, Bemerkungen zur Enzyklika *Spe salvi*.

Auf dem Gebiet der trinitarischen Theologie behandelt er solche Fragen wie: Zeugung und Sohnschaft in der Heiligen Dreifaltigkeit, Wesenseinheit von Sohn und Vater im Glauben der Kirche, der trinitarische Glaube als Fundament des Glaubens der Kirche, trinitarischer Monotheismus, das trinitarische Verständnis der Kirche, K. Barth und H. de Lubac als große Theologen der Heiligen Dreifaltigkeit, Bemerkungen zur Enzyklika *Deus Caritas est*.

Was die mariologischen Themen betrifft, so konzentriert er sich auf folgende Probleme: Jungfräulichkeit Marias, unbefleckte Empfängnis Marias, Gedanken zur Enzyklika *Redemptoris Mater*, Christus und Maria, Maria als Muster der Kirche, die Bedeutung der Marien- und Heiligenverehrung für die Anthropologie. In anthropologischen Fragen finden wir im Werk von Kardinal Müller folgende Themen: die Ursünde, der Mensch als Person, die Heiligen als Bild Gottes, Heiligkeit und Heiligsprechung, Rationalität und Würde des Menschen, das Recht auf Wahrheit über den eigenen Tod, der theo-

logische Ort der Heiligen, Menschenrechte und Freiheit des Menschen sowie das christliche Bild des Menschen, das Purgatorium, die leibliche Auferstehung.

Die ekklesiologische Thematik betrifft in hohem Maße praktische Aspekte. Hier werden unter anderem folgende Fragen behandelt: die Erfahrung des Heiligen Geistes in der Kirche, der römische Primat, der Dienst der Priester und der Laien, Charisma und Amt, Priestersein im ekklesiologischen Kontext, der hierarchische Charakter der Kirche in einem demokratischen Umfeld, die Krise in der Kirche, das Kriterium der Zugehörigkeit zum Volk Gottes, die Ekklesiologie von *Lumen gentium*, dogmatische Aspekte der Kirchenzugehörigkeit und des Kirchenaustritts, die Rolle der Frau in der Kirche.

In der Sakramentenlehre und Liturgik setzt er sich ebenfalls mit vielen praktischen Problemen auseinander, die sich aus den Dogmen der Kirche ergeben. Dazu gehören vor allem Themen wie: Wort Gottes und Sakrament, Transsubstantiation, die Eucharistie und ihre Heilsdimension, das Sakrament der Buße und Versöhnung sowie die Einzelbeichte, die Bitte um Vergebung aus Anlass des Jubiläumsjahres 2000, Stufen der Weihen in apostolischer Zeit, Theologie des Diakonats, der sakramentale Charakter des Diakonats, Diakonatsweihen für Frauen, der Priesterzölibat, Priesterschaft und Evangelisierung, die Ehe als Sakrament, Unauflöslichkeit der Ehe, Theologie des Ehesakraments. Der liturgischen Problematik schließlich sind Publikationen zu folgenden

Themen gewidmet: die Liturgie als Quelle des Glaubens, die Liturgie als Ort des Glaubens, ein dem göttlichen Logos entsprechender liturgischer Kult.

Besonders hervorgehoben werden muss die ökumenische Thematik, der Kardinal Müller viele verschiedene Publikationen gewidmet hat. Sie betreffen solche Fragen wie: der Begriff der Ökumene, Grenzen des Ökumenismus, aktueller Stand des Ökumenismus, Geduld in Liebe zur Wahrheit (im Ökumenismus), die Schädlichkeit der Kirchenspaltung für das Heil, die Heiligen unter ökumenischem Gesichtspunkt, Theologie und Ideologie nach D. Bonhoeffer, Mariologie unter ökumenischen Gesichtspunkten, ökumenische Fragen in der Enzyklika *Ut unum sint*, Luther und sein Kirchenverständnis (auf der Grundlage der *communio sanctorum*), Bonhoeffer und der Atheismus, Fragen im Zusammenhang mit der *Gemeinsamen Erklärung zur Rechtfertigungslehre*, Apostolische Sukzession und Anerkennung der Ämter im katholisch-lutherischen Dialog, die Einzigkeit Christi im Dialog mit Judentum und Islam.

Einer praktischen Anwendung der dogmatischen Glaubenswahrheiten begegnen wir auch in den Äußerungen des Kardinals zur Kultur. Sie betreffen u.a. folgende Themen: Theologie und Kultur, Gottesvergessenheit und Gotteserfahrung in unserer Zeit, die Intoleranz der Relativisten (im Kontext der Erklärung *Dominus Iesus*), Kritik an Drewermann, Christus als Hoffnung für Europa, das Verhältnis von

Priesteramt und Kultur, der Mensch in einer informatisch-technologischen Kultur.²⁵

Von den der Kultur gewidmeten Veröffentlichungen verdient besonders ein Artikel unsere Aufmerksamkeit, der den Titel trägt: *Priester und gegenwärtige Kultur*. Darin reagiert er auf die Aufforderung der Konstitution *Gaudium et spes* des Zweiten Vatikanischen Konzils, sich für die Entwicklung der Kultur zu engagieren. Zuerst erklärt der Autor, dass die Kultur ein Ausdruck der Geschöpflichkeit und Freiheit des Menschen ist, weil dieser nicht auf Materie und Biologie reduziert werden kann. Danach verweist er auf die Widersprüche kultureller Verflechtungen im Ergebnis der Globalisierung, er unterstreicht die personale Dimension der Freiheit und erinnert daran, dass die Kirche die Kultur bewahrt und schafft. Und schließlich bemerkt er, dass die Vielfalt der Kulturen eine Herausforderung für die Kirche darstellt: sie kann bereichert werden durch das, was diese ihr geben können, aber auch diese Kulturen selbst können durch die sich aus der Glaubenslehre ergebenden neuen Perspektiven bereichert werden. Die Theologie gewährleistet geistige Mobilität und ist daher eine Antriebskraft für die Entwicklung der Kultur. Deshalb verweist er in der Zusammenfassung dieses Artikels auf die sich da-

²⁵ Ein vollständiges Verzeichnis aller Publikationen (bis 2014) findet man in: http://www.bistum-regensburg.de/fileadmin/redakteur/PDF/Gerhard_Ludwig_Mueller_Bibliographie.pdf (Zugriff: 10.05.2017).

raus für die Priester ergebenden Konsequenzen: vor allem müssen sie das Recht der Menschen auf Kultur schützen.²⁶

Zu den nicht nur von Hochschullehrern, sondern auch von Studenten am meisten geschätzten Publikationen gehört das weiter oben erwähnte einbändige Lehrbuch der dogmatischen Theologie²⁷, das bereits in 10. Auflage erschienen ist (zuletzt 2016) und auch ins Polnische (die 9. Auflage von 2012)²⁸ und in mehrere andere Sprachen übersetzt wurde, unter anderem sogar ins Chinesische. Die Popularität dieses Lehrbuches kann mit der eines anderen, ebenfalls einbändigen vorkonziliären Lehrbuches verglichen werden: dem *Grundriss der katholischen Dogmatik*²⁹, der ebenfalls in andere Sprachen übersetzt wurde (ins Polnische jedoch nicht). Ein Vergleich beider Werke erlaubt, die Unterschiede zwischen der vor- und der nachkonziliären Dogmatik zu erkennen. Wenn wir von Kardinal Müllers Dogmatik sprechen, dann muss zunächst hervorgehoben werden, dass dies ein Werk ist, das nach einer Zeit entstand, als

26 *Priester und gegenwärtige Kultur*, in: *Signum in Bonum. Festschrift für Wilhelm Imkamp zum 60. Geburtstag*, Hrsg. N. U. Buhlmann, P. Styra, Regensburg 2011, S. 1203–1212.

27 G. L. Müller, *Katholische Dogmatik. Für Studium und Praxis der Theologie*, Freiburg 1995.

28 G. L. Müller, *Dogmatyka katolicka*, przeł. W. Szymona, Kraków 2015.

29 L. Ott, *Grundriss der katholischen Dogmatik*, Freiburg 1981, 10. Aufl.

man sich derart für den Pluralismus in der Theologie begeisterte, dass es viele für unmöglich hielten, eine in sich stimmige Synthese zu schaffen. Dann muss auch beachtet werden, dass dies eine auf die Praxis ausgerichtete Synthese ist, d.h. auf das Leben der konkreten Person, gestaltet durch den Glauben an Christus, der seinen Vater und den Heiligen Geist offenbart; auf das Leben einer Person, die nach Antworten auf verschiedene brennende aktuelle Fragen sucht. Das ist keine „theoretische“ Dogmatik (keine sogenannte „Schreibtischtheologie“), sondern eine Dogmatik, die es ermöglicht, mit Hilfe theoretischer (d.h. der offenbarten) Wahrheiten „praktische“ Probleme zu lösen.

Unter den vielen Eigenschaften, die sie von anderen derartigen Publikationen unterscheiden, muss der Platz hervorgehoben werden, der der Lehre von der Heiligen Dreifaltigkeit im Kontext der übrigen Traktate gewidmet ist, die das Gebäude der dogmatischen Theologie bilden. Das sind Fragen, mit denen ich mich beim Unterrichten der zeitgenössischen trinitarischen Theologie stellen musste. In den gegen Ende des 20. Jahrhunderts veröffentlichten Dogmatiklehrbüchern kamen drei verschiedene Lösungen in Frage: der zweite Teil der Lehre von Gott (der hl. Thomas von Aquin), die „Grammatik“ der gesamten Dogmatik (W. Kasper) und die Krönung (*summa*) aller dogmatischen Traktate (J. Werbick). Die von Thomas und von Kasper angenommenen Lösungen sind einander sehr ähnlich, weil sie die trinitarische Theologie an den Anfang der Dogmatik

stellen.³⁰ Kardinal Müller wandte in seinem Lehrbuch eine neuartige Lösung an, und zwar situierte er das Traktat über den Dreieinen Gott direkt in der Mitte seiner Dogmatik als Krönung des Prozesses der Selbstoffenbarung Gottes durch die Schöpfung, das Christusgeschehen und das Wirken des Heiligen Geistes³¹, dessen Vollendung die Offenbarung in der Ewigkeit ist (Eschatologie). In dieser Reihenfolge ist die Eschatologie Gegenstand der Hoffnung, die die Kirche hier auf Erden durch ihr heiligendes Wirken belebt.

Die vielleicht praktischste Dimension der Theologie von Kardinal Müller wird in der Befreiungstheologie erkennbar, die er auf der Grundlage seiner 15-jährigen Kontakte mit Lateinamerika (besonders mit Peru) dank der Freundschaft mit Gustavo Gutiérrez³² entfaltete. Als Frucht dieser Erfahrungen entstand das Buch *An der Seite der Armen*³³ über die katholische Theologie der Befreiung. Dank ihm konnten die Zweifel geklärt werden, die nach der Veröffentlichung zweier früherer Dokumente

30 Von Vorteil ist, dass damit schon im Ausgangspunkt eine genauere Bestimmung des Umfanges des Begriffes „Gott“ in der dogmatischen Theologie ermöglicht wird. Mehr dazu siehe: J. D. Szczurek, *Współczesna problematyka teologii trynitarniej*, „Analecta Cracoviensia“ 32 (2000), S. 248–250.

31 Vgl. J. D. Szczurek, *Współczesna problematyka...*, S. 249, Anm. 11.

32 G. L. Müller, *Der Papst...*, S. 78–88.

33 G. Gutiérrez, G. L. Müller, *An der Seite der Armen. Theologie der Befreiung*, Augsburg 2004.

zur Befreiungstheologie durch die Kongregation für die Glaubenslehre entstanden waren (*Libertatis nuntius*, 1984, und *Libertatis conscientia*, 1986). In Anerkennung dieses seines Wirkens wurde ihm im Jahre 2008 von der Päpstlichen Katholischen Universität in Lima die Ehrendoktorwürde verliehen.³⁴

4. Wohlwollen gegenüber der polnischen Kirche

Seine Sorge um die Angelegenheiten der Weltkirche kommt auch in den engen Kontakten mit der Kirche in Polen zum Ausdruck, die nicht nur auf offizieller, sondern auch auf privater, freundschaftlicher Ebene stattfinden. Sicher wurde ihm dank dieser Kontakte auch unsere jüngste Geschichte vertrauter. Man freut sich, wenn man bemerkt, dass er anlässlich der Erinnerung an den hl. Johannes Paul II. mit Hochachtung und Mitgefühl von den schmerzlichen Erfahrungen unseres Volkes aus der Zeit der Herrschaft des nazistischen und danach des kommunistischen Totalitarismus spricht.³⁵

Von den offiziellen Kontakten verdienen zwei Tatsachen besonders hervorgehoben zu werden: seine Anwesenheit bei der IV. Feier der Danksagung in Warschau, sein Vorsitz bei der Heiligen Messe vor

34 G. L. Müller, *Der Papst...*, S. 79.

35 G. L. Müller, *Der Papst...*, S. 69.

dem Tempel der Göttlichen Vorsehung im Warschauer Stadtteil Wilanów und seine dort gehaltene Predigt (am 2. Juni 2013), sowie seine Teilnahme an der traditionellen Prozession vom Wawel zum Skałka-Hügel und seine dort gehaltene Predigt (am 12. Mai 2013). Das war im Jahr des Glaubens, welches von Papst Franziskus ausgerufen wurde. An beiden Ereignissen nahm er selbstverständlich als Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre teil.

In seiner Warschauer Predigt, die mehrfach von Beifall unterbrochen wurde, erinnerte er zuerst an die Göttliche Vorsehung als Geschenk der unablässigen Fürsorge Gottes für den Menschen, gemäß der göttlichen Verheißung: „Meine Huld wird nie von dir weichen“ (Jes 54, 10). Die Antwort des Menschen ist Dankbarkeit, die in unserem Fall u.a. im Bau dieses Tempels der Göttlichen Vorsehung zum Ausdruck kommt. Im zweiten Teil seiner Predigt knüpfte er an das Leben und Martyrium des hl. Andreas Bobola an und bezeichnete ihn als „Zeugen der Göttlichen Vorsehung unter den Menschen“. Den dritten, umfangreichsten Teil der Homilie widmete er der Familie im göttlichen Heilsplan. Entschieden betonte er die dringende Notwendigkeit der „Verteidigung der Würde und Heiligkeit der Familie – der Verbindung eines Mannes mit einer Frau. Die Anhänger Christi sollen der Welt heute die Größe und Heiligkeit der Ehe und der Familie zeigen.“ Zum Abschluss seiner Predigt knüpfte er an unsere Nationalhymne an und erwähnte deren Schönheit. Im letzten Satz sagte er: „Heute wiederhole und ergänze ich hier in Warschau mit Dankbarkeit:

Noch ist Polen nicht verloren, noch ist Europa nicht verloren, solange wir glauben, vertrauen und lieben!“³⁶

Zentraler Punkt der Prozession vom Wawel zum Skalka-Hügel war die Heilige Messe am Altar der Drei Jahrtausende, die unter dem Vorsitz von Erzbischof John Myers aus den Vereinigten Staaten zelebriert wurde. Die Predigt hielt Kardinal Müller (damals als Erzbischof). Sie bestand aus vier Teilen: über *den* Guten Hirten, über *die* guten Hirten, über reifen Glauben und über die Aktualität der uns vom hl. Stanislaus erteilten Lektion. Als er über den Guten Hirten sprach, der sein Leben für die Schafe hingibt, bekannte er: „Heute erstaunt uns diese große und unbegreifliche Liebe von Gott selbst immer wieder aufs Neue!“ Die guten Hirten sind diejenigen, die ihr Leben als Zeugnis für den Auferstandenen hingegeben haben. „Zu diesem Kreis gehören der hl. Adalbert (Wojciech) und die Fünf Heiligen Brüder, die ersten polnischen Märtyrer, und heute danken wir dem Höchsten Hirten für das Leben, den Dienst und den Mut des hl. Stanislaus“ – unterstrich der Prediger. Aus diesem Erbe erwachsen alle späteren polnischen Märtyrer bis hin zum sel. Jerzy Popiełuszko. Und der reife Glaube des Menschen äußert sich darin, dass ihn nichts von der Liebe Christi scheiden kann (vgl. Röm 8, 35). Einen solchen Glauben hatte der hl. Stanislaus als Bischof und Märtyrer. Und die Aktualität der sich aus dem Beispiel

³⁶ http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WE/inni/g_muller_opatrznosc02062013.html (11.05.2017).

des hl. Stanislaus ergebenden Lehre besteht darin, dass er die sittlich-moralische Ordnung verteidigte, die auch heute inständig verteidigt werden muss. Deshalb „verstehen wir, wenn wir auf unseren Patron schauen, dass man sich des Kreuzes nicht schämen darf, dass man nicht tatenlos zusehen darf, wie Christus geschmäht wird.“ Seine Homilie beschloss er mit einem Gebet zum hl. Stanislaus, den er bat, uns Mut zu machen, Heilige zu sein.³⁷

Die Teilnahme an der Prozession und die Homilie auf dem Skalka-Hügel fügen sich harmonisch in den Bereich seiner theologischen Interessen ein, wie er sie in seinen Publikationen zum Thema der Heiligkeit des Menschen und der Heiligsprechung zum Ausdruck gebracht hat. Beide Homilien zeugen von seiner Kenntnis vieler Fakten aus der Geschichte der Kirche in Polen und von einer treffenden Einschätzung der Bedürfnisse der an der Liturgie teilnehmenden Gläubigen.

Die gute Kenntnis polnischer Angelegenheiten kam u.a. auch in seinem Interview für das Internetportal „Aleteia“ am 19. April 2017 zum Ausdruck. Der Kardinal-Präfekt nahm damals an einer anlässlich des 90. Geburtstages des Senior-Papstes organisierten Konferenz teil, die den Titel trug: *Die Konzeption des Staates in der Perspektive der Lehre von Kardinal Joseph Ratzinger – Benedikt XVI.* Sie wurde

³⁷ <http://www.diecezja.pl/archidiecezja/aktualnosci/abp-gerhard-l-muller-nie-wolno-wstydzicsiekrzyza-nie-wolno-patrzecbezcynnosc-jak-chrystus-jest-obrazany-nie-wolno-zgodzicsiena-odrzucenie-boga.html> (30.04.2017).

von der vatikanischen Joseph-Ratzinger-Stiftung, dem Sekretariat der Polnischen Bischofskonferenz und dem Parlament (Sejm) der Republik Polen veranstaltet und fand im Sitz der Polnischen Bischofskonferenz statt. Auf die Frage nach der Rolle Polens in Europa erinnerte Kardinal Müller daran, dass „Polen die erste demokratische Verfassung in Europa aus dem Jahr 1791 hatte. Aber [...] als Staat und Nation wurde Polen mehrfach geteilt und fiel den damaligen imperialen Mächten zum Opfer.“ Trotzdem bewahrte das Land seine Identität, gerade wegen seines Glaubens, und das ist ein Wert, den „Polen aus seiner Vergangenheit und Gegenwart in die gemeinsame Zukunft Europas einbringen muss“. Auf diese Weise kann Polen zur Schaffung einer in der christlichen Religion verwurzelten europäischen Kulturgemeinschaft beitragen.³⁸

5. Begründung der Auszeichnung

Die Verleihung der Ehrendoktorwürde ist die höchste akademische Auszeichnung überhaupt. Im Falle des Präfekten Kardinal Müller ist die Päpstliche Universität Johannes Paul II. in Krakau nicht die erste, die ihn damit auszeichnet. Vorher erhielt er sie bereits von der Katholischen Universität Lublin (2004), der Kardinal-Stefan-Wyszyński-

³⁸ <https://pl.aleteia.org/2017/04/24/kard-muller-dla-aletei-o-polsce-medziugorie-amoris-laetitia-i-teologii-wyzwolenia/> (27. 04. 2017).

Universität in Warschau (2007), der Päpstlichen Universität in Lima (Peru, 2008) und der Päpstlichen Theologischen Fakultät in Wrocław (2015). Gemäß dem Statut unserer Universität kann die Ehrendoktorwürde „besonders für die Kirche verdienten Personen nach Zustimmung des Senats und des Großkanzlers sowie nach Erlangung des *nihil obstat* vom Heiligen Stuhl“ (§ 83) verliehen werden. Die oben präsentierten Fakten aus dem Leben und Werk von Kardinal Gerhard Ludwig Müller zeigen eindeutig, dass er tatsächlich nicht nur für die Kirche in seiner Heimat, sondern auch in Polen und vor allem für die Weltkirche besondere Verdienste besitzt.

„Besonders“ verdient ist er vor allem deshalb, weil er als Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre sorgsam über die Lehre der Kirche wacht und zwei Päpste in der Erfüllung ihrer Mission unterstützt: Benedikt XVI. und Franziskus. Außerdem verteidigte er das Christentum als monotheistische Religion gegen Anschuldigungen, es würde die Gewalt begünstigen, er ergreift entschieden Partei für die Armen und verteidigt die katholische Lehre von Ehe und Familie. In Ausübung seines Amtes als Bischof von Regensburg zeichnete er sich durch entschlossene Treue zum Evangelium, starkes seelsorgliches Engagement, die eindeutige Verteidigung der Kirche gegen Liberalismus und Relativismus und aufwändige Kompromisse sowie durch mutiges Angehen schwieriger pastoraler und sozialer Themen aus. Er bemühte sich um eine wirksamere Zusammenarbeit zwischen den Seelsorgern in den Pfarrgemeinden und dem

Laienapostolat. Als Professor für dogmatische Theologie sorgte sich darum, die auf dem Wege wissenschaftlicher Forschung vertieften Glaubenswahrheiten mit dem täglichen Leben der konkreten Person in Christo zu verbinden, damit die „theoretisch“ formulierten Wahrheiten dann auch praktisch zur Anwendung kommen, oder anders gesagt, damit die *orthodoxis* die *orthopraxis* gestaltet, was unter anderem dann auch in seinem Lehrbuch *Katholische Dogmatik* und bei der Entfaltung einer katholischen Befreiungstheologie genutzt wurde. Mit Nachdruck müssen außerdem seine Bemühungen unterstrichen werden, der Mariologie den ihr gebührenden Platz in der (deutschen) Theologie wiederzugeben, gemäß dem Geist der Konstitution *Lumen gentium*, sowie sein Engagement im ökumenischen und interreligiösen Dialog, immer bei klarer Wahrung der Integrität des Glaubensschatzes. Zu seinen Verdiensten gehört zweifellos auch das mutige Angehen aktueller theologischer Probleme und das Aufzeigen ihrer praktischen Konsequenzen trotz aller Missgunst der Medien (besonders der liberalen). Unterstrichen werden muss auch, dass er den Beitrag der Theologie und der Kirche für die Entwicklung der Kultur aufwertet. Außerdem wandte er in seinem Hirtenamt ähnliche Methoden an wie die Kirche in Polen, u.a. förderte er die Verehrung des Allerheiligsten Sakraments, der Gottesmutter Maria und der Heiligen und ermutigte zum Praktizieren des Sakraments der Buße und Versöhnung und seine Inanspruchnahme in der Beichte.

Als deutscher Theologe und Bischof hat er auch Verdienste für die Kirche in Polen, vor allem durch sein Wohlwollen und seine Wertschätzung ihrer Evangelisierungstätigkeit. Er besucht uns gern, verkündet das Wort Gottes und teilt seine Überlegungen mit uns, erinnert respektvoll an die schwierigen Erfahrungen unseres Volkes, besonders unter der Herrschaft des nazistischen und dann auch des kommunistischen Totalitarismus. Er ist nicht nur ein Förderer guter Beziehungen zwischen der Kirche in Polen und in Deutschland, sondern auch zwischen unseren Völkern.

Im Zusammenhang all des oben Gesagten kann ich mit tiefster Überzeugung feststellen, dass Kardinal Gerhard Ludwig Müller, Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre, alle vom Statut unserer Universität an die Kandidaten zur Verleihung der Ehrendoktorwürde gestellten Bedingungen erfüllt. Daher beantrage ich beim Hohen Senat die Zustimmung zur Verleihung dieses Titels an den Kardinal-Präfekten und die Aufnahme weiterer Schritte, wie sie in den Bestimmungen des Statuts und in anderen kirchlichen Vorschriften vorgesehen sind.

Kraków, den 11. Mai 2017

Prof. Dr. habil. Andrzej Napiórkowski OSPPE
Päpstlichen Universität Johannes Paul II. in Krakau

*Berufliche Kompetenz
und christliche Weisheit*

Laudatio

*anlässlich der Verleihung der Ehrendoktorwürde
der Päpstlichen Universität Johannes Paul II. in
Krakau an Kardinal Gerhard Ludwig Müller,
Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre*

Wenn man sich in Leben und Werk von Kardinal Gerhard Ludwig Müller vertieft, sowohl in das theologische als auch das kirchliche Werk, dann kommt einem die Bemerkung des hl. Johannes Paul II. über einen der Krakauer Gelehrten in den Sinn: „berufliche Kompetenz und christliche Weisheit.“¹ Diese Bemerkung bezog sich damals auf Johannes Cantius (Jan Kanty, Johannes von

¹ Vgl. Apostolische Konstitution über die katholischen Universitäten *Ex corde Ecclesiae*, Nr. 22.

Krakau), denn Karol Wojtyła war von diesem Patron der Krakauer Professoren und Studenten überaus fasziniert. In Anbetracht seiner originellen Errungenschaften auf dem Gebiet der Theologie sowie seines Bischofsamtes in der Regensburger Kirche sowie seines Dienstes an der gesamten Weltkirche als Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre und seiner Mitbeteiligung an der Gestaltung guter Beziehungen zwischen dem polnischen und dem deutschen Volk haben wir Grund zu der Annahme, dass diese Bezeichnung auch auf unseren hervorragenden Gast zutrifft, dem unsere Hochschule heute die höchste akademische Würde eines Ehrendoktors verleiht.

Diesen Beschluss des Senats der Päpstlichen Universität Johannes Paul II. inspirierten der Antrag des Rates der Theologischen Fakultät sowie die positiven Rezensionen von Prof. Dr. habil. Krzysztof Gózdź (KUL) und Prof. Dr. habil. Jan Daniel Szczurek (UPJPII). Daher wird meine Rede eine Erläuterung und ein Lob des Geehrten auf vier Gebieten betreffen, auf denen er die Kompetenzen seiner Berufung mit der christlichen Weisheit zu verbinden verstand.

1. Ein Theologe der Synthese

Kardinal Gerhard Ludwig Müller ist vor allem ein großartiger Mensch, der aus seinem Elternhaus in Mainz, wo er an Silvester 1947 das Licht der Welt erblickte, eine christliche Erziehung und den Geist des Gebets so-

wie die Tugenden der Pünktlichkeit und Zuverlässigkeit mitgenommen hat. Auf den Ruf Jesu hin, in die Weite und Tiefe (des Sees) hinauszufahren, betrat er den Weg der Priesterschaft. Von seinem überdurchschnittlichen Fleiß zeugt die Tatsache, dass schon 1977 seine Doktorpromotion stattfand, d.h. ein Jahr vor dem Presbyteriat (1978). Nach einigen Jahren seelsorglicher Arbeit wurde er dann zum weiteren Studium delegiert, das der junge Pfarrer Müller 1985 mit seiner Habilitation an der katholisch-theologischen Fakultät in Freiburg im Breisgau abschloss.

Auf sein geistliches Leben und theologisches Denken hatte nicht nur Prof. Kardinal Karl Lehmann Einfluss, der sein Doktorvater war, sondern vor allem Joseph Ratzinger. Erwähnt werden müssen außerdem Erich Przywara, Gustav Siewerth, Karl Rahner, Hans Urs von Balthasar, Jean Daniélou, Henri de Lubac, Yves Congar und Louis Bouyer, „von denen er – wie er selbst bekennt – fast alles las, was nur erreichbar war.“²

Seine Doktorarbeit widmete er dem Denken Dietrich Bonhoeffers (*Kirche und Sakramente im religionslosen Christentum. Bonhoeffers Beitrag zu einer ökumenischen Sakramententheologie*, 1977) und seine Habilitationsschrift der Hagiologie (*Gemeinschaft und Verehrung der Heiligen. Geschichtlich-systematische Grundlegung der Hagiologie*, 1985).

² G. L. Müller, *Der Papst. Sendung und Auftrag*, Freiburg im Breisgau 2017, S. 89.

Das Betreiben akademischer Theologie war bei Pfr. Müller auch von der Seelsorge gekennzeichnet. Schließlich hat er vier Jahre in Pfarreien seiner Heimatdiözese Mainz als Kaplan und Religionslehrer gearbeitet.

Im Alter von gerade erst 38 Jahren wurde er zum ordentlichen Professor an der Münchner Universität nominiert, wo er Dogmatik und ökumenische Theologie lehrte. Bald gewann er Anerkennung als überdurchschnittlicher Theologe, der die Inhalte der Offenbarung ergündet. Die Einheit mit der gesamten Kirche wärend, sucht er vor allem nach der Wahrheit und nicht nach billigem Applaus. Deshalb erhielt er zahlreiche Einladungen zu Gastprofessuren an europäischen, nord- und südamerikanischen sowie asiatischen Universitäten.

In der Einführung zu seiner *Dogmatik*, die bereits in 10. Auflage erschien (2016) und vor kurzem sogar ins Chinesische übersetzt wurde, schrieb er: „Meine größte Freude wäre es, wenn in einer Zeit des religiösen Relativismus und Indifferentismus die Frage nach Gott für möglichst viele junge suchende Menschen zur Mitte ihrer geistig-moralischen Existenz wird. Alles menschliche Denken bleibt dennoch in der Vorläufigkeit gefangen und findet seine Vollendung erst durch den Schöpfer und Erlöser.“³

Prof. Müller lernte auch die Kirche der Armen kennen. Schon in der Zeit seiner Professur besuchte er Dutzende Male die ärmsten Dörfer in den peruanischen Anden und

³ G. L. Müller, *Katolische Dogmatik*, Stuttgart, 10. Aufl. 2016, S. VII.

die Slums von Lima, La Paz und São Paulo. Er sagt, dass dieser unmittelbare Kontakt mit der extremen Armut seine theologische Einstellung verändert hat. Die Erfahrung eines Lebens ohne Elektrizität, ärztliche Betreuung oder Toiletten und des Schlafens auf dem Lehmfußboden bewirkten, dass ihm der ewige Sohn Gottes im Mysterium seiner Erniedrigung näher vertraut wurde.

Auf einer dieser Reisen nach Südamerika begegnete er in einem peruanischen Dorf einem jungen Menschen, der an einem bösartigen Hirntumor litt. Der Mann hatte kein Geld, eine Therapie zu beginnen. Da er auf Pfr. Müller Eindruck machte, entschloss sich dieser, ihm zu helfen. Er übernahm die Behandlungskosten und bezahlte eine teure Operation. Einige Jahre später, im Jahre 2008, wurde Bischof Müller an der Päpstlichen Universität in Lima die Ehrendoktorwürde verliehen. Nach der Zeremonie kam ein Mann auf ihn zu und sprach ihn an: „Erkennen Sie mich nicht?“ Bischof Müller zögerte, weil er sich nicht an ihn erinnern konnte. „Sie haben mir doch das Leben gerettet“, erklärte der Mann. „Sie haben meine Operation bezahlt. Ich bin geheilt. Dann habe ich geheiratet und bin heute Vater von drei Kindern. Ich wollte mich bedanken, denn wenn Sie nicht gewesen wären, würde ich heute nicht mehr unter den Lebenden weilen.“ In diesem Moment bekam dieser gewöhnlich selbstbeherrschte, fast zwei Meter große Bischof Müller Tränen in den Augen und umarmte den Peruaner...

Das wissenschaftliche Werk unseres Jubilars ist gewaltig und wächst immer mehr. Es umfasst über 400

Publikationen, darunter 15 von ihm verfasste Bücher sowie eins zusammen mit Gustavo Gutiérrez. Obwohl die meisten seiner wissenschaftlichen Artikel im Verlauf seiner 16-jährigen Tätigkeit an der Münchner Ludwig-Maximilians-Universität entstanden sind, erscheinen immer wieder neue mit stärkerer pastoraler Orientierung. Ein solches Novum ist sein gewaltiges, 605 Seiten umfassendes monografisches Werk *Der Papst. Sendung und Auftrag* (2017).

Wenn man die imposanten wissenschaftlichen Errungenschaften von Kardinal Müller, sein didaktisches, organisatorisches, pastorales und karitatives Wirken analysiert, dann bemerkt man nicht nur dessen interdisziplinären Charakter, sondern vor allem, dass er ein treuer Jünger Jesu von Nazareth ist. Man erkennt eine wirkungsvolle und kluge Verbindung der Glaubenslehre mit der Glaubenspraxis.

2. *Bischof von Regensburg*

Am 24. November 2002 wurde Prof. Müller zum Bischof der Diözese Regensburg geweiht. Er nahm die Worte *Dominus Iesus* als seinen Leitgedanken an und gab sich bald als mutigen Hirten zu erkennen, der das pastorale und sakramentale Leben seiner Diözese in vieler Hinsicht belebte. Mit seinem Wort und seiner Gebetshaltung initiierte er zahlreiche liturgische Versammlungen. In Regensburg leitete er das Projekt *Innenstadtseelsorge*, um sowohl die Bewohner des Stadtzentrums als auch

die Touristen zu evangelisieren. Zusammen mit der Gemeinschaft Emmanuel gründete er die *Stadtmission Regensburg*. Im Rahmen der Neuevangelisierung verwirklichte er mutig die Diözesanreform des Laienapostolats. Da er sich in seinen Entscheidungen nicht auf einen Weg der Kompromisse einließ, wurde er sowohl von einigen in seiner Diözese als auch von liberalen Medien verleumdet und stark kritisiert. „In vielen Richtungen wiederholt die Kirche ihr apostolisches *non possumus*, aber dadurch, dass sie immer sie selbst bleibt, trägt sie diesen *veritatis splendor* in sich, den der Heilige Geist auf das Angesicht seiner Braut ausgießt.“⁴

Auch auf der Ebene der deutschen Bischofskonferenz wurden ihm einige bedeutsame Funktionen anvertraut, wie zum Beispiel Arbeiten in der Kommission für die Glaubenslehre, der katholisch-jüdische Dialog, ökumenische Fragen, Gespräche mit anderen christlichen Kirchen oder der Dialog mit dem Moskauer Patriarchat.

Von Bischof Müllers Leistungen aus dieser Zeit muss auch die Gründung des Instituts Papst Benedikt XVI. in Regensburg erwähnt werden, das sich mit der Bearbeitung und Herausgabe aller Werke von Joseph Ratzinger/Benedikt XVI. befasst. Diese Edition soll insgesamt 16 Bände umfassen. Damit ist ein humoristisches Ereignis verbunden, Mit dem ersten Band „Theologie der Liturgie“ erschien Bischof Müller bei Papst Benedikt

⁴ Johannes Paul II., *Przekroczyć próg nadziei* (*Die Schwelle der Hoffnung überschreiten*), Lublin 1994, S. 131.

XVI. im Vatikan. Der Heilige Vater nahm dieses große und dicke Buch in die Hand und fragte: „Gerhard, sag mir, wer wird das lesen?“ Bischof Müller entgegnete: „Das weiß ich nicht, aber ich kenne jemanden, der das alles geschrieben hat.“

3. *Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre*

Die Päpstliche Universität in Krakau ist einbezogen in die Mission, der Welt das Evangelium zu bringen. Nicht ohne Grund stehen auf der Fahne dieser Hochschule die gestickten Worte *Euntes docete* („Gehet und lehret“, Mt 28, 18). Ähnlich ist auch Kardinal G. L. Müller auf besondere Weise in das Durchdringen und die Interpretation der Offenbarung und der Tradition sowie die Formulierung der Glaubenswahrheiten einbezogen. Von Papst Benedikt XVI. wurde er 2012 zum Präfekten der Kongregation für die Glaubenslehre nominiert. Papst Franziskus bestätigte ihn in diesem Amt (21.09.2013) und verlieh ihm die Kardinalswürde (22.02.2014). Mit der Leitung dieser wichtigsten vatikanischen Kongregation ist auch der Vorsitz in der Päpstlichen Kommission „*Ecclesia Dei*“, der Päpstlichen Bibelkommission und der Internationalen Theologischen Kommission verbunden.

In der Zeit der Präfektur veröffentlichte Kardinal Müller zwei Dokumente, und zwar *Iuvenescit Ecclesia*.

Schreiben an die Bischöfe der katholischen Kirche über die Beziehung zwischen hierarchischen und charismatischen Gaben im Leben und in der Sendung der Kirche (15.05.2016) sowie *Ad resurgendum cum Christo*. Instruktion über die Beerdigung der Verstorbenen und die Aufbewahrung der Asche im Fall der Feuerbestattung (15.08.2016).

Von der Päpstlichen Kommission „Ecclesia Dei“ stammt der Brief der Päpstlichen Kommission *Ecclesia Dei* an die Bischöfe der betroffenen Bischofskonferenzen über die Erlaubnis zur Feier der Eheschließung der Gläubigen der Priesterbruderschaft Sankt Pius X. vom 27. März 2017. Unter der Leitung von Kardinal Müller veröffentlichte die Päpstliche Bibelkommission auch das Dokument *Inspiration und Wahrheit der Heiligen Schrift. Das Wort, das von Gott kommt und von Gott spricht, um die Welt zu retten*. Und schließlich veröffentlichte die Internationale Theologische Kommission unter Leitung von Kardinal Müller zwei Dokumente, und zwar *Sensus fidei im Leben der Kirche* und *Der Dreifaltige Gott, Einheit der Menschen. Der christliche Monotheismus gegen die Gewalt*.

Nicht übergangen werden darf auch der Standpunkt des Präfekten der Kongregation für die Glaubenslehre im Zusammenhang mit dem letzten nachsynodalen Schreiben „*Amoris laetitia*“ (19.03.2016), als er im Gewirr verschiedener, manchmal im Widerspruch zur geltenden katholischen Lehre stehender Äußerungen zur Frage der Ehe an das hermeneutische Prinzip der Kontinuität und Integrität erinnerte.

4. *Förderer der deutsch-polnischen Freundschaft*

In bestimmten Momenten richtet Jesus den persönlichen, dynamischen Ruf an uns: „Duc in altum – Fahr weit hinaus (auf die hohe See)“. Die an Simon Petrus gerichteten Worte Jesu stehen über der Orgel dieses schönen Konzertsaaes, in dem wir uns jetzt befinden. Diese Worte hat der Auferstandene schon mehrere Male an unseren Jubilar gerichtet, der dann auch immer wieder gehorsam in die Tiefe und Weite der Priesterschaft, der Theologie, des Bischofsamtes und des Dienstes an der Weltkirche „hinausfuhr“. Kardinal Müller hatte auch Einfluss auf die Mäander der Freundschaft und des Einander-Nicht-Verstehens zweier Völker. Das ist der einzige nichtpolnische Kardinal, der so oft in Polen weilte. Masowien, Kurpie oder Masuren sind Gebiete, wo er schon seit vielen Jahren seinen Jahresurlaub verbringt. Er kennt sogar den Geschmack des Brotes aus der Bäckerei in Ostrołęka.

Kardinal Müller nahm mehrfach an akademischen Ereignissen in vielen wissenschaftlichen Zentren unseres Landes teil. Zu verschiedenen Anlässen leitete er die liturgischen Gebete, wie z.B. während der VI. Erntedankfeier in Warschau (Wilanów, 2.06.2013) oder der Prozession vom Wawel zum Skalkahügel (Krakau, 12.05.2013).

Wie es scheint, ist er einer der wenigen deutschen Hierarchen, die die Bedeutung des Schreibens der polnischen Bischöfe an ihre deutschen Amtsbrüder *Wir gewähren Vergebung und bitten um Vergebung* aus dem

Jahre 1965 in vollem Umfang verstehen. Zum 50. Jahrestag der Entstehung dieses Textes wurde in den Vatikanischen Museen eine Ausstellung unter dem Titel *Vergebung und Versöhnung. Kardinal Kominek, unbekannter Gründervater Europas* eröffnet. Am 26. Oktober 2015 feierte man eine polnisch-deutsche „Eucharistie der Versöhnung“, und zwar unter dem Vorsitz von Kardinal Müller. Er war es, der die nicht engagierten deutschen Bischöfe repräsentierte – ähnlich wie vor 50 Jahren. Die polnische Seite wurde repräsentiert von Kardinal Zenon Grocholewski und Kardinal Stanisław Ryłko. Die Predigt hielt Erzbischof Stanisław Gądecki. Dieses Schreiben war ein außergewöhnlicher Versuch zur Lösung der Folgen der Kriege. Ebenso wie damals wird es von den deutschen Bischöfen und Diplomaten auch heute noch nicht gebührend gewürdigt. Seine große Bedeutung begann man erst dann teilweise zu verstehen, als die Behörden der kommunistischen Volksrepublik Polen die Kirche in Polen angriffen. Das Schreiben der Bischöfe unseres Landes an ihre „deutschen Amtsbrüder im Hirtenamt Christi“ wurde zu einem Meilenstein auf dem Weg der polnisch-deutschen Verständigung und Versöhnung. Das ist eine Tatsache, die gar nicht hoch genug eingeschätzt werden kann. Johannes Paul II. verstand das bestens, als er schrieb: „In einer geteilten Welt bleibt die übernationale Einheit der katholischen Kirche eine große Kraft, die seinerzeit von ihren Feinden erkannt wurde und die auch im weiteren Verlauf von verschiedenen Organisationen und

Instanzen der Weltpolitik wahrgenommen wird. Nicht für alle ist das eine bequeme Kraft.“⁵

Krakau ist das Herz Polens. Diese königliche Stadt ist eine große Bühne für bedeutsame Geschehnisse und außergewöhnliche Persönlichkeiten. Eine Stadt, die eine Schule der Demut war, zugleich aber auch ein Beweis dafür, dass es keine Niederlagen gibt, von denen man sich nicht wieder erheben könnte. Zu Krakau gehört zum Glück auch die hl. Hedwig (Jadwiga), die Königin, die sich für die Gründung der Akademie einsetzte. In seinen *Heiligenleben* bezeichnete Piotr Skarga die Krakauer Akademie als „glückliche Stiftung der polnischen Könige und die Zierde dieser Krone.“ Verdienste für Wissenschaft und Glauben, für das Wissen und die Kultur unseres Volkes erwarben sich solche Männer wie Wojciech (Albert) von Brudzewo, Nikolaus Kopernikus, Maciej (Matthias) von Miechów (Miechowita), Stanislaus von Skarbimierz, Paweł Włodkowic, Jakub von Paradyż (Jacobus de Paradiso), Johannes Cantius, Zbigniew Oleśnicki, Stanislaus Hosius, Jan Kochanowski, Andrzej Frycz Modrzewski, Marcin Kromer, Hugo Kollątaj oder Johannes Paul II. Genauso wird heute auch Kardinal Müller aufgrund seiner beruflichen Kompetenz und christlichen Weisheit in den Kreis verdienter Persönlichkeiten unserer großen Alma Mater aufgenommen.

5 Johannes Paul II., *Przekroczyć próg nadziei*, S. 131.

Laudatio

Zum Abschluss mögen Worte erklingen, die eben diese christliche Weisheit zum Inhalt haben und vor 700 Jahren von Dante Alighieri in seiner *Göttlichen Komödie* niedergeschrieben wurden:

O Christen, seid gesetzter in euren Entschließungen.
Seid nicht wie eine Feder bei jedem Winde.
Und glaubet nicht, dass ein jedes Wasser eure Fehler wieder auswasche.
Ihr habt das Alte und das Neue Testament.
Ihr habt die Hirten der Kirche zu euren Führern.
Dies ist zu eurem Heile hinreichend.⁶

⁶ D. Alighieri, *Paradies*, 5. Gesang, Verse 73–79, nach der Übertragung von L. Bachenschwanz, Weimar 1865.

Prof. Gerhard Kardinal Müller

Lectio magistralis

Was bedeutet Reform in der Kirche?

*1. Was bedeuten eigentlich
„Reformation“ und „Reform“ heute?*

Als „Reformation“ bezeichnet in einer großangelegten Studie der Oxforder Kirchenhistoriker Diarmaid MacCulloch die Epoche zwischen 1490–1700, als deren Ergebnis die religiöse und politische Zersplitterung der abendländischen Christenheit vor uns steht.¹ Je nach Standpunkt fällt die Bewertung dieser geschichtlichen Vorgänge unterschiedlich und gegensätzlich aus. Manche sehen ganz vom Inhalt des christlichen Glaubens ab und deuten die protestantische Reformation zusammen mit der katholischen Reform und Gegenreformation als Pluralisierungsprozess am Übergang des Mittelalters zur

¹ Vgl. D. MacCulloch, *Die Reformation 1490–1700*, München 2008.

Neuzeit. Im Sinne eines linearen Fortschrittsglaubens wird die historische Reformation zum Vorläufer und Ideengeber einer Entwicklung, die sich in der Aufklärung und Neuzeit vollendet. [...] Die Reformation führt demnach unter Absehung ihres eigentlichen religiösen Anliegens letztlich zu einer säkularen Weltsicht, in der die religiöse Option überhaupt und die christliche speziell selbst nur eine unter vielen ist.² Somit wäre die Reformation nur der erste Schritt zu einer Selbstrelativierung der Wahrheit und des Heils, die mit der eschatologischen Selbstoffenbarung Gottes ein für allemal in die Welt eingetreten ist. Die Reformatoren wollten dagegen nicht den Weg zur einer Entchristlichung der Gesellschaft und einer Entkirchlichung der Christengemeinde bahnen. Sie wollten die Erneuerung der Kirche gemäß dem Evangelium, wie sie es verstanden. Damit traten sie zwar in einen Gegensatz zur katholischen Sicht auf Evangelium und Kirche, aber sie bildeten keine Koalition mit der beginnenden säkularen Kultur seit der Renaissance, wie die kulturprotestantische Interpretation des historischen Ereignisses der protestantischen Reformation und der Revolution gegen die katholische Kirche es wollte. [...]

Die Christen aller Konfessionen sind aber trotz aller Kontroversen, was Lehre, Leben und Verfassung der Kirche angeht, eins im Glauben an die endgültige und

² Vgl. dazu Ch. Taylor, *Ein säkulares Zeitalter*, Frankfurt am Main 2009.

unüberholbare Selbstmitteilung Gottes in seinem Wort, dem Sohn des Vaters, der unser Fleisch angenommen und durch seinen Tod am Kreuz und seine Auferstehung von den Toten das Reich Gottes für immer aufgerichtet hat. Unter diesem Gesichtspunkt verbindet das gemeinsame Bekenntnis zur Gottessohnschaft und der einzigen Heilsmittlerschaft Christi das katholische und das evangelische Christentum und trennt die Kirche nicht in eine vermeintlich mittelalterlich rückständige und eine vermeintlich mit der Moderne kompatible Form ihrer geschichtlichen Realisierung. [...] Reform bedeutet nicht Veränderung der von Christus seiner Kirche eingestifteten Lebensvollzüge in Martyria, Leiturgia und Diakonia, sondern Erneuerung der Glieder des Leibes Christi im Leben, das vom Haupt auf den Leib seiner Kirche übergeht. Reform ist kein Weg zurück ad fontes im Sinn des Humanismus und der Renaissance mit dem Überlegenheitsdünkel derer, die die griechischen, hebräischen und lateinischen Urtexte der Bibel, der Kirchenväter und der heidnischen Autoren der Antike philologisch sich besser aneignen konnten als ihre Vorfahren auf den Lehrstühlen oder gar als das gemeine Volk. [...]

Reform im theologischen Sinn hat nichts mit dem Mythos des Goldenen Zeitalters in grauer Vorzeit zu tun, das man wiederherstellen will. Auch jede Deutung der Kirchengeschichte nach dem Schema des Abfalls vom reinen Ursprung oder der bloß positiven Entfaltung nach vorne hin, scheitert am Glauben an die eschatologische

Gegenwart des Heils in Christus und dem Wissen um die Dramatik von Welt- und Kirchengeschichte zwischen der *civitas Dei* und der *civitas terrena*. Christus ist das unvergängliche Licht Gottes in der Welt. [...]

2. Erneuerung durch die „Neuheit Christi“

Auf die Frage der Gnostiker, was denn mit Christus unüberbietbar Neues gekommen sei, antwortete Irenäus von Lyon im 2. Jahrhundert: „Er hat nur Neues gebracht, indem er, der Angekündigte, sich selbst brachte, um den Menschen zu erneuern und zu beleben“. – *Omnem novitatem attulit semetipsum afferens... quoniam novitas veniet innovatura et vivificatura hominem.*³

Christus kann durch innerweltlichen Fortschritt in Wissenschaft, Technik und Gesellschaftsordnung weder überboten noch eingeholt werden. Darum gibt es trotz der Fülle der Zeiten, die in Christus verwirklicht worden ist, einen gemeinschaftlichen und individuellen Fortschritt und eine jeweils andere Form der Inkulturation des Christentums und damit das Entstehen neuer christlicher Kulturformen. Es handelt sich – der inkarnatorischen und sakramentalen Präsenz der Wahrheit und des Heils gemäß – nicht um eine mechanische Weitergabe, sondern um eine lebendige Tradition der apostolischen Lehre, die lebt und geistiges und geistli-

3 Irenäus, *Adversus haereses* IV, 34, 1.

ches Leben weckt. Das kirchliche Lehramt hat darum weder eine konservative noch eine innovative Funktion je für sich. Im Zusammenwirken beider zeigen sich vielmehr die Treue zur Endgültigkeit der Offenbarung und das Wachstum der Kirche im lebendigen Glauben ihrer Glieder. [...] Nach der in den Worten Jesu begründeten katholischen Glaubensüberzeugung widerspricht eine Vielheit von entgegengesetzten Konfessionen der Einheit der Kirche in der geoffenbarten Wahrheit. Da die Kirche der Leib Christi ist, der von Christus selbst als Haupt dieses Leibes in den vielen Glieder zusammengehalten wird, kann es im Glauben und im sakramentalen Leben nur eine Kirche geben. Die Kirche ist „ein Geist und ein Leib“, und es gilt: „Ein Herr, ein Glaube, eine Taufe, ein Gott und Vater, der über allem und durch alles und in allem ist“ (Eph 4, 4ff).

3. Das Anliegen der Reformatoren und die Grunddifferenz im Verständnis von Reform

Auch Martin Luther, Huldrych Zwingli und Jean Calvin, die diese historische Epoche der Reformation wesentlich beeinflusst und auf den Weg gebracht haben und darum als „Reformatoren“ bezeichnet werden, wollten keineswegs die Einheit der Kirche zugunsten einer Vielzahl von Konfessionen aufgeben. Ihr Ziel war die Reform und Erneuerung der bestehenden und von Christus in der Geschichte gestifteten Kirche im Geiste

ihres göttlichen Gründers und ihres lebendigen Hauptes. Ihre Methode war die Reinigung der Kirche Christi von dogmatischen Irrtümern, die eine das Heil gefährdende Praxis von Missständen und Missbräuchen hervorgebracht hätten. Nicht die Verbesserung des moralischen und geistlichen Lebens und die Modernisierung der menschlichen Einrichtungen der Kirche (Universitäten, Armenpflege, Auswahl und Ausbildung der geeigneten Kandidaten für das geistliche Amt) und der Kampf gegen die Verweltlichung der Kirche war Anlass zur Trennung der Anhänger Luthers, Zwinglis und Calvins von der Kirche um den Papst und die Bischöfe, sondern die Behauptung, die Kirche habe im Glauben schwer geirrt und habe durch ein falsches Sakramentenverständnis das Heil der Gläubigen in die größte Gefahr gebracht, bedeutete den Wendepunkt von einer Reform in der Kirche zur Reformation, die eine andere Kirche hervorbrachte.

Hier stehen wir an dem Punkt, an dem katholisches und protestantisches Verständnis von Reform der Kirche auseinandergehen. Wenn die Kirche von der Offenbarung abfallen kann und allein die Heilige Schrift das Kriterium für die rechte Lehre und Praxis ist, dann gilt es, die Kirche dem Wort Gottes gemäß zu reinigen und zu reformieren in Lehre, Leben und Verfassung. Wenn aber – wie es katholische Lehre ist – die Kirche nicht von der Offenbarung abfallen kann, dann kann es Reform nur geben in der Gestalt der Erneuerung und der Vertiefung. Protestantisch gibt es eine *R e f o r m a t i o n*

der Kirche, also eine tiefgreifende Umformung der Kirche nach Gottes Wort. Katholisch dagegen gibt es nur eine Reform in der Kirche, indem Papst und Bischöfe, Priester und Ordensleute und alle Laien in ihrem Leben aufgerufen sind, ihrer Berufung besser zu entsprechen. [...] Es sei erinnert an Reformen in der katholischen Kirche wie z.B. die karolingische Renaissance, [...] die Gregorianische Reform, [...], die Klosterreformen von Cluny, Hirsau und anderen und die neu entstehenden Orden um den hl. Dominikus und den hl. Franziskus [...], an das Trienter Konzil und die großen Reformbischöfe wie etwa Kardinal Carlo Borromäus von Mailand.

Im 19. und 20. Jahrhundert hat die Kirche mit neuen Orden und der Entwicklung ihrer Soziallehre großartige Beispiele der Anpassungsfähigkeit ihrer Mentalität und Struktur gegeben.

Die Reformkonzilien des 15. Jahrhunderts versuchten, wenn auch weithin vergeblich, eine Reform der Kirche an Haupt und Gliedern. Für die entstehende antirömische Stimmung und die immer stärker werdenden Zweifel an der sichtbaren Kirche und ihrer sakramentalen Heilsvermittlung sind bezeichnend u.a. die häufig vorgebrachten *Gravamina Germanicae nationis* auf den Reichstagen, die insgesamt den Boden für die kirchliche Revolution des 16. Jahrhunderts bereiteten.

Die katholische Reform aufgrund des Trienter Konzils unterscheidet sich wesentlich von der Reformation, aus der die verschiedenen protestantischen Konfessionsverbände hervorgegangen sind [...]. Aber es sind auch Verbindungen

mit den aus der Reformation hervorgegangenen Gemeinschaften dadurch gegeben, dass es beiderseits um die Vertiefung der Frömmigkeit und um die Ernsthaftigkeit des sittlichen Lebens in der Nachfolge Christi geht.

4. Die Entwicklung nach der Spaltung und durch die Aufklärung

Das Christentum insgesamt hat aber an Glaubwürdigkeit verloren durch die Religionskriege in England, Frankreich, der Schweiz und Deutschland wie auch die inhumane und unchristliche Verfolgung und Unterdrückung der Angehörigen der jeweils anderen Konfessionen wie auch schon vorher durch das gewaltsame Vorgehen gegen christliche Häretiker, gegenüber den jüdischen Mitbürgern und Menschen nichtchristlicher Religionen. Die Aufklärung stellte dem Christentum und allen auf die Transzendenz ausgerichteten Religionen eine Daseinsdeutung gegenüber, welche das Ziel menschlicher Existenz nicht mehr in Gott, sondern im innerweltlichen Glück sah. Von hier aus beginnt der Glaube an den Fortschritt hin zur Selbstvervollkommnung mittels der Wissenschaft und der idealen Gesellschaftskonstruktion. Dadurch soll der Glaube an die Erlösung durch Gottes Gnade ersetzt werden. Theonomie in Gottes Wort und Gebot wird gegen die sittliche Autonomie des menschlichen Subjekts ausgespielt. Man vergaß dabei allerdings, dass die Gnade Gottes uns nicht zur Passivität verdammt,

sondern den freien Willen zur aktiven Mitwirkung am Kommen des Reiches Gottes befähigt. Denn die Gnade setzt die Natur in Vernunft und Freiheit voraus, vervollkommen sie und zerstört sie nicht, wie schon Thomas von Aquin das Verhältnis des Geschöpfes zu seinem Herrn und Schöpfer auslegte.⁴ Die Spannung zwischen dem Glauben an die Offenbarung und die Gnade als Grund des Heils aller und den innerweltlichen liberalistischen und sozialistischen Selbsterlösungsprogrammen wurde in den verschiedenen Formen eines Kulturchristentums zu mindern versucht.

Auch auf katholischer Seite wurde die Spannung zwischen dem überliefertem Glauben und der sog. modernen Welt empfunden. [...] Der Syllabus (1864) mit den 80 von Papst Pius IX. verurteilten Irrtümern galt lange Zeit bei Freund und Feind als Synonym und Beweis für den unversöhnlichen Gegensatz zwischen dem katholischen Glauben und der modernen Welt. [...]

Albert Ehrhard als bedeutender Vertreter des sog. Reformkatholizismus hat zu Beginn des 20. Jahrhunderts gegen die These u.a. Adolfs von Harnack von der Inkompatibilität der modernen Kultur mit der katholischen Kirche und sogar von der Kirche als Gegner und Hemmschuh des Fortschritts überzeugend die Kulturbedeutung des Katholizismus nachgewiesen.⁵

4 Vgl. *Summa theologiae* I, q. 8 ad 2.

5 Vgl. A. Ehrhard, *Der Katholizismus und das zwanzigste Jahrhundert im Lichte der kirchlichen Entwicklung der Neuzeit*,

5. *Katholisches Verständnis von Reform*

Gerade mit der Pastorkonstitution *Gaudium et spes* über die Kirche in der Welt von heute hat das II. Vatikanische Konzil die positive und konstruktive Beziehung der Kirche zur Welt in ihrer immanenten Entwicklung und im transzendenten Ziel des Menschen in Gott dargestellt und somit die feindselige Gegenüberstellung von Kirche und Welt, wie sie vom weltanschaulichen Liberalismus des 19. Jahrhunderts und von den politischen Ideologien des 20. Jahrhunderts behauptet wurden, Lügen gestraft. Niemand mehr als die katholische Kirche hat mit ihrem Festhalten an der unveräußerlichen Menschenwürde, mit ihrer Soziallehre seit Papst Leo XIII. und jetzt in der Enzyklika *Laudato si'* von Papst Franziskus zur schöpfungstheologischen Ökologie für den Fortschritt der Menschheit im Guten entscheidende Weichen gestellt. [...]

In allen historischen Formen der Kirchenreform ging es um die Erneuerung des Christseins und des kirchlichen Lebens und um eine Vertiefung des Glaubens und einer Erneuerung in Christus. Der Begriff „Reform“ kommt durch die Vulgata-Übersetzung des Römerbriefs in die kirchliche Terminologie hinein. Der Apostel fordert die Gläubigen in Rom auf, sich nicht dieser Welt anzugleichen (*nolite conformari huic saeculo*), sondern sich in seinem Denken sich zu reformieren und zu erneuern

Stuttgart–Wien 1902.

(sed reformamini in novitate sensus vestri), „damit ihr prüfen und erkennen könnt, was Gottes Wille ist; was ihm gefällt, was gut und vollkommen ist“ (Röm 12, 2).

Gegenwärtig versteht man unter den Reformen, die für notwendig gehalten werden, eher eine Verweltlichung der Kirche. Die nicht leb-baren Gebote Gottes sollen auf Ideale reduziert werden, die jeder nach seinem Wissen und Gewissen anstreben kann, aber keineswegs muss, um mit sich ins Reine zu kommen oder im irdischen Sinn sich glücklich zu fühlen. Die Kirche dient nicht mehr der Welt auf ihrem Weg zu Gott, sondern dient sich ihr an, damit sie sich als eine von vielen gesellschaftlichen Initiativen nützlich macht und somit ihr Existenzrecht unter Beweis stellt. Die Kirche ist nur noch eine Weltanschauung zur Kontingenzbewältigung und eine Agentur für soziales Engagement. [...]

Die Kirche als Schöpfung Gottes kann freilich nicht Gegenstand menschlicher Reformbemühungen sein. Wir können die Kirche nicht reformieren und umgestalten nach unserem Befinden und Gutdünken. Gott ist das Subjekt des Bundesvolkes, das er beruft. Gott stiftet in Christus die Kirche. Er selbst leitet sie als der gute Hirte und erfüllt sie mit seinem Geist und Leben. Nicht wir reformieren die Kirche Gottes und formen sie um nach unserem Bild und Gleichnis, sondern Gott reformiert uns, wenn wir uns in Christus erneuern lassen in unserem Denken und Handeln und ihm gleichförmig werden. [...]. Der Geist ist es, der Leben bringt, nicht der Buchstabe, d.h. die Lebenserneuerung in Christus gibt auch den Reformen der

Struktur und Organisation eine positive Richtung. Deshalb kann der politisch gebrauchte Begriff vom Reformstau nicht auf die Kirche angewendet werden, ohne sie zu politisieren und zu verweltlichen. Es ist die Meinung weit verbreitet, man müsse nur den Priesterzölibat „abschaffen“ oder die *virī probati* einführen und schon gebe es keinen zahlenmäßigen Mangel an Priestern mehr. Man müsse nur Frauen zu den heiligen Weihen zulassen und schon kehre beim Thema „Kirche und Frau“ Ruhe ein. Man müsse nur die evangelischen Christen zur heiligen Kommunion einladen und schon sei die Einheit im Glauben hergestellt, wenn auch die Lehrgegensätze bleiben und die getrennt bleibenden Kirchen mit diesem sichtbaren Widerspruch zum Willen Christi ein Anti-Zeugnis von der vollen Gemeinschaft in der einen Kirche Christi ablegen. Man brauche nur an die Barmherzigkeit Jesu zu appellieren und schon hätten wir uns der Unauflöslichkeit der sakramentalen Ehe entledigt, die wir aber damit zu einer rein menschlichen Institution herabwürdigen und womit wir ihren Ursprung im göttlichen Bundeshandeln leugnen. [...]

Wenn heute von der Reform der Kirche oder von den Reformen in der Kirche die Rede ist, stellt sich sofort die Frage, was wir tun können und machen sollen. Wir veranstalten einen Dialog, wir beauftragen eine Beraterfirma, die sich in der Wirtschaft bewährt hat und deren Rat im wahrsten Sinn des Wortes uns „lieb und teuer“ ist. Wir organisieren irgendeine Aktion in der Pfarrei und Diözese und gründen eine weitere Kommission. Die Orden arbeiten neue Statuten aus und die Theologieprofessoren or-

ganisieren Unterschriftenlisten für flammende Manifeste und folgenlose Aufrufe. Das alles ist zu pelagianisch gedacht. Man meint: Erst müssen wir etwas tun, damit wir etwas bei den Menschen erreichen und damit schließlich am Ende der Heilige Geist seinen Segen dazu gibt.

Der Apostel Paulus setzt aufgrund seiner Lehre vom Primat der Gnade vor dem Tun umgekehrt an: Nicht wir sollen uns der Welt angleichen. Der Mensch ist durch die Taufe Christus gleichförmig geworden und er kann dann von daher sein Leben als Weg der ständigen Nachfolge Christi gehen. Aus dem neuen Sein folgt das neue Denken und Handeln. Denn wir sollen unsere Denken examinieren und reformieren, damit wir Gottes Willen erkennen und, indem wir ihm gehorchen, gut und vollkommen werden.

Hier zeigt sich der Zusammenhang zwischen Kirchenreform und Ökumene. Wir müssen uns im Rückblick auf die unselige Aufsplitterung der abendländischen Christenheit fragen nach dem menschlichen Anteil und der gegenwärtigen Schuld an der Störung des ökumenischen Prozesses durch mangelnde Liebe, durch bequeme Verhärtung alter Vorurteile und durch den Vorrang des politischen vor dem theologischen Denken bei der Überwindung der Kontroversthemem. Im Dekret über den Ökumenismus hat das II. Vatikanische Konzil „die Bekehrung des Herzens und die Heiligkeit des Lebens“ als „die Seele der ganzen ökumenischen Bewegung“⁶ be-

6 Watikanum II, Dekret *Unitatis redintegratio*, 8.

zeichnet. Erst in diesem Kontext vermag die Theologie bei der Annäherung in dogmatischen Fragen wichtige Hilfen zu bieten.

6. *Die Differenz im Kirchenverständnis*

Der bislang unüberbrückbare protestantisch-katholische Gegensatz zeigt sich nicht eigentlich in der Rechtfertigung aus Gnade allein, sondern im Kirchenbegriff. Worin der bis heute ungelöste Gegensatz besteht, ist nicht die Existenz und das Wesen der Kirche, sondern die Bedeutung ihrer sakramentalen Gestalt und Notwendigkeit der Heilungsvermittlung.

Für Luther ist die Kirche *creatura verbi*: „Denn die Kirche entspringet aus dem Wort der Verheißung durch den Glauben und wird eben mit demselben Wort der Verheißung ernähret und erhalten, d. i. sie wird durch die Verheißung Gottes und nicht die Verheißung durch sie gestiftet. Denn das Wort Gottes ist unvergleichlicher Weise über der Kirche, über welches Wort Gottes die Kirche als Kreatur nicht Macht hat, etwas zu stiften, zu ordnen oder zu tun, sondern sie soll gestiftet, geordnet und gemacht werden.“⁷

⁷ M. Luther, *De captivitate babilonica*, in: *D. Martin Luthers Werke: kritische Gesamtausgabe*, S. 560 (Weimarer Ausgabe [WA], 6).

Damit ist gesagt, dass sich die innere Kirche als Gemeinschaft der Heiligen, der Gerechtfertigten, die Gott alleine kennt, durch das Wort der Verheißung im Glauben bildet, die aber nur dort ist und sich manifestiert, wo das Wort und das Sakrament stiftungsgemäß gepredigt und verwaltet werden⁸. Diese institutionelle Zugehörigkeit zu einer Körperschaft hat keine heilsrelevante Bedeutung für die Rechtfertigung und damit für die Zugehörigkeit zur Kirche im eigentlichen und wahren Sinn.

Die katholische Sicht auf die Kirche geht davon aus, dass wir nur durch die sichtbare Kirche mit ihrer verbindlichen Lehre, ihren sakramentalen Heilmitteln und der Anerkennung ihrer von Christus im Heiligen Geist gestifteten apostolischen Verfassung und Ordnung zur Heilsgemeinschaft gelangen können.

Johann Adam Möhler bringt in seiner *Symbolik* die Differenz auf den Begriff: „Die Katholiken lehren: die sichtbare Kirche ist zuerst, dann kommt die unsichtbare: jene bildet erst diese. Die Lutheraner sagen dagegen umgekehrt: aus der unsichtbaren geht die sichtbare hervor, und jene ist der Grund von dieser. In diesem scheinbar höchst unbedeutenden Gegensatz ist eine ungeheure Differenz ausgesprochen.“⁹

8 Confessio Augustana, 7.

9 J. A. Möhler, *Symbolik [oder Darstellung der dogmatischen Gegensätze der Katholiken und Protestanten nach ihren Öffentlichen Bekenntnisschriften]*, Mainz 1832, §48.

Luthers Kirchenverständnis ist nach Möhler nicht schlichtweg falsch, aber einseitig. Es muss also nicht *in toto* abgelehnt werden und kann auch als Korrektur für eine einseitig auf die sichtbare Gestalt der Kirche festgelegte katholische Ekklesiologie bewertet sein. [...]

Wenn man die sichtbare und unsichtbare Kirche, göttliches Heil und die den Menschen anvertraute Vermittlung nicht dialektisch entgegengesetzt, sondern im Licht des Inkarnationsmysteriums analog aufeinander bezieht – in Verbindung und Unterscheidung –, dann kann man mit dem II. Vatikanum das Anliegen Luthers aufgreifen und dennoch den katholischen Glauben frei von kontroverstheologischer Zuspitzung so ausdrücken:

„Der einzige Mittler Christus hat seine heilige Kirche, die Gemeinschaft des Glaubens, der Hoffnung und der Liebe hier auf Erden als sichtbares Gefüge verfasst und trägt sie unablässig; so gießt er durch sie Wahrheit und Gnade auf alle aus. Die mit hierarchischen Organen ausgestattete Gesellschaft und der geheimnisvolle Leib Christi, die sichtbare Versammlung und die geistliche Gemeinschaft, die irdische Kirche und die mit himmlischen Gaben beschenkte Kirche sind nicht als zwei verschiedene Größen zu betrachten, sondern bilden eine einzige komplexe Wirklichkeit, die aus menschlichem und göttlichem Element zusammenwächst. [...] Dies ist die einzige Kirche Christi, die wir im Glaubensbekenntnis als die eine, heilige, katholische und apostolische bekennen. Sie zu weiden, hat unser Erlöser nach seiner Auferstehung dem Petrus übertragen

(Joh 21, 17), ihm und den übrigen Aposteln hat er ihre Ausbreitung und Leitung anvertraut (vgl. Mt 28, 18ff.), für immer hat er sie als ‚Säule und Feste der Wahrheit‘ errichtet (1 Tim 3, 15). Diese Kirche, in dieser Welt als Gesellschaft verfasst und geordnet, ist verwirklicht in der katholischen Kirche, die vom Nachfolger Petri und von den Bischöfen in Gemeinschaft mit ihm geleitet wird. Das schließt nicht aus, dass außerhalb ihres Gefüges vielfältige Elemente der Heiligung und der Wahrheit zu finden sind, die als der Kirche Christi eigene Gaben auf die katholische Einheit hindrängen“ (LG 8). [...]

7. *Schluß*

Das katholische Verständnis von Ökumene und Kirchenreform hat weder die Herstellung des *status quo ante 1520* im Blick noch kann sie das Paradigma eines geistesgeschichtlich notwendigen Pluralisierungsprozesses akzeptieren, der den *status quo* der institutionell und bekenntnismäßig verschiedenen Kirchentümer sich zu eigen macht, weil darin ein diametraler Widerspruch zum Willen Christi liegt, in dem die Einheit, Heiligkeit, Katholizität und Apostolizität der Kirche, deren Haupt er ist, dauernd gründet. Das Ziel ist nicht versöhnte Verschiedenheit – mit dem Ton auf der bleibenenden Verschiedenheit –, sondern die Versöhnung der Gegensätze in einer tieferen *Communio* in Christus: *Unus et totus Christus, caput et membra*. Nachdem es die

vielfältigen Bande der Einheit zu den nichtkatholischen Kirchen dankbar in Erinnerung gerufen hat, fährt das Konzil fort:

„So erweckt der Geist in allen Jüngern Christi Sehnsucht und Tat, dass alle in der von Christus angeordneten Weise in der einen Herde unter dem einen Hirten in Frieden geeint werden mögen. Um dies zu erlangen, betet, hofft und wirkt die Mutter Kirche unaufhörlich, ermahnt sie ihre Söhne zur Läuterung und Erneuerung, damit das Zeichen Christi auf dem Antlitz der Kirche klarer erstrahle.“¹⁰ Die Heilmittel außerhalb der sichtbaren *Communio* dürfen ebenfalls nicht dazu verleiten, die volle Gemeinschaft der sichtbaren, institutionellen Kirche nicht mehr als Ziel der Ökumene zu betrachten – denn die Einheit der Kirche ist nach katholischem Verständnis nicht erst von Menschen durch Kompromisse und Verhandlungen zu errichten, sondern bereits konkret in der Einheit mit dem Papst und den Bischöfen verwirklicht. Dies betrifft die Vollständigkeit der Heilmittel, aber nicht das spirituelle und moralische Leben der Katholiken, das in vorbildlicherer Weise bei nichtkatholischen Christen und in ihrer Gemeinschaft gegeben sein kann.

Indem Möhler die menschliche Schuld an der Trennung von Katholiken und Protestanten feststellt, beschwört er das Ziel der Ökumene: die Versöhnung der Christen und die Einheit der Kirche. „Dies ist auch

¹⁰ Vatikanum II, Konstitution *Lumen gentium*, 8.

die Stelle, auf welcher einst Katholiken und Protestanten in großen Massen begegnen und die Hände sich reichen werden. Beide müssen schuldbewusst ausrufen: Wir alle haben gesündigt, nur sie ist unbefleckt auf Erden. An dies offene Bekenntnis der gemeinsamen Schuld wird das Versöhnungsfest sich anschließen.“¹¹

500 Jahre Reformation und Kirchenspaltung – kein Anlass zum protestantischen Triumphalismus und zur Erneuerung katholischer Inferioritätsgefühle. Bis zum Ende des Jahres 2017 sollten wir alle evangelischer und katholischer geworden sein im Sinn gemeinsamer Buße und Versöhnung und der Erneuerung in Christus.

Das ist die Reform der Kirche nicht durch uns, sondern in uns.

¹¹ J. A. Möhler, *Symbolik*, §37.

Doktoraty honoris causa

Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie

2 czerwca 1990

KARD. AGOSTINO CASAROLI

19 października 1991

PROF. RADIM PALOUŠ

19 października 1991

PROF. PAULIUS RABIKAUSKAS SI

15 listopada 1991

KARD. DR ANDRZEJ MARIA DESKUR

21 października 1992

PROF. BURKHARD NEUNHEUSER OSB

19 listopada 1994

KS. PROF. BOLESŁAW KUMOR

8 grudnia 1996

PROF. BOGDAN AUGUSTYN JANKOWSKI OSB

21 października 1997

PROF. GEORGE VINCENT COYNE SI

23 czerwca 1998

PROF. HERMANN JOSEF POTTMEYER

14 kwietnia 2000
KARD. DR FRANCISZEK MACHARSKI

7 maja 2001
KARD. MILOSLAV VLK

13 maja 2003
KARD. AUDRYS JUOZAS BAČKIS

28 stycznia 2005
HANNA SUCHOCKA

3 czerwca 2005
PROF. FRANCISZEK ZIEJKA

8 czerwca 2006
KARD. PROF. MARIAN JAWORSKI

20 października 2007
PROF. CARL A. ANDERSON

3 marca 2009
PROF. JULIAN WOJTKOWSKI

8 czerwca 2012
KARD. PROF. TARCISIO BERTONE

7 listopada 2012
KS. PROF. WENDELIN KNOCH

11 czerwca 2013
KS. PROF. STANISŁAW CZERWIK

11 czerwca 2013
KS. DR HIERONIM FOKCIŃSKI SI

10 października 2013
PROF. LORENZO ORNAGHI

30 czerwca 2015
PROF. ELIE WIESEL

3 lipca 2015
BENEDYKT XVI

16 października 2015
ABP CELESTINO MIGLIORE

22 czerwca 2016
PROF. MICHAŁ HELLER

Spis treści

<i>Dyplom</i>	3
<i>Biografia</i>	5
<i>Uchwała nr 43/2017 Senatu Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie</i>	9
ks. prof. Krzysztof Gózdź <i>Opinia w postępowaniu o nadanie godności doktora honoris causa Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie Jego Eminencji Gerhardowi Ludwigowi Müllerowi, prefektowi Kongregacji Nauki Wiary</i>	13
ks. prof. Jan D. Szczurek <i>Recenzja w postępowaniu o nadanie godności doktora honoris causa Jego Eminencji kardynałowi Gerhardowi Ludwigowi Müllerowi, prefektowi Kongregacji Nauki Wiary</i>	25
prof. Andrzej Napiórkowski OSPPE <i>Zawodowa kompetencja i chrześcijańska mądrość. Laudacja z okazji nadania tytułu doktora honoris causa przez Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie kardynałowi Gerhardowi Ludwigowi Müllerowi, prefektowi Kongregacji Nauki Wiary</i>	57

kard. prof. Gerhard Müller

Lectio magistralis.

Jak należy rozumieć reformę w Kościele?..... 69

Biographie 89

*Beschluss Nr. 43/2017 des Senats der Päpstlichen Universität
Johannes Paul II. in Krakau 93*

ks. prof. Krzysztof Góźdz

*Gutachten im Verfahren zur Verleihung der Ehrendoktorwürde
der Päpstlichen Universität Johannes Paul II.*

in Krakau an Seine Eminenz Gerhard Ludwig Müller

Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre 97

ks. prof. Jan D. Szczurek

*Rezension im Verfahren über die Verleihung
der Ehrendoktorwürde an Seine Eminenz*

Kardinal Gerhard Ludwig Müller,

Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre III

prof. Andrzej Napiórkowski OSPPE

Berufliche Kompetenz und christliche Weisheit.

*Laudatio anlässlich der Verleihung der Ehrendoktorwürde der
Päpstlichen Universität Johannes Paul II. in Krakau*

an Kardinal Gerhard Ludwig Müller,

Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre 147

kard. prof. Gerhard Müller

Lectio magistralis.

Was bedeutet Reform in der Kirche?..... 161

Doktoraty honoris causa

Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie 180

Redakcja
Marta Mastyló

Redakcja techniczna
Pracownia Wydawnicza AD VERBUM

Projekt typograficzny
Marta Jaszczuk

Projekt okładki
Monika Winiarska

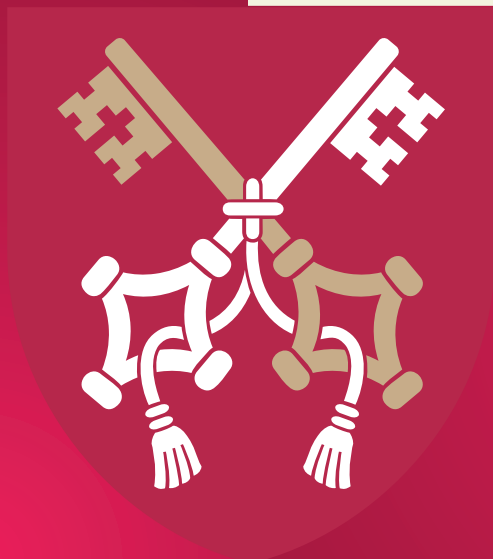
Tłumaczenie
ks. dr Manfred Deselaers
Herbert Ulrich
ks. dr hab. Jarosław Jagiello, prof. nadzw.
Lidia Kosiniak
Marta Krzanowska

Konsultacje tłumaczenia
Maria Banach

ISBN 978-83-7438-625-8 (wersja drukowana)
ISBN 978-83-7438-626-5 (wersja online)

Copyright © 2017 by Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
ul. Kanonicza 25, 31-002 Kraków
tel. 12 421 84 16, 12 421 68 48
www.upjp2.edu.pl

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
w Krakowie
31-002 Kraków, ul. Kanonicza 25
tel. 12 421 84 16
www.upjp2.edu.pl

